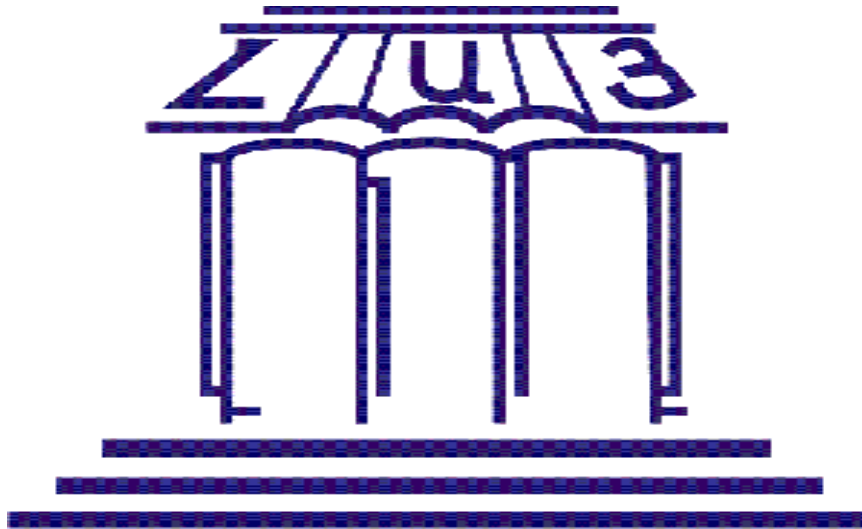

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3989

ՀԱՅԱՍՏԱՆԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԴԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

64	հատուած բարայագիտական
25	գիտական
13	ստանաւոր
167	հրահանգ

معارف نظارت جلیله سنک ۵۷ نومرولی رخصتنامه سیله طبع اولمشدر
فی ۱۱ بیسان ۱۳۲۱

491.99-8

Մ-23

ՏԳԱԳՐ. «ԾԱՆԻԿ», (ՍՏԳԱԵԱՆ)

Հայաթիա, Իււրշումլը Խան Թ. 7

1907

46796-ua.h

55րդ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԴԱԻԹԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ

491.99-8

0-93

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

Գ. ՏԱՐԵ

(13)

1008
36829

معارف نظارت جلیله سنک ۵۷ نومرو لی رخصتنامه سیله طبع اولمشدر
فی ۱۱ نیسان ۱۳۲۱

Համառման կեդրոնացեղի 1002
ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ ԽԱՆ, ԹԻՒ 30
Սյրբեհի, Կ. Պոլիս

1905

24.06.2013

2987

10/2006

ԵՐԿՈՒ ԽՕՄՔ

— noten —

Ներկայ հրատարակութիւնը մեր Մայրենի Լեզուի
որդէ Տարին կը կազմէ: Այս դասագիրքը որուն մէջ
իւրօրինակ էնք բարոյական, գիտական, պատմական և
լ պիտանի ծանօթութիւններով լի գնահատան հատ-
ածներ, աղոց գիւրահասկանալի լեզուով մը խմ-
բուած ըլլալով՝ կոչուած է ծառայել ոչ միայն իբրեւ
ըք Ընթերցանութեան, այլ և իբր օժանդակ աղոց
ուսուր բազմակողմանի զարգացման:

Աւելորդ կը համարինք թուել մեր գործին բազ-
միւ առաւելութիւնները, ինչու որ նոյն իսկ վեր
վերոյ ակնարկ մը անոր պարունակութեանը վրայ,
սական է ցոյց տալ անոր օգտակարութիւնը:

Կարեւոր կը սեպենք, սակայն, խնդրել պատ. Ու-
ուցիչներէն որ բարեհաճին գուն գործել այս դասա-
քին պարունակած դասերը, մանաւանդ հրահանգնե-
ր բացատրել և լուսաբանել ա'յնպիսի հարցումներով
որ աշակերտներուն միտքը կրթելու օգնեն:

Աներկրայ ենք որ բանիմաց և ուշիմ ուսուցիչ-
երուն ջանքերով այս Ընթերցարանն ալ այնքան ար-
վինաւոր և օգտակար պիտի ըլլայ որքան անոր առա-
ին Երկու Տարիները, որոնք, շնորհիւ իրենց լաւագոյն
Ինթովն, խիստ քիչ ժամանակի մէջ ունեցան այնքան
նեծ սպառում:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶ

— 0000000000000000 —

4784-2010

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ ԴԱԽԹԵԱՆ

Գ. ՅԱՐԻ

1. ՍԻՐԵՅԷ՛Ք ՁԵՐ ԾՆՈՂՔԸ

Պատուեցէ՛ք, սիրեցէ՛ք ձեր հայրը որ իր կեանք
տուած է ձեզի, և ձեր մայրը՝ որ իր ծոցին
չ սնուցած է ձեզ:

Դուք ձեր ծնողքին հոգածութեան միակ ա-
ւարկան էք. միթէ անոնք չե՞ն որ միշտ իրենց
չքին առջեւ ունին ձեր ամէն տեսակ պէտքերը,
որս հոգալու համար կը յոգնին անդադար: Դի-
ր ցորեկ անոնք ձեզի համա՛ր կ'աշխատին, շատ
նգամ երբ դուք կը քնանաք, անոնք կը հսկեն
կ'աշխատին որպէս զի ձեզ կերակրեն ու կըթեն:

Եթէ դուք չէք կրնար անոնց աշխատութիւն-
երուն մասնակցիլ, գէթ ջանացէ՛ք հաճոյակա-
ւարութեամբ մեղմացնել զայնս, և օգնեցէ՛ք ա-
նոնց՝ որդիական սիրով՝ որչափ որ ձեր կարողու-
թիւնը կը ներէ: Դուք տակաւին փորձառութիւն
և բաւական խելք չունիք, ուստի պէտք է որ անոնց

խելքն ու փորձառութիւնը ձեզի առաջնորդեն
Արդ՝ հնազանդեցէ՛ք անոնց և հլութեամբ ահա
դրէ՛ք անոնց խրատներուն և դասերուն : Բաւական
նո՞յն իսկ կենդանիներուն ձագերն ալ չե՞ն հնա
զանդիր իրենց հօր և մօր, ուրեմն դուք պարտաւե՛ր
կանութեամբ կատարեցէ՛ք ինչ որ անոնք կ'ընեմեղ
բնազդումով :

Օր մը կուգաւ, որ ձեր ծնողքը կը ծերանան
անոնց մարմինը կը տկարանայ, և կարողութիւնն
ները կը չիջանին. սղա՛ք, այն ատեն դուք պարտաւե՛ր
տական էք հատուցանելու ձեր ծնողքին այն խրատեք
նամբները զորս ընդունեցիք իրենցմէ ձեր սղա
հասակին մէջ :

Սիրեցէ՛ք ձեր ծնողքը. — Ա՛յս է ձեր Ուսում
ցիւլին առաջին խրատը :

1. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Հետեւեալ բառերուն սկիզբի գիրերը փոխելով՝ կազմեցե՛ք
մեցե՛ք ուրիշ բառեր եւ տուե՛ք անոնց նշանակութիւնը :

Տուն	Գարի	Լաստ	Նպատակ
Բերան	Խրամ	Նկար	Գունաւոր
Թեւ	Խուսկ	Բաւիղ	Դաւանիլ
Բաց	Խորշ	Ճահիճ	Թողութիւն
Գառն	Ծեր	Ռեալիս	Բժաւոր

2. ՍԻՐԵԼԻ ՔՈՅՐՍ ՏԻՐՈՒՅԻ

Քոյրա, Տիրուհի, գեղեցիկ չէ, և սակայն
տեղեւմ տեսնել զայն : Հասակը շատ երկայն
քալուածքը շնորհալի չէ, գէմքը սիրուն չէ
բայց գեղեցիկ աչքեր ունի և քաղցր ու
նայուածք մը, և երբ խնդայ ու բեր
մէջ երեւան սպիտակ ակունքերը, ա՛յնքան
անկեղծութիւն կայ իր խնդուած
մէջ, որ՝ ճշմարիտն ըսելով՝ ինծի համար ան
աւելի սիրուն և հաճելի մէկը չկայ : Տիրուհի
սիրուն և հաճելի մէկը չկայ : Տիրուհի
միշտ պատրաստ է աղէկ խօսելու իր
պարտեր, միշտ պատրաստ է աղէկ խօսելու իր
սցակայ բարեկամահներուն վրայ, երբ ուրիշներ
անոնք կը պարսաւեն : Տիրուհի միշտ ուրիշները
մտածէ և երբեք ինքզինքը : Իր հաճոյքը ու
իշխան կրթականութեան մէջ կը գտնէ : Ահա՛ թէ ին
այնչափ կը սիրեմ զինքը, հակառակ իր նուազ
եղեցկութեան :

2. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Գտե՛ք երեք անուն

Ծաղիկի, պտուղի, բանջարեղէնի, երկրագործական
գործիքի, գծագրական գործիքի, կօշկակարի գործիքի,
բերձակի գործիքի, պողատու ծառի, վայրի ծառի,
մայրիկի, ընտանի կենդանիի, վայրի կենդանիի, թռու
ունի, սողունի, ձուկի, արհեստաւորի, քաղաքի, չէն
քի, ուտելիքի, հագուստի, դասագիրքի, մետաղի,
գոյնի, դրամի :

3. ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՕԴԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԿԱԽՈՐ Է

Ինչ տեսակ ալ ըլլան մեր բնական տունները, փոքր թէ մեծ, համեստ թէ ճոխ, պէտք է որ մեծ և լայն պատուհաններ ունենան, որպէս զի լոյսը, զուարթ արեւը, մաքուր օդը ներս թափանցեն: Լոյսը և օդը միակ ճոխութիւնն են զոր ամենէն խոնարհ խրճիթն իսկ կրնայ ունենալ: Բայց պէտք է գիտնալ թէ այս ճոխութիւնը կը գերազանցէ բոլոր միւսները, վասն զի ա՛ն է որ կը պահպանէ առողջութիւնն ու կեանքը: Հոն ուր լոյսը չի մտնէր, բժիշկը կը մտնէ: Պղտիկ ծաղիկները, դաշտերուն խոտերը, ամէն տեսակ տունկերը չեն մեծնար ստուերին մէջ, ասոնք աճելու և ծաղկելու համար պէտք ունին Արեւին: Մարդկային տունին ալ ստուերին մէջ կը տիրի, կը թառամի ու կը կորսուի:

Տուններուն պատուհանները պէտք է միշտ բանալ, մանաւանդ ննջասենեակներու պատուհանները, որպէս զի ապականած օդը դուրս ելլէ ու տեղը մաքուր օդ մտնէ:

3. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Ի՞նչ քաներու մասը կը կազմեն հետեւեալները.

Սոզնակ, նժար, սանձ, փղոսկր, կէս, էջ, բիւր, առաստաղ, սպիտակուց, երգիք, օթեակ, խածի (կամ կտնառք), խեփօր (կամ խեցի), ճղուղ (կամ ճախրակ), զանգակատուն, ոստ, արմուկ, առաքատ, կտուց, առէջ, ածու, աւան:

4. Մ Ե Մ Հ Ա Յ Ր

«Սիրելի մեծ հայրիկիս ականջները խուցած են, բայց ես անոր բարձր կը խօսիմ և անիկա կը լսէ երբ անոր ըսեմ թէ զինքը սրտանց կը սիրեմ»:

«Ան գրէթէ կոյր է, անոր թեւերէն կը բռնեմ և կը տանիմ ուր որ երթալու փափաք կը յայտնէ: Ամէն օր լրագիր կը կարդամ անոր և ես իրմէ աւելի երջանիկ եմ՝ տեսնելով որ իրեն հաճոյք կը պատճառեմ»:

«Ան ինծի պատմութիւններ կը պատմէ. առնոյր միշտ միեւնոյն են, վասն զի ա՛լ յիշողութիւն չունի մեծ հայրս: Ես անոնց մօտիկ կ'ընեմ ուշադրութեամբ, իբր թէ անոնք նոր ըլլան»:

Այսպէս կը խօսի և կը դործէ պղտիկ Պետրոսը որ իր հաւին սիրական թոռնիկն է:

4. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ քաներուն մեջէն զիր մը փոխելով ու յիշ քաներ կազմեցէ՛ք և տուէ՛ք անոնց նշանակութիւնը:

Արատ, դէր, խորան, մամուկ, մատաղ, նախորդ, բարակ, խզիկ, կանաչ, մեղ, պիտակ, սակառ, ցորեկ, կարճ, կարագ, կորով, ճաւար, ճաղատ, վարք, կոշակ, առաջակ, հոգի, աշտարակ, հազուստ, պարտէզ, հարսանիք, մարախ, նուազ, պաճար, ծոպ, դաւառ, ճահիճ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Արատ-խրատ, գեր-գիր, խորան-խառան, և այլն:

5. ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ՝ ԴՊՐՈՑԻ ՏՂՈՑ

Ամէն առաւօտ, արեւուն լուսով
Իսկոյն անկողնէդ դուրս պիտի ցատքես,
Երեսդ ու ձեռքերդ՝ առատ պաղ ջուրով
Պիտ' անհրաժեշտ լուսա ու սրբես .

Նոյն օրուան դասերդ՝ ուշադիր միտքով
Պիտի վերստին հեգես ու սերտես .

Յետոյ անդանդաղ և ուրախ դէմքով
Ուղղակի պիտի դպրատուն վաղես .

Հոն, ակնածանքով և անկեղծ սիրով ,

Պիտի վարժապետդ յարգես ու պատուես .

Հնազանդութեամբ, անդուլ, անխրուով՝

Անոր պատուէրներն պիտի կատարես :

Եւ բնաւ երբեք ձայնով ու խօսքով՝

Զը պիտի դասին խանգարում առթես

Տեսարակ ու գիրքերդ ալ՝ մեծ խնամքով

5. Հ Ի Ս. Հ Ա. Ն Պ.

Հետեւեալները կենդանիե՞, բոյսե՞ քե մեադե ա-
ռաջ եկած են:

Կարագ, մեղրամոմ, խեցի, բուստ, ալիւր, հեր-
ձաքար, կեր, կանեփ, ադամանդ, կաւիճ, փայտա-
ծուխ, հանքածուխ, խաչվէ, եղջիւր, սեր, երկաթ,
խունկ, աֆիոն, ապակի: չոքոլա, բամպակ, սպունգ,
բուրդ, մեղր, ձէթ, ձիւթ, աճառ, ոսկի, կաշի, փրդ-
ոսկր, հաւկիթ, թուղթ, մարգարիկ, գրչածայր, մար-
մարիոն, ծծումբ, մետաքս, շաքար, աղ, բրինձ, գի-
նի, մագաղաթ, կաթ, սնդիկ, թէյ, ճարպ, խէժ, քր-
քում, գաճ, քափուր, լեղակ, մուշկ, սունկ, պղպեղ,
յախճապակի, ծխախոտ:

Պիտի անաղարտ ու մաքուր պահես .
Եւ քեզ բարեկամ լաւ որոշելով՝
Բարի տղոցմէ միայն պիտ' ընտրես .
Ամէն իրիկուն՝ լռիկ ու շուտով
Դպրոցէն չիտակ տուն պիտի դիմես:

6. Ծ Ո Յ Լ Ը

Տղա՛յ, տե՛ս սա թռչունը, որ չի թռչիր, ձու-
կը՝ որ չի լողար: Միթէ ասոնք անպիտան արա-
րածներ չե՞ն, քանի որ Աստուծոյ տուածը չեն
գործածեր:

Ծոյլ տղան ալ այս թռչունին ու ձուկին կը
նսանի:

Տե՛ս սա՛ աղօրեպանն ալ, իր աղօրին հովէն
կը դառնայ, բայց ցորեն չի դներ որ աղայ:

6. Հ Ի Ս. Հ Ա. Ն Պ.

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Ի՞նչ նիւթեր կը գործածեն տան մը չինութեան
համար: — 2. Տան մը զանազան մասերը որո՞նք են:
— 3. Ի՞նչ բանի կը ծառայէ խոհանոցը: — 4. Ի՞նչ
կ'ընեն ճաշարանին մէջ և ի՞նչ կարասիներ կան հոն: —
5. Գիշերը ո՞ր կ'անցընեն: — 6. Ի՞նչ բանի կը ծա-
ռայեն կրակարաններն ու ծխնելոյղը: — 7. Մառանը
ո՞ր կը գտնուի: — 8. Տանը վրան ի՞նչ բանով կը
ծածկեն: — 9. Ի՞նչով կը շինեն կղմինարը: — 10.
Լուսամուտները ի՞նչ բանի կը ծառայեն: — 11. Ի՞նչ են
օդամուտ ըսուած ծակերը: — 12. Տախտակամածը ի՞նչ
է: — 13. Չեղունը ի՞նչ է:

Ի՞նչ կ'ըսես, անմիտ չէ՞ այս աղօրեպանը Աւելի լաւ պիտի ընէր թէ որ աղօրին խորտակէ և անոր հանած անօգուտ աղմուկը չլսէր:

Ծո՛յլ տղայ, թէ որ դուն ալ միտքիդ ու սրբտիդ աղալու բան մը չտաս, այն անմիտ աղօրեպանին պիտի նմանիս: Քու միտքդ այն աղօրին որ պարապ տեղը կը դառնայ ու կը մաշի: Քեզայն կուտայ այն և սնունդ կ'ուզէ, տո՛ւր ան այդ սնունդը:

Եթէ տեսնէիր մարդ մը որ նաւակով բաժովը գտնուէր, առանց թի քաշել ուզելու, ի՞նչ պիտի ըսէիր:—Այս մարդը չ'ուզեր ցամաք հասնու փոթորիկէն ազատիլ, պիտի խղճուի:

Այն տղան որ չ'աշխատիր սնունդը հանել համար, փոթորիկէն կը բռնուի և կ'ընկղմի, ապինքն անօթի կը մնայ:

7. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հանազանեցե՛ք բնական եւ արուեստական առականներ:

Քար, խեցի, մեղան, ջուր, ասեղ, ապակի, բաբաղարջ, բոկեղ, բողկ, գրամ, կոճակ, կօշիկ, դաբիւղ, թէյ, մարմարիտն, զանգակ, ածուխ, երկաթ, փայտ, ձեռնոց, խարաղան, լեղակ, սանձ, կարայ, կառան (կամ մալուխ), սեխ, սպունգ, ժամացոյց, թուղթ, ձէթ, մում, պողպատ, ծաղիկ, շաքս, լազ, ոսպ, մեղր, տակառ, մատանի, պանիր, հող

7. ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ԴՊՐՈՑԻՆ ՍԷՋ

Տղա՛քս, դուք ձեր հիմակուան տարիքին մէջ միամիտ էք, և միշտ պատրաստ՝ ուրիշներու հետ բարեկամանալու: Բայց մէկու մը հետ բարեկամութեամբ կապուելէ առաջ, լաւ մը մտածեցէ՛ք: Նայեցէ՛ք ձեր ընկերներուն գործին: Եթէ անոնք կոշտ են, ստախօս են, կեղծաւոր են, անոնցմէ հեռու կեցէ՛ք: Նոյնպէս՝ հեռացէ՛ք անոնցմէ որ աղքատ տղոց հետ գէշ կը վարուին և պէտք եղած յարգանքը չեն ընծայեր մեծերուն: Այնպիսիներու հետ կարելի չէ բարեկամանալ:

Փնտռեցէ՛ք այն տեսակ տղոց բարեկամութիւնը, որոնք աշխատող, հլու, պարկեշտ են և հետեւաբար հաճելի: Այսպիսի տղաքներ միշտ բարի օրինակ կուտան ձեզի, և դուք անոնց բարեկամը ըլլալով՝ միշտ շահաւոր կ'ըլլաք:

8. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Որոշեցե՛ք հագուստի, կարասիի եւ ուտելիքի առնունքը:

Հաց, կաթ, միս, կօշիկ, սեղան, աթոռ, թիկնաթոռ, բաճկոն, հայելի, սեղան, շապիկ, ֆէս, խորոված, հաւկիթ, գլխարկ, հողաթափ, գիշերանոց, դաշնակ, խաւիժ, վառարան, շրջաղեւտ, փողկապ, մահճակալ, ապուր, կրծկալ, տափատ:

8. ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Օր մը Շուշանն ու Վարդը իրարու հետ կը վիճաբանէին գեղեցկութեան մասին: Առաջինը կը հպարտանար իր ճերմակութեանը վրայ, իսկ երկրորդը կ'ըսէր թէ իր անուշ հոտին ու գեղեցկութեանը համար ամէն մարդ պէտք է իրեն յարգընծայէ: Այս կերպով Վարդը երկինքի տակ իր մաւելի հաճելի բան մը չէր գտներ: Գիշ մը անդին կը գտնուէր Մանիշակը՝ որ լռիկ մնչիկ կը զարդարէր գետնին կանաչները: Սա թէպէտեւ անոնց վէճը կը լսէր, բայց բոլորովին անտարբեր ու անխօսուկ՝ անուշահոտութիւն կը բուրէր իր բոլորտիքը:

Վերջապէս հոն՝ մօտը գտնուող ծերուկ թմբակ մը անհամբեր սապէս կը խօսի «Ես Մանիշակը ձեռք ամէնքէն ալ վեր կը դասեմ, ինչու որ ամէն տեղ անուշ հոտ կը բուրէ և միանգամայն համեստ է»:

9. Հ Ր Ս. Հ Ա. Ն Գ.

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Որո՞նք են երկրագործին գործիքները: — 2. Արօրի մը զանազան մասերը որո՞նք են: — 3. Բահուի՞ն կ'ընեն: — 4. Բրիչը ի՞նչ է, և ի՞նչ բանի կը ծառայէ: 5. Ի՞նչ տեսակ գործիք է սղոցը, և ի՞նչ կ'ընէ անով: — 6. Ի՞նչ է ձագարը և ի՞նչ բանի կը գործածեն: — 7. Ի՞նչ բանի կը գործածեն մականը: — 8. Ի՞նչ կ'ընեն մազով: — 9. Ի՞նչ կ'ընեն հեծանոցով: — 10. Ի՞նչ է ծփոցը (կամ խնոցին): — 11. Երկրագործը ի՞նչ տեսակ աշխատութիւններ ունի: — 12. Ի՞նչ է կամ նստայլը:

9. Բ Ն Ա Ձ Դ

Ո՞վ սորվեցուց փոքրիկ Թռչնոյն Մամուլ, փետրով բոյն մը շինել, Ո՞վ սորվեցուց իրեն՝ խնամով Ձագերն անոր մէջ ամփոփել:

Ո՞վ սորվեցուց ճարտար մեղուին Ծաղիկներուն մէջ թռչչաւել, Ու ձմեռուան իրրեւ անունդ, փեթակին մէջ մեղր համբարել:

Ո՞վ սորվեցուց մրջիւններուն Գետնի տակէն ծակեր փորել, Եւ ամառուան տաք օրերուն՝ Ձմրան համար կեր պատրաստել:

Աստուած անոնց ցուցուց ճամբան իրենց պէտքերը հոգալու,

10. Հ Ր Ս. Հ Ա. Ն Գ.

Հետեւեալ բառերուն մէջմէկ հոմանիշ գտե՛ք:

Ուղեւոր, գոյն, հովիտ, սար, ցեխ, օժիտ, փափաք, վերջ, տերեւ, արմատ, պոչ, մաշկ, սանձ, գերեզման, փարախ, ծուղակ, ախտ, ժխոր, ճանկ, բերք, գոյք, ուրախութիւն, լիաս, ակումբ, հովիւ, հովանի, ընծայ, փոթորիկ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ուղեւոր — ճամբորդ, գոյն — երանգ:

Ինքն է որ խելք ու չնորհ կուտայ
Աշխատասէր տղաքներու:

10. ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Մեր բոլորտիքը շատ տեսակ մարմիններ է
տեսնենք. ասոնք երեք կարգերու կը բաժնուին
Կենդանիներ, ԲՈՅՍԵՐ և ՀԱՆՔԱՅԻՆՆԵՐ:

Կենդանիներէ առնուած մարմինները կեն-
դանային կ'ըսուին. օրինակ՝ կաթ, մեղր, ոսկոր
մորթ: Բոյսերէ հանուած մարմինները բուսային
կ'ըսուին. օրինակ՝ փայտ, գինի, բամպակ, ձէթ
Հանձնային մարմիններն են քարերը, մետաղները
հանքածուխը, քարիւղը, ջուրը, օդը:

Կենդանիները և բոյսերը կեանք ունին, իս
հանքայինները կեանք չունին:

11. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ ածականներուն մէջմէկ հոմանիշ գտե՛ք:

Շատակեր, չքեղ, խմստուն, հպարտ, կարճա-
սակ, աղնուակաճ, տկար, չար, բերրի, աղտոյի, ծոց
խոնարհ, ագահ, կատաղի, հմուտ, անմիտ, հիւանդ
չատախօս, անպիտան, հարուստ, փայլուն, հպարտ
խարխուլ, խաբեբայ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Շատակեր — որկրամոլ:

Կենդանիները կ'ապրին գործարաններու մի-
ջոցաւ. ստամոքս, թոք, սիրտ, աչք, ականջ, և ըն-
Բոյսերն ալ գործարաններ ունին. արմատ, տերեւ,
ծաղիկ, և այլն, որոնց միջոցաւ կ'ապրին: Կենդա-
նիները և բոյսերը կը կոչուին գործարանաւոր
մարմիններ:

Հանքայինները ո՛ր և է գործարան չունին, ուս-
տի ապրող չեն, ասոնք անգործարան մարմիններ
կը կոչուին:

Ըսինք թէ կենդանիները և բոյսերը գործա-
րանաւոր մարմիններ են: Բայց այս երկու տեսակ
մարմիններուն մէջ մեծ տարբերութիւն կայ, կեն-
դանիները կը զգան ու կը շարժին, մինչդեռ բոյ-
սերը չեն զգար ու չեն շարժիր:

Կենդանային, բուսային ու հանքային մար-
միններու վրայ խօսող զիտութիւնը Բնական Պատ-
մութիւն կը կոչուի:

12. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ քառերուն մէջմէկ տարաբնու կամ հակա-
նիշ գտե՛ք:

Շուայութիւն, առատութիւն, ծնունդ, աղքատու-
թիւն, կարճատեսութիւն, ուղղութիւն, յառաջդիմու-
թիւն, ուրախութիւն, արեւելք, հիւսիս, յառաջաբան,
մշտութիւն, լայնութիւն, ծանրութիւն, խաղաղութիւն,
բարութիւն, գեղեցկութիւն, հրեշտակ, վարձատրութիւն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Շուայութիւն — ազահութիւն:

11. ԻՆՔՁԻՆՔԸ ՍԻՐՑՆԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍԱԸ

Ինքզինքը սիրցնելու համար պէտք է միշտ հաճելի ըլլալ։ Առանց ասոր, ուրիշներէ բարեկալ մութիւն պահանջելը խիստ ծիծաղելի բան է։ Անոնք որ ինքզինքնին չեն սիրցուցած, պէտք է իրենք զիրենք յանցաւոր նկատեն։ Մարդիկ եթէ միշտ արժանիքի յարգ չեն ընծայեր, գէթ անտարբեր չեն կրնար մնալ սիրելի յատկութիւններու դէմ և անոնք որ ունին այն յատկութիւնները, միշտ բարեկամներ կ'ունենան։

Ի՞նչ են ուրեմն այն յատկութիւնները որ մարդը սիրելի կ'ընեն ամենուն։ Ատկէ դիւրին բան չկայ։ Խելացի, գիտուն, գեղեցիկ, բարեձև և հաբուստ ըլլալը բաւական չէ սիրելի և հաճելի ըլլալու համար, ինչու որ այս ամէն յատկութիւններով օժտուած շատ մարդիկ կան որոնք հակակրօնի են ամենուն. զոր օրինակ չի սիրուիր երբեք հարուստ մը որ ազահ է, խելացի մը որ հպարտ է։ Ան միայն կրնայ սիրցնել ինքզինքը, որ բարի է և այնպէս ալ կ'երեւայ։

13. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ ածականներուն մէջմէկ հականիշ գտնուի՝

Ազահ, սեւ, կարծր, բարձր, ամուլ, ջրարբի, գեղանի, համեստ, խոհեմ, ծանր, նոթի, հարուստ, մեծ նեղ, հսկայ, չոր, հեռատես, ուղիղ, ճշմարիտ, սխալ լուսաւոր, գեղեցիկ, ապերախտ, սուր, թթու, ծուռ ներկայ, կանուխ, առողջ, կենդանի, թերի, բարեկամ

ՕՐԻՆԱԿ. — Ազահ — շռայլ, սեւ — ճեմակ։

12. ԳԵՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ ԳԱՄԵՐ

Երկրագործ մը զաւակ մը ունէր, որուն անունն էր Օհան։ Անհոգ և թեթեւամիտ տղայ մըն էր։ Շատ անգամ հայրը զինքը կը խրատէր, բայց անհոգուտ տեղը։ Վերջապէս օր մը զանի կանչեց ու ըսաւ։

— Մտիկ ըրէ՛, տղա՛ս, մտածեցի որ երբ չաբութիւն մը ընես՝ այս գերանին վրայ գամ մը պիտի գամեմ, երբ որ խելօք կենաս՝ գամ մը պիտի հանեմ։ Այսպէս՝ գերանը տեսակ մը գիրք կ'ըլլայ քեզի համար. անոր վրայ վարքդ պիտի տեսնաս։

Երկրագործը ըսածին պէս ըրաւ։ Տղան չաբութիւնն աւելցուց. հայրը ամէն օր մէկ հատ և երբեմն մէկ քանի հատ կը գամէր գերանին վրայ։ Շատ քիչ անգամ գերանին վրայէն գամ կը հանէր։ Վերջապէս Օհան գիտեց որ գամերը ծածկեր

14. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ինչ կ'ըսեն

Հեռուն չտեսնողին, վարքը չշտկող տղակերտին, մեռնելու մօտ հիւանդին, աչքը չտեսնողին, խօսելու կարողութենէ զուրկ եղողին, ականջը չլսողին, գլուխը մագ չունեցողին, մէկ ոտքը կարճ եղողին, անդամները քնական վիճակի մէջ չեղողին, ձեռքերը ոտքերը չբռնողին, զուարճալի խօսքերով ուրիշները զբօսցնողին, ամուսնացեալ չեղողին, շուտ մը բարկացողին, ինքզինքնին հաւնողին, զաւակը կորսնցնողին, պարապ պատողին, պարապ տեղը գրամ վաճառողին։

ՕՐԻՆԱԿ. — Հեռուն չտեսնողին կ'ըսեն կարճատես։

են գերանը, և սկսաւ ամնալ այնչափ սխալմունքին վրայ: Ուստի՝ միտքը դրաւ իր վարմունքը շտկել: Այն օրէն այնքան խելօք ու հլու ընթացք մը բռնեց որ հայրը շատ մը դամբեր հանեց: Եկաւ ժամանակ մը որ գերանին վրայի բոլոր դամբէն հատ մը միայն մնաց: Այն ատեն երկրագործը կանչեց Օհանն և անոր ըսաւ:

— Տղա՛ս, նայէ՛, այս վերջին դամբն է և այս ալ հիմա պիտի հանեմ նետեմ, գոհ չե՞ս:

Օհան գերանին դարձուց աչքը, բայց ուրախութիւն յայտնելու տեղ, ինչպէս որ հայրը կը յուսար, սկսաւ լալ:

— Ի՞նչ կայ, ինչո՞ւ կուլաս, հարցուց հայրը: Ես կը կարծէի թէ մեծ ուրախութիւն պիտի զգաս տեսնելով որ բոլոր դամբերն աներևոյթ եղեր են:

— Այո՛, ըսաւ Օհան հեծկլտալով, դամբերն աներևոյթ եղեր են, բայց ծակերը կը մնան:

15. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ի՞նչ կ'ըսուի

Տան մը այն մասը որ հողին մէջն է. երկու լեռներու մէջ գտնուած խոր տեղը. ապաւաճներու մէջ փորուած տեղ մը. գետնին տակէն փորուած ջուրի ճամբայ մը. արտերու եղերքը գտնուած նեղ ճամբայ մը, շատ բոյսեր հասցնող հող մը. բուսաբանութեան անյարմար հող մը. ջուր չունեցող հող մը. հերկուած հողի տարածութիւն մը. կենդանիները արածելու դաշտ մը. ոչխարներ պահելու տեղ մը. խոտի համբարանոցը կապուած ցորենի խուրճը:

ՕՐԻՆԱԿ. — Տան մը այն մասը որ հողին մէջն է կ'ըսուի հիմ:

13. ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Անկեղծութիւնը առաջին յատկութիւնն է այն տղուն որ չ'ուզեր երբեք ամօթահար ըլլալ՝ նոյն իսկ ինքզինքին քով: Ան տղան որ սուտ կը խօսի, ի կրնար երբեք գլուխը չիտակ բռնել և նայիլ ուղիղ իր դէմը, ուրիշի մը երեսը: Կան տղաք որ անափառութեան համար սուտ կը խօսին, և իրենց արժանիք մը տալու համար իրենց անձին կը վերագրեն այնպիսի քաջագործութիւններ զորս անա չեն ըրած: Ասոնք կը մտածեն թէ, այս կերպով, մէկու մը անիրաւութիւն ըրած չեն ըլլար: Բայց չեն մտածեր թէ ասանկով իրենց անձին բէմ մեծ անիրաւութիւն ըրած կ'ըլլան, որովհետեւ ամէն մարդ կը հասկնայ վերջապէս իրենց ատախօս ըլլալը, և այլեւս ոչ որ կ'ուզէ հաւատալ ըսածներնուն: Ոմանք ալ կը ստեն յանրանքին գոցելու և պատիժէ խուսափելու համար. այդպիսիները վատ են: Տղայ մը պէտք է անկեղծութեամբ խոստովանի իր յանցանքը, այդ

16. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ խորհածին պէս կը խօսի: — Ի՞նչ կը կոչուի զիրին խարուող մարդ մը: — Ի՞նչ կ'ըսուի այն տունը ուր յանցաւորները կը դատեն: — Ի՞նչ կ'ըսեն խոտ ուտող կենդանիներուն: — Ի՞նչ կ'ըսեն այն կենդանիներուն որ կերածին դարձեալ բեռանին բերելով վերստին կը ծամեն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Այն որ խորհածին պէս կը խօսի, անկեղծ է:

տեսակ տղայ մը գովելի է, և արժանի է ներողութեան: Խոստովանուած յանցանքը կէս մը ներելի է: Արդարեւ, երբ մարդ իր յանցանքը կը խոստովանի, արդէն ինքզինքը պատժած կ'ըլլայ: Անգամ մը երբ մէկը ստախօս ճանչցուի, այլ ևս ան խուլ համրի մը պէս է, բանի մը չի ծառայեր, ինչու որ ալ ո՛չ մէկը անոր մտիկ ընել կ'ուզէ:

14. ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԴՐԱՄԸ

Անգղիացի ազնուական մը օր մը ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ տղու մը որ բան մը կը փրնտրուէր և կ'արտասուէր:

— Ի՞նչ ունիս, կը հարցնէ տղուն:

— Ո՛հ, պարո՛ն, մայրս դահեկան մը տուաւ որ կաթ գնեմ, բայց կորսնցուցի:

— Է՛հ, ուրեմն, զաւա՛կս, այդ կորուստիդ փարմանը կայ: Ա՛ռ քեզի ուրիշ դահեկան մը և մի՛ լար:

17. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն՝ քերականացի եւ գրաւոր.

1. Որո՞նք են տղու մը՝ իր ծնողքին հանդէպ ունեցած պարտականութիւնները: — 2. Ձեր ծնողքին վրայ ունեցած սէրերնիդ ի՞նչպէս կը յայտնէք անոնց: — 3. Ինչո՞ւ համար պէտք է որ հնազանդ ըլլաք ձեր ծնողքին: — 4. Ի՞նչ կը մտածէք այն տղուն վրայօք որ ինքզինքը իր ծնողքէն գեր ի վեր կը դասէ, անոնցմէ աւելի ուսեալ ըլլալուն համար: — 5. Երբ դուք միեմաք ի՞նչ պէտք է ընէք ձեր ծնողքին:

Ա՛յս ըսելով ազնուականը դրամը տուաւ և հեռացաւ:

Բայց հազիւ յիսուն քայլ առած էր, լսեց որ ետեւէն մէկը կը վազէ: Ետին դարձաւ և տեսաւ տղան որ վազելով իրեն կուգայ:

— Պարո՛ն, ըսաւ տղան ուրախութեամբ, դրամս գտայ, ահա՛ առէք ձերինը:

— Շա՛տ լաւ, տղա՛ս, կ'ըսէ Պարոնը, դուն ուղորմութիւն չես ուզեր, իրաւունք ունիս, միշտ այդ փափուկ և հպարտ ուղղամտութիւնը պահէ՛ և ամէն ատեն պիտի յարգուիս, ի՞նչ դիւրքի մէջ ալ գտնուիս:

15. ԵՐԿՈՒ ՄՈՍԵՐ

Պատանի մը հարցուց օրին մէկը իր հօրը՝ որ չատ հարուստ էր. — «Հա՛յր, ի՞նչ կերպով այդչափ հարստութիւն դիզեցիր: Ես հազիւ կարող եմ՝

18. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն՝ քերականացի եւ գրաւոր.

1. Ի՞նչ կ'ըսուի այն տունը որմէ հաց կը պատրաստեն: — 2. Յորենը ի՞նչ գործիքով ալիւրի կը վերածեն: — 3. Ջուրով չաղուած ալիւրը ի՞նչ կը կոչուի: — 4. Խմորը թթուեցնելու համար մէջը ի՞նչ կը բանով կը տաքցնեն փուռերը: — 5. Հացը ի՞նչ բանի մէջ կ'եփեն: — 6. Ի՞նչ բանով կը տաքցնեն փուռերը: — 7. Նոր եփուած (թարմ) հացը ի՞նչպէս կ'ըլլայ: — 8. Մնացած (օթեկ) հացը ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

Ժայրը ծայրին բերել՝ մինչև տարուան վերջը, և միշտ պարտքի մէջ կը մնամ:

Հայրը պատասխանեց. — «Շատ դիւրին բան է, որդեակ, հարուստ ըլլալը: Բաւական է միայն պէտք եղածով գոհ ըլլալ, և մոմ մը միայն վառել երբոր երկու հատ վառելու հարկ չկայ:»

Եւ այս ըսելով հայրը մարեց երկու մոմերէն մէկը որ նոյն միջոցին սենեակին մէջ կը վառէին:»

16. ԵՐԳ ԳԵՂՁԿԱԿԱՆ

Լուսնակն անուշ, հոգն անուշ,
Շինականի քունն անուշ,
Ծագեց լուսնակ երկինքէն,
Հովուին սրբինգն էր անուշ:
Հօտաղն եղներ կ'արածէ,
Մաճկալ պառկեր քունն անուշ:
Քաղցրը զեփիւռ կը շնչէ,

19. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Պ

Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանեցե՛ք բերանացի եւ գրաւոր.

1. Գրելու համար ի՞նչ բաներ կը գործածենք: — 2. Ի՞նչ կը կոչուի այն ամանը որուն մէջ մեղան կը դնենք: — 3. Քանի՞ տեսակ գրիչ գիտէք. տուէ՛ք անոնց անունները: — 4. Մատիտը ի՞նչ բանի կը ծառայէ: — 5. Ի՞նչ բանով կը տաշեն մատիտը: — 6. Մատիտը ի՞նչ մասերէ կը բաղկանայ: — 7. Մատիտով գրուած գիրը ինչո՞վ կ'աւրուի:

Ծովային հոգն էր անուշ:
Դաշտեր, ձորեր ցանուած են,
Ջրեր գլգլան՝ ձայն անուշ:
Թռաւ թռչունը իր բոյն,
Սոխակին ձայնն էր անուշ:
Անմահական հոտ բուրբեր,
Կարմիր վարդի հոտն անուշ:
Հասուն պտղով լի ծառեր,
Որոյ տակ քունն էր անուշ:

17. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆ

Մարդկային մարմինը երեք մասերէ կը բաղկանայ. — գլուխ, իրան և անդամներ: Գլուխը ինքնին վրայ կը կանգնի և անոր կցուած է վիզ յոշուած նեղ մասով մը, որուն ետեւի կողմը չոճրակ կ'ըսուի:

20. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Պ

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն՝ բերանացի եւ գրաւոր.

1. Ի՞նչ կը կոչուի այն կտաւին կտորը որով տալիս ակամածները կը ծածկենք: — 2. Ի՞նչ կը կոչուին ջատարմներուն մէջ գտնուած խցիկները: — 3. Ի՞նչ կ'ըսուին խանութներու ապակիով գոցուած մասերը ու անոնց մէջ վաճառքները կը ցուցադրեն: — 4. Ի՞նչ կ'ըսուին այն տունկերը որ ուրիշ տունկերու վրայ կ'ապակին: — 5. Ի՞նչ կ'ըսուի անասուններու հիւանդութիւնը: — 6. Ի՞նչ կ'ըսուի շաքարը անգամ մը հրատապ ակուռով թերթին. իսկ ամէն օր հրատապակուողին:

Գլուխը երկու մասերէ կը բաղկանայ. զանա-
կեանք: Գանկը կը պարունակէ ուղեղը: Գանկէն
վրայի մորթը մազերով ծածկուած է: Դէմքը գլխած
տեղը ծունկ կ'ըսուի: Ոտքը երեք մասերէ
խօն առջեւի մասն է և այսպէս կազմուած է կը
բաղկանայ. — զարշապար, ներքան և հինգ
մակաս, յօնֆեր, ալֆեր, ֆիթ, բերան, կզակ, այսեւնասներ: Ոտքին մատներն ալ եղունգ կը կրեն:
և ականցներ:

Իրանը երկու մասի բաժնուած է, շանց
(կամ կործօ) և որովայն (կամ փոր), ասոն
մէջտեղ կը գտնուի մէջ ըսուած տեղը. իրանի
ետեւի մասը քիկունի կամ ֆաւակ կը կոչուի:

Չորս անդամներ ունինք, երկուքը կը կոչ-
ուին վերին անդամներ, և միւս երկուքը՝ ստորին
անդամներ:

Վերին անդամը չորս մաս է, որս, բազուկները ու հիւանդ այրի մը կը բնակի՝ իր երկու
նախաքազուկ և մեղ: Բազուկը և նախաքազուկներովը:
զուկը իրարու միացած տեղը արունկ կ'ըսուի:
Չորս երեք մասերէ կը բաղկանայ. դասակ, անկողինին վրայ պառկած է տոգոյն. տղաքը կը
ալի և հինգ մասեր: Մատներուն վրայ կան-
կողնուցներ: Մատներուն անուններն են քոքարուս
ցուցարուս, միջնարուս, մասնեւարուս և ճկոյր:

21. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցի՜ք եւ գրեցի՜ք:

1. Ինչո՞ւ համար բարութիւնը քան զգեղեցկու-
թիւն նախաձեռնար կը համարուի: — 2. Ինչո՞ւ համար
սուտ խօսիլը գէշ բան է: — 3. Աղէ՞կ բան է գաղտնի
կերպով ուրիշներու խօսակցութիւնը մտիկ ընել: — 4.
Ուրիշի մը նամակը կարդալը ներելի՞ է: — 5. Ինչո՞ւ
համար տղաք քար նետելու չեն: — 6. Ինչո՞ւ համար
բարկանալը աղէկ բան չէ:

Ստորին անդամը չորս մաս է, զիւս, ազդր,
ոսֆ: Ազդրին և սրունքին իրարու միա-
վրայի մորթը մազերով ծածկուած է: Դէմքը գլխած
տեղը ծունկ կ'ըսուի: Ոտքը երեք մասերէ
խօն առջեւի մասն է և այսպէս կազմուած է կը
բաղկանայ. — զարշապար, ներքան և հինգ
մակաս, յօնֆեր, ալֆեր, ֆիթ, բերան, կզակ, այսեւնասներ: Ոտքին մատներն ալ եղունգ կը կրեն:

18. Բ Ա Ր Ե Ս Ի Ր Տ Ա Ղ Ք Ա Տ Ն Ե Ր

Ծովեղբերեայ զիւղ մըն է: Գիշեր է: Ձկնորս
Յակոբի կինը կրակին քով կ'աշխատի: Տղաքը կը
մտնան: Մայրը մտիկ կ'ընէ փոթորիկը՝ որ կը գո-
չուի խրճիթին մէջ լոյս մը կը տեսնէ. հոն

Գիւղի խրճիթին մէջ լոյս մը կը տեսնէ. հոն
Ձկնորսին կինը ներս կը մտնէ. հիւանդն իր
անկողինին վրայ պառկած է տոգոյն. տղաքը կը
մտնան անկողինին քով. դեռ փոքր են և չեն
գիտեր թէ մայրերնին մեռած է:

22. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Որոշեցի՜ք անձ, անասուն եւ իր ցուցնող քառերը
եւ իւրաքանչիւրը զաս զաս սիւնակի մէջ գրեցի՜ք:

Կով, ձի, աթոռ, հայր, գրասեղան, սագ, փայտ,
ճամբորդ, գայլ, ածուխ, աղջիկ, հովիւ, մատանի, կա-
նուր, բազ, կաղամբար, զիւղացի, կացին, վարժա-
պետ, հարս, մլուկ, մուրճ, աշակերտ, քահանայ, քա-
նակ, քաղաք, որթ, խնձոր, հացագործ, երիտասարդ,
ծիճեռնակ, լսայլ, դանակ, ճնճղուկ, շուշան, սղոց:

Եւ ձկնորսին կինը կը գլթայ անոնց վրայ, զանոն
կ'առնէ տուն կը տանի և իր անկողինին մէջ
պառկեցնէ: Եւ մինչդեռ հովը կը գոռայ դուրս
կինը ինքնիրեն կ'ըսէ. «Էրիկս ի՞նչ պիտի ըսէ, խեղ
մարդը հազիւ կը հասնի մեզ կերակրելու:»

Յանկարծ դուռը կը բացուի և ձկնորսը ներս
մտնէ թրջած: «Բան մը չկրցի բռնել» կ'ըսէ ու կը նստ

Բայց կինը կը վարանի և չի համարձակիր
բաժը խոստովանելու: «Մեր դրացի այրին մեռաւ
կ'ըսէ կամաց մը, տղաքը ի՞նչ պիտի ընեն:» «Խեղ
տղաք, կ'ըսէ ձկնորսը:» Յետոյ՝ վարանելով՝ կայ
ծես վախնալով որ կինը կը մերժէ՝ կ'ըսէ. «Ինչ
նայէ', կնի'կ, արդէն չորս զաւակ ունի՛նք, եր
երկու հատ ալ աւելնայ՝ բան մը չէ: Ասկից դա
եթէ պէտք ըլլայ՝ քիչ մը քիչ կ'ուտենք: Ի՞նչ
կ'ըսես, սա տղաքը մեր տունն առնե՞նք:» Այն
տեն կինը ոտք ելաւ՝ աչքերը արցունքով լեցուա
անկողին վարագոյրները բացաւ ու ըսաւ. «Տե՛
արդէն հոս են:»

Նայէ', ետքը ի՞նչ եղաւ: Աստուած օրհն
ձկնորսը, որ շատ հարստացաւ:

23. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Սահմաններուն համապատասխանող բառերը գտէ

1. Այն դուռնորդ որուն վրայ մանք կը բնակին,
կ'ըսուի...: 2. Երկիրը հերկողը, մշակողը՝...: 3. Եր
րին պատահական սաստիկ շարժումը՝...: 4. Երկ
վրայ եղած կամ երկրի վերաբերող բան՝...: 5. Ե
կիր, գետին չափող մարդը՝...: 6. Երկրի վրայ սող
ցող որդ մը՝...:

19. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԲ

ԾՈՎԵՐՈՒ ԵՒ ԾՈՎԵԶԵՐՔՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԾՈՎ կը կոչուին շուրի ընդարձակ տարածու
թիւնները:

ՈՎԿԻԱՆՈՍ կը կոչուին խիստ մեծ ծովերը:

ԾՈՅԸ ծովուն մէկ մասն է որ ցամաքին մէջ
մտած է: Փոքր ծոց մը խորշ կ'ըսուի: Նաւա
հանգիստ կը կոչուին այն փոքր խորշերը ուր նա
ւերը կը մտնեն ու կը սպասեն փոթորիկներու դէմ
պատասպարուելու համար:

ՆԵՂՈՒՅԸ երկու ցամաքներու մէջ սեղմուած
ծովու մաս մըն է, որ իրարու հետ հաղորդակ
ցութեան մէջ կը դնէ երկու ծովեր:

ԳԼՈՒԽ կամ ՀՐՈՒԱՆԴԱՆ մը ծովուն մէջ
երկարած ցամաքի մաս մըն է:

ԿԴՁԻՆ փոքր ցամաք մըն է ամէն կողմէն
շուրով շրջապատուած:

ԱՐՇԻՊԵԼԱԳՈՍը կղզիներու խումբ մըն է:

24. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Իճէ կը կոչուի

1. Այն որ տան մը փայտէ մասերը կը չինէ ու
կը դառնէ:— 2. Այն որ տան մը որմերը կը չինէ:— 3.
Այն որ պատուհաններուն շրջանակները կը չինէ:— 4.
Այն որ տան մը երկաթէ կղպարները, բանալիներն ու
ծխնիները կը չինէ:— 5. Այն որ տունը կը ներկէ:—
6. Այն որ պատերու եւ ձեղուններու վրայ զանազան
նկարներ կը յօրինէ:— 7. Այն որ պատուհաններու ա
պակիները կ'անցնէ:— 8. Այն որ պատերը կը ծեփէ:

ԹԵՐԱԿՂՁԻՆ գրէթէ կղզի մըն է, այսինքն
ցամաքի մաս մը որ ամէն կողմանէ ջրով պատու
է և միայն մէկ կողմէն ցամաքին կցուած է:

ՊԱՐԱՆՈՅԸ Թերակղզին ու ցամաքը միացնու
մասն է, երկու ծովերու մէջ սեղմուած: — Պա
րանոցը ներդուցին հակառակն է:

20. ՃՇՄԱՐԻՏ ԳԹԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Օր մը սպասաւորը գալով Սողէ Եպիսկոպո
սին, որ Պորտո քաղաքին ժողովրդապետն էր, ըսաւ:

— Տէ՛ր իմ, խեղճ մուրացկան կին մը գուռ
կեցեր է՝ ողորմութիւն կը խնդրէ, ի՞նչ կ'ուզէ
չնորհել անոր: — Քանի՞ տարեկան է, հարցու
Եպիսկոպոսը: — Եօթանասուն տարեկան է: —
Միթէ չա՞տ թշուառ է: — Այո՛, կ'ըսէ որ շա
թշուառ է: — Պէտք է խօսքին հաւատալ, ուրե՛
քսան և հինգ փրանք տուր անոր: — Քսան

25. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Ի՞նչ է եկեղեցին: — 2. Հոն ի՞նչ տեսակ խոյ
հուրդներ կը կատարուին: — 3. Որո՞նք են հոն գտնու
ող պաշտօնեաները: — 4. Քահանան ի՞նչ հազուա
ներ ունի: — 5. Որո՞նք են եկեղեցական մատենանե
րը: — 6. Ի՞նչ է Սուրբ Հաղորդութիւնը: — 7. Ի՞նչպէ
պէտք է պատրաստուիլ հաղորդուելու համար: — 8.
Որո՞նք են եկեղեցիի մը զանազան մասերը: — 9. Ի՞նչ
առարկաներ կը տեսնէք հոն:

հինգ փրանք... , Տէ՛ր իմ, ատիկա չափէն աւելի
մեծ գումար մըն է: Ասկէ զատ մուրացկան կինը
մեր կրօնքէն չէ, հրեա՞յ է: — Հրեա՞յ է, Տէ՛ր
Աստուած իմ, գոչեց ժողովրդապետը: — Այո՛,
Տէ՛ր իմ, հրեա՞յ է: — Ա՛հ, այն ատեն խնդիրը
կը փոխուի, ուրեմն յիսուն փրանք տուր և շնոր
հակալ եղիր անոր այցելութենէն:

Սպասաւորն ամօթապարտ մնալով՝ Եպիսկո
պոսին հրամանն անմիջապէս կատարեց:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Բոլոր մարդիկ, ի՞նչ կրօնքէ
ու ազգէ ալ ըլլան, եղբայր են՝ ճշարիտ գթասէր
մարդուն առջեւ:

21. ԱԴԱՄԱՆԴԷ ՄԱՏԱՆԻՆ

Հայր մը երեք որդի ունէր: Օր մը զանոնք
իր քով կանչելով՝ սապէս խօսեցաւ: «Զաւակ
ներս, անշուշտ օր մը պիտի մեռնիմ, բայց մեռ
նելէ առաջ, կ'ուզեմ իմ ձեռքովս իսկ կարգադրել
ձեր ժառանգութեան խնդիրը, որպէսզի մահու
նէս վերջը ձեր մէջ ո՛ր և է ժառանգական վէճ

26. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Մենք ընդհանրապէս ի՞նչ տեսակ կերակուրներ
կ'ուտենք: — 2. Ո՞ր կենդանիներուն միտք կ'ուտուի: —
3. Որսի կենդանիները որո՞նք են: — 4. Հանոցներու
մէջ ի՞նչ տեսակ թռչուններ կը պահենք: — 5. Ամէն
ձուկի միս կ'ուտուի: — 6. Մեր կերած ձուկերուն մէկ
քանիին անուաները տուէ՛ք:

չծագի: Հարստութիւնս երեք հաւասար մասերու բաժնեցի՝ իւրաքանչիւրը ձեր ամէն մէկին տալու համար: Բայց միայն աղամանդէ մատանի մը ունիմ որ անբաժանելի է: Շատ գեղեցիկ մատանի մըն է զոր (եթէ Աստուած ինձի աղջիկ զաւակ մը պարգեւած ըլլար) անշուշտ անոր պիտի տայի: Հիմա կ'ուզեմ զայն ձեզմէ անո՛ր տալ որ մէկ տարուան ժամանակամիջոցի մէջ լաւագոյն գործը պիտի ընէ:»

Տղաքները մեկնեցան և տարի մը վերջը, որոշեալ օրը, դարձեալ հաւաքուեցան իրենց հօր շուրջը և սկսան կարգաւ պատմել իրենց ըրած գործը:

Առաջինն ըստւ. «Հարուստ օտարական մը որ ճամբորդութիւն պիտի ընէր, ոսկիով լեցուն քսակ մը յանձնեց ինձի՝ պահելու համար. բայց վերագառնալէ առաջ մեռնելով՝ քսակը քովս մնաց: Եթէ ուզէի, կրնայի պահել զայն, ինչու որ մէկը չէր զիտեր. սակայն չուզեցի վար դնել զայն և տարի յանձնեցի իր այրի կնոջ: Հայրը պատասխանեց. «Ատիկա թէպէտեւ բարի գործ մըն է, բայց արդէն քու պարտքդ էր, ինչու որ ուրիշին ստացուածքը պահելը անպարկեշտ բան է:»

27. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Դ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Ո՞րն է այն տունը զոր կը մշակեն գինիի պատրաստութեան համար:— 2. Այդ տունկին պտուղը ի՞նչ կ'ըսուի:— 3. Տարիին ո՞ր եղանակին մէջ կը հասունանայ անոր պտուղը:— 4. Ի՞նչ է այգեկութիւնը:

Երկրորդ որդին ըստւ. «Օր մը երբ մեծ լինի մը եղերքէն կ'անցնէի, տեսայ որ պղտիկ տղայ մը ինկած էր հօն և խեղդուելու մօտ էր. անմիջապէս լինը նետուեցայ և ազատեցի զայն մահուրէն:»

— Քու գործդ, տղա՛ս, ըստւ հայրը, իրաւ է որ խիստ գովելի է, բայց ատու հետեւած եղար Յիսուսի այն խօսքին որով մեզի կը պատուիրէ բարի սիրտ ունենալ:

Վերջապէս կրտսեր տղան սապէս խօսեցաւ. — Իրիկուն մը տեսայ որ մէկ ամենամեծ թշնամիս կը քնանար ահագին անդունդի մը եղերքը, այնպէս որ վաքը շարժումով մը անդունդին մէջ պիտի գահավիժէր: Ամէն վտանգ աչքս առնելով՝ կամաց մը դալի, զինքը արթնացուցի և վախայ: — Ո՛հ, սիրելի զաւակս, դուքեց այն ատեն հայրը, եկո՛ւր զրկէ՛ զիս, և տո՛ւր ձեռքդ ինձի, մատանին քուկդ է. թշնամիին բարիք ընելը առաքինութիւններուն գերագոյնն է:

Չարիքի դէմ բարիք, ահա՛ Աստուծոյ հաճելի գործը:»

28. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Դ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Ծառ մը ի՞նչ մասերէ կը բաղկանայ:— 2. Ծառերն ալ կեանք ունե՞ն:— 3. Տերեւները ի՞նչ բանի կը ծառայեն:— 4. Ի՞նչ է արձառը և ի՞նչ է անոր պաշտօնը:— 5. Ծառերը ընդհանրապէս երբ կը ծաղկին:— 6. Պտղատու ծառ որո՞նց կ'ըսուի:— 7. Բանի մը պաշտու ծառի անուն տուէ՛ք:— 8. Բանի մը վայրի ծառեր լինեցէ՛ք:

22. ԿԵՆՑԱՂԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կոչաութիւնը խոտերի բան է : Ո՛չ որ կ'ուզէ գործ ունենալ այնպիսի մարդոց հետ, որոնք չունին հեղութիւն, քաղաքավարութիւն և լաւ կենցաղավարութիւն : Դուք կանուխէն ջանալու էք իրարու հետ քաղաքավարութեամբ վարուիլ սորվիլ, որպէս զի ամէն մարդու հետ պատշաճ վարմունք ունենալ գիտնաք :

Քաղաքավարութիւնը պէտք է անբաժան ըլլայ ձեր ամէն արարքէն և գործերէն : Ձեր խօսակցութեան, նայուածքին և շարժումներուն մէջ քաղաքավարութիւնը միշտ անպակաս պէտք է ըլլայ : Ի՛նչ որ ալ ընէք, զգուշացէ՛ք որ չըլլայ թէ ուրիշները վշտացնէք կամ անհանգիստ ընէք : Միանգամ ընդ միշտ լաւ մը ձեր միտքը դրէ՛ք թէ որչափ ալ առաքինի, արժանաւոր, տաղանդաւոր և լաւ յատկութիւններով օժտուած ըլլաք, եթէ չունիք լաւ կենցաղավարութիւն, անտանելի կ'ըլլաք ամէն պարկեշտ մարդոց :

29. Հ Ի Ս. Հ Ս. Ն Գ.

Ի՞նչ բաներ կրնան ըլլալ

Կապոյտ, դեղին, գորշ, սպիտակ, անգոյն, թափանցիկ, սեւ, մեծ, փոքր, բարակ, թանձր, երկայն, կարճ, նեղ, լայն, թեթեւ, կոր, ուղիղ, կաղ, տխուր, զուարթ, դառն, անուշ, լեղի, թթու, տաք, պաղ, բարի, թարմ, օթեկ, հիւսիսային, հարաւային, ջրային, ծովային, դաշտային, երկրային, երկնային :

ՕՐԻՆԱԿ. — Երկինքը եւ լեղակը կապոյտ են :

23. ԹՂԹԱՊԱՆԱԿԸ

Օր մը, Յակոբ՝ շուկայէն վերադարձած ատեն՝ ճամբուն վրայ թղթապանակ մը գտաւ, որ շատ մը ոսկեդրամ և թղթադրամ կը պարունակէր : Սիրտը ուրախութեամբ լեցուած այս անակնկալ հարստութեան վրայ՝ «Գտածս գտած է» ըսելով՝ թղթապանակը գրպանեց և տուն գնաց : Մարդու բան չըսաւ, այլ միայն մեծ խնամքով պահեց զայն գաղտուկ տեղ մը : Քանի մը օր ետքը, իրենց գիւղին հրապարակին վրայ, մունետիկ մը՝ թղթապանակին կորուստը բարձրաձայն ծանուցանելով, կը յայտնէր թէ անոր տէրը, հարուստ վաճառական մը, գոհացույիչ պարգև կը խոստանար թըղթապանակը գտնողին, եթէ բերէր : Յակոբ մտածեց թէ այս աղբարարութիւնն ընդհանուրին համար էր, և թէ՛ քանի որ ուղղակի իրմէ չէին պահանջեր, կրնար հանգարտ խիղճով պահել գտած գանձը : Գնաց խառնուիլ ամբոխին մէջ : Հոն ա-

30. Հ Ի Ս. Հ Ս. Ն Գ.

Ի՞նչ տարբերութիւն ունին իրարմէ

1. Ամառը և ձմեռը : — 2. Գիշերը և ցորեկը : — 3. Արշալոյսն ու վերջալոյսը : — 4. Ծովուն ու աղբիւրին ջուրը : — 5. Արեւն ու լուսինը : — 6. Հարուստն ու աղքատը : — 7. Ծերն ու երիտասարդը : — 8. Գիտունն ու սողէտը : — 9. Շաքարը և պղպեղը : — 10. Շողկենաւր և առագաստանաւր :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ամառը տաք, իսկ ձմեռը ցուրտ կ'ըլլայ :

մէն մարդ այս կորուստին վրայ կը խօսէր և շատ գէշ խօսքեր կ'ըսէին անոնց համար որ դատածին կը պահէն. նոյն իսկ դող կ'անուանէին այնպիսիները:

Այն ատեն Յակօր սարսուռ մը զգաց: Ո՛չ միայն իր խիղճը զինքը կը տանջէր, այլ կը կարծէր տեսնել, իբրեւ երազի մէջ, ոստիկաններ, դատարան, բանտ, և այլն, և սաստիկ վախցաւ: Անմիջապէս տուն դնաց, առաւ պահած տեղէն թղթապանակը, և իրիկուան մութը վրայ հասնելուն՝ տարաւ յանձնեց զայն քաղաքապետին որ տիրոջը վերադարձնէ զայն:

Յակօր այն գիշեր կրցաւ խաղաղ քուն մը քնանալ և հասկցաւ թէ ուրիշին ինչքը խրատնելը գողութիւն է:

31. ՀՐԱ ՀԱՆԴ

Խօսիմ իմաստը շրջեցե՛ք՝ շեղագիր բառերուն տեղ իրենց հակահիշը դնելով:

Աղիւստութիւնը մոլորութիւն է: — Աղիւստութիւնը շրտայտութեան դուստրն է: — Դիտութիւնը բարիքներու մեծագոյնն է: — Ապերախտութիւնը կը նուաստացնէ մարդս: — Ծուլութիւնն ու շտայտութիւնը կ'աղիւստացնեն: — Դիտութիւնը միաքին խաւարն է: — Յիշե՛ք ընդունած ծառայութիւնդ: — Արդարին աղօթքը հանգի է Աստուծոյ: — Անպարկեշտ մարդոց երջանկութիւնը վաղանցիկ է: — Դատարկութիւնն ու անժողովաշուքութիւնը զնասախար են առողջութեան:

ՕՐԻՆՍԿ — Հարստութիւնը առաքինութիւն չէ:

24. ԽԱՂՈՂԸ

Տերեւներուն մէջէն բարակ,
Որք սընդուսի կը նմանին,
Կուռ ողկոյղներ սև ու ճերմակ
Վար կը կախեն հատիկներնին:
Ոմանք երկայն, ոմանք կըլօր,
Մանրիկ, փայլուն և լուսանցիկ,
Տերեւներուն վրայ խոշոր՝
Կը կարծուի բանուած ծաղիկ:
Արց՞ու՛նք են թէ շաղի կաթիլ,
Ամպին ցանցէն ցողուած չիթ չիթ,
Զմր՞ու՛խտ արդեօք, վա՞րդ նորածիլ
Կամ՝ երկինքէն ինկած ժըպիտ:
Անոնք արծաթ չեն, ո՛չ գոհար,
Ո՛չ ալ ծաղիկ, ո՛չ ալ կիտուած.
Անուշ խաղող են զովարար,
Միըդ, զոր միայն օրհնեց Աստուած:

32. ՀՐԱ ՀԱՆԴ

Ըսե՛ք ինչո՞վ կը կատարեն հետեւեալ գործողութիւններ:

Դիրքը կը տպեն... (ինչո՞վ): — Մշակը կը հնձէ...:
— Կերակուր կ'ուտենք...: — Հօրէն ջուր կը քաշենք...:
Որմնազիրը պատ կը չինէ...: — Զինորսը ձուկ կը բռնէ...: — Ծովու վրայ կը ճամբորդենք...: — Երկաթագործը երկաթը կը ձեծէ...: — Հօղը կը փորեն...: — Մազը կը սանտրեն...: — Ծրագը կը վառեն...: — Սառիկ վրայէն կը սահին...: — Ծառերը կը կտրեն...: — Տակառէն գինի կը քաշեն...: — Ապակին կը կտրեն...:

Զայն շինեցին լոյս հրեշտակներ
Նուրբ մատներովն իրենց ճարտար,
Այգիներուն աշնան նուէր,
Սիրո՛ւն տղաք, ձեզի համար:

25. ԿՄԱԽՔ ԵՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Մեր մարմինն մէջ կարծր նիւթեր կան ու
րոնք ոսկոր կ'ըսուին և իրարու հետ կապուելով
կը կազմեն բազմաթիւ յօդուածներ: Ոսկորներուն
ամբողջութիւնը կը կոչուի Կմախքն է որ
մեր մարմինն ձեւ կուտայ և զայն կանգուն կը
բռնէ ամէն դիրքի մէջ:

Իրանը երկու մեծ խոռոչի բաժնուած է. մէկը
շանջին է և միւսը որովայնը: Լանջքին մէջ գլու-
նուող գործարաններն են սիրտը, երկու քոֆերը,
շնչափողը և սնուցը (որկոր): Որովայնին մէջ կան
ստամոքս, աղիք, լեարդ, երիկամներ, փայծաղ:

33. ՀՐԱ. ՀԱ. ՆՊ.

Որոշեցե՛ք տեսանելի կամ Գիւրակա՛ն եւ անտեսա-
Գի՛լի կամ մտաւոր բաներու անունները:

Տուն, Աստուած, մարդ, գառնուկ, հրեշտակ, կա-
ւիճ, պատիւ, խելք, միտք, սուլիչ, աշխատութիւն, ճա-
հիճ, սէր, սեր, ճանճ, կրիայ, սնդիկ, ապրուստ, մե-
լան, ուսանող, փափաք, թաւիչ, սատանայ, լոյս, կամք,
աւիւծ, զգացում, ծուլութիւն:

Սիրտը արիւնի շրջաններուն կեդրոնն է: Ա-
րիւնը անկէ մեկնելով կ'երթայ մեր ամբողջ մարմի-
ն մէջ կը տարածուի և անոր զանազան մաշած
ասերը նորոգելով՝ վերստին սիրտը կը դառնայ:
Սիրտը միշտ շարժումի մէջ է. երբ կեանքը դադ-
ռի, ա՛յն ատեն միայն սիրտին շարժումն ալ կը
դադրի:

Երկու թոքերը շնչառութեան գործարաններ
ն. անոնց մէջն է որ մեր շնչած օդը կը մտնէ և
ոն ազտոտած սև արիւնին խառնուելով՝ կը մտնէ
այն և կարմիր արիւնի կը վերածէ: Երկու թոքե-
րուն մէջ զետեղուած է սիրտը: Թոքերը կոկորդին
մէջ կը բացուին շնչափող անուն խողովակի մը մի-
ջոյալ:

34. ՀՐԱ. ՀԱ. ՆՊ.

Հետեւեալ կէտերուն տեղ մեյմեկ յարմար բառ որե՛ք
զրեցե՛ք ստացէս. Քանանայի՛ն աղօթքը, եւրե՛ն.

Եկեղեցիին մէջ	Տունին մէջ	Մարգագետինին մէջ
... աղօթքը	... դուռը	... մայիւնը
... զօղանջը	... անկիւնը	... բառայը
... քարոզը	... ապակին	... հաշիւնը
... շապիկը	... ծխնիքը	... զովնջը
... գաւազանը	... խորշերը	... խրխնջը
... ուրարը	... ճօճումը	... խոխոջը
... կրակը	... տախտակները	... երգը
... ճրագները	... մարմարները	... ուլը

Ծնչափողին վերի ծայրը փոքր գործիք մը կ'որ կը կոչուի խոյակ: Ասիկա ձայնի գործարանն է:

Ստամբուրը պարկ մըն է որ վերի կողմէն ստուգին կամ որկորին միջոցաւ կոկորդին մէջ կը բաւն, այս վերջինները հարցուցին իրեն թէ ի՞նչ ուի և վարի կողմէն միացած է աղիքներու հետ պէտք է մարտնչիլ մալուծիւններու դէմ: Կերուած կերակուրներն այս գործարանին մէջ տնականը սա կերպով պատասխանեց: Իր աղիղուն, և մասամբ հոն մարսուելով՝ կ'անցնէ կերտներէն մէկուն փոքրիկ ծառ մը ցոյց տալիքին մէջ, ուր բոլորովին մարսուելով արիւն՝ հրամայեց անոր որ զայն արմատախիլ ընէ: մէջ կ'անցնին: Ուրեմն մարսողութեան գործարանները՝ անմիջապէս, մէկ ձեռքով և առանց ներն են բերան, կոկորդ, ստուգ, ստամբուր և աղիք մը ընելով՝ ծառը տեղէն հանեց: Յետոյ զիտ-

Մարդկային կմախքը մկաններով, այսինքն կանը երկրորդ ծառ մը ցոյցուց որ քիչ մը միսի կտորներով ծածկուած է, իսկ մորթը ելի մեծ էր: Աշակերտը զայն ալ տեղէն հանեց պատէ ամբողջ մարմինը:

35. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Ի՞նչ կը կոչուի

1. Ծաղիկ մը որ գարունը կը փթթի: — 2. Երջան ծառը դեռնէն խլել: Վերջապէս զիտնաղեցի վերաբերեալ պատմութիւնը: — 3. Երաժշտութիւնը անոնց ցոյց տուաւ ուրիշ ծառ մը որ խիստ որ առանց գործիքի, միայն ձայնով կը կատարուի: 4. Փայտէ կամ ատաղձէ չինուած տուն մը: — 5. Մմկաններ որ երկինքին երեսը կը գտնուին: — 6. Մարդ որ միայն մէկ աչք ունի: — 7. Ընկերներով ծածկու երկիր մը: — 8. Դասագիրք մը որ պատկերներով զարուած է: — 9. Հեղուկ մը որ գոյն չունի:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծաղիկ մը որ գարունը կը փթթի, կ'ըստ գարնանային:

26. ՄՈԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ

Օրին մէկը երբ զիտնական մը ծառաստանի մէջ նստած կը դասախօսէր իր աշակերտներէն, այս վերջինները հարցուցին իրեն թէ ի՞նչ պէտք է մարտնչիլ մալուծիւններու դէմ: Իր աղիղուն, և մասամբ հոն մարսուելով՝ կ'անցնէ կերտներէն մէկուն փոքրիկ ծառ մը ցոյց տալիքին մէջ, ուր բոլորովին մարսուելով արիւն՝ հրամայեց անոր որ զայն արմատախիլ ընէ: մէջ կ'անցնին: Ուրեմն մարսողութեան գործարանները՝ անմիջապէս, մէկ ձեռքով և առանց ներն են բերան, կոկորդ, ստուգ, ստամբուր և աղիք մը ընելով՝ ծառը տեղէն հանեց: Յետոյ զիտ-

Մարդկային կմախքը մկաններով, այսինքն կանը երկրորդ ծառ մը ցոյցուց որ քիչ մը միսի կտորներով ծածկուած է, իսկ մորթը ելի մեծ էր: Աշակերտը զայն ալ տեղէն հանեց պատէ ամբողջ մարմինը:

36. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ քառերուն սահմանները տուի՛ք:

1. Ծով. — 2. Առուակ. — 3. Կղզի. — 4. Եկեղեցի. — 5. Տարի. — 6. Արեւ. — 7. Երկիր. — 8. Վարպետ. — 9. Աստուած. — 10. Կոկորդ. — 11. Կարապետ. — 12. Մատուռ. — 13. Դրամատուն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ծովը աղի ջուրի ընդարձակ տարածքին մըն է:

մեծ էր: Բոլոր աշակերտները միանալով և ճիգեր թափելով չյաջողեցան ծառը տեղէն հանելու:

«Սիրելի տղա՛քս, ըսաւ այն ատեն գիտականը, մեր մոլութիւններն ալ այսպէս են սկզբան, երբ տակաւին չեն արմատացած, քիչ ջանքով, կարելի է զանոնք ջնջել, բայց երբ արմատները երկար սովորութեամբ մեր սիրտին ու հոգիին կ'աճեն, ապա արմատներ են թողած, այլ եւս անկարելի է բառնալ զանոնք:»

27. ԻՆՉ ՈՐ ՑԱՆԵՍ, Ա՛Ն ԿԸ ՀՆՁԵՍ

Երիտասարդ մը որ ամուսնանալու վրայ որոշեց իր հայրը տունէն դուրս հանել և մը դրկել: Կը վախնար որ մի գուցէ իր ծեր ներկայութիւնը տան մէջ անհաճոյ երեւի իր ռատի կնոջ: Հայրը հարկւր տարեկան հասուցի մէջ ըլլալով՝ չկրցաւ դէմ դնել իր տղուն, որ կառքի մը վրայ դնելով տարաւ գիւղի մը ունեցած իր մէկ ագարակը, ուր պիտի թաղայն առանձին:

37. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Ինչո՞ւ պղնձէ ամանները կ'անագեն: — 1. Ի՞նչ պայտաշէն տունները կը ներկեն: — 3. Ինչո՞ւ փողով կը տալարկեն: — 4. Ինչո՞ւ ձիերուն ոտքը կը լուսնաւորուի: — 5. Ինչո՞ւ կանգնողին մէջ պատրոյգ կը դնեն: — 6. Ինչո՞ւ կը խուզեն ոչխարները: — 7. Ինչո՞ւ կը յօտենան ձիերը: — 8. — Ինչո՞ւ իւղով կ'օծեն մեքենաները:

«Տղա՛ս, ըսաւ ծերունի հայրը, կը տեսնեմ որ ընել կ'ուզես. բայց քեզմէ բան մը պիտի չըսեմ. ինձի սա հեռուն դտնուած քարէ սեւիկն քով տար:» Տղան մինչև ան սեղանը աւելցնելով հայրը: Երբ հոն հասան. «Հիմա կըրդիս հոս թողլով երթալ, ըսաւ ծերուկը, հոս որ ես այ ժամանակ մը հայրս բերի և թողցի:» — Ա՛յ, հայր իմ, աղաղակեց երիտասարդը: «Եթէ ես ալ տղաքներ ունենամ, միթէ անոնք չի՞ն պիտի բերեն հոս:»

Այս ըսելով՝ առաւ հայրը և վերստին քանդակ բերաւ: Անիկա, այն վայրկեանէն սկսեալ, իր անկողնէն գեղեցիկ սենեակը և իր սեղանին շուրջ լաւագոյն տեղը հօրը յատկացուց: Աստուած զանի օրհնեց և խոր ծերութեան հասցուց: ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ.— Երէ կ'ուզե՛ք Աստուծոյ օրհնուի՞նք աւժանակաւ, պատուեցէ՛ք ձեր ծնողքը:

28. ՎԵՀԱՆՁՆՈՒԹԻՒՆ

Այն մարդիկ որ չնչին բաներով կը զբաղին, բողբոջ կ'ըստին. փոքրոյի մարդը միշտ ուրիշին ձեռքէն կը գտնէ, ամէնուն վրայ արատ կը

38. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Զանազանեցէ՛ք վայրի ու պտղատու ծառերը Նարնջենի, բալի, կաղնի, կնձնի, սալորենի, կեռաս, կաղամախի, ուռի, նռնենի, նոճի, հացի, սերձի, տանձենի, խնձորենի, ընկուզենի, արփուռենի, խնձոր, թթենի, ծիրանի, մորմենի, բարտի, թզենի, լոբուշի, զկեռի, շաղանակենի, նշենի, պիստակենի:

տեսնէ, ամէն բան ծուռ կը մեկնէ: Թէ որ խուսնդաս, կը կարծէ թէ իր վրայ կը խօսի կը խնդաս: Նախանձու է, ուրիշին բարիքը չուզէր որ ուրիշ մէկն իր արհեստը բանի. Եւ աչքով կը նայի իր դրացիին յաջող վիճակին: Թեթեւ թշնամանք մը կրէ՝ սիրտին մէջ ոխ կը պտնէ:

Բայց մեծահոգի մարդն այնպէս չէ, շուտ ուրիշին խօսքէն չառնուիր, չի բարկանար, ու աղէկութիւնը կ'ուզէ, թէ և ինքը դժբաղդ ըլլաւ: Միշտ բարի նախանձով կ'աշխատի որ իր վիճակը բարւոյն: Անգղուշութեամբ եղած սխալմունքը կը դոյնէ, թէ և այդ սխալմունքը իրեն ֆլասա ճառած ըլլայ: Մեծահոգի ու վեհանձն մը բնաւ գէշ միջոցներ չի գործածեր իր նպատակ հասնելու համար: Բնաւ չ'արհամարեր և վատ պէտք չէ խիստ վարմունք մը ունենալ: Եւ զարներ ուրիշները՝ իր պատիւը աւելցնելու մէջ և բնաւ փոյթ չ'ըներ երբոր չարասիրտ մարդն զինք կը բամբասեն ու կը նախատեն:

29. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Դպրոցին մէջ, բնական է որ դուք կը փնտրէք այնպիսի ընկերներ որոնք ձեզի հաճելի են և սղախարակից: Թերեւս հոն՝ անոնց մէջ պիտի տեսնէք այնպիսիներ որոնց հետ ամբողջ կեանքը մէջ, բարեկամութեամբ կապուած պիտի ապրէք: Ձկայ բան մը աւելի քաղցր և հաստատուն՝ բան մանկութեան ժամանակի մէջ և դպրոցական դրասեղաններու վրայ վաստկուած բարեկամութիւնը: Բայց զիտցէք թէ ձեր ընկերներուն վրէժնորութիւն ընելու իրաւունքը երբեք չի ներեր ձեր բոլոր ընկերներուն հանդէպ հաւասարաբար բարեացակամ չըլլալը: Անոնցմէ և ո՛չ մէկուն հետ պէտք չէ խիստ վարմունք մը ունենալ: Եւ ձեզմէ ծառայութիւն մը պահանջեն, տուէ՛ք: Եւ անոնց բարեկամաբար ձեր ձեռքը: Արդարեւ միևնույն դասարանի աշակերտներ, մէկ ընտանիքի զա-

39. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Բանի՞ տեսակ նուագարան գիտէք:—
2. Կոնսերտներու նուագարանները:—
3. Ո՞ր ձայնը զաւոր է, ո՞րը աղմկային:—
4. Ի՞նչ է արձագանքը:—
5. Ի՞նչ է արձագանքը:—
6. Ի՞նչ կըսուի այն դորժիքը զոր խուլներ կը գործակրէ:—
7. Ձայնը ի՞նչ բանի միջոցաւ կ'առնուի:—

40. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Կեսերուն տեղ պատշաճ բառեր դրէ՛ք:

1. Արեւը կը լուսաւորէ...: Հողագործը կը հերկէ...: Գիրքերը... կը զարդարեն և... կը կրթեն: Բոլորը կը աղմկային...: Կիւթթէմպերի գտաւ...: Արծիւը կը թռչէ...: Փայտահարը կը կտրէ...: Թռչունը կը չինէ իր թևերը...: Մայրը կը խնամէ իր...:

31. ՆԱՊԱՍՏԱԿ

Յից ականջներդ ուղղած ի վեր,
Վար կախած զոյգ կարճուկ թեւեր,

Մացառին մէջ, շուքին տակ,
Ըսէ՛, այդ քու վառ սև աչեր
Ինչե՞ր կ'ուզեն տեսնել, ինչե՞ր . . . :

Փոքրիկ, կայտա՛ռ նապաստակ,
Թեթեւ, փափկիկ, ճարպիկ, արթուն՝
Այլ կարճամիտ էակ մ'ես դուն,

Կը սիրես խաղ ու կատակ.
Եւ անառակ տըղոց նըման՝
Անդադար հոս ու հոն գաս ման,
Անհոգ, անգործ, անվաստակ:

32. ԳՈՅՆԵՐ

Շատ գոյներ կան. ամէնէն ծանօթները մաս-
նաւոր անուններով կ'ըսուին. ճերմակ. սեւ, կար-
միր, կապոյտ, շէկ, դեղին, կանաչ, գորշ, թուի-

43. ՀՐԱ. ՀԱ. Ն. Գ.

Հետեւեալ նմանաձայն քառերուն նշանակութիւն
տրուի՛ եւ մեյլեկ խօսի մեջ գործածեցի՛ք:

Գայլ-քայլ. շաղաղ-շաղախ. հարկ-յարկ. թոյլ-դոյլ,
հոտ-հոտ. յարդ-հարթ. համր-յամր. թիակ-դիակ. ան-
սեր. դեւ-թեւ. ձող-ցող. դամեւ-քամեւ:

ան գոյներ ալ որ մասնաւոր անուններ չունենա-
լ՝ առարկաներու անունով կը կոչուին, ինչպէս՝
սրնջագոյն, վարդագոյն, մանիշակագոյն, մոխ-
սագոյն, լեզակագոյն, երկնագոյն, շառագոյն, ևն:

Հինգ մայր գոյներ կան. սեւ, ճերմակ,
սրմիր, կապոյտ, դեղին: Մնացեալներն ամէնքն ալ
յս հինգ գոյներով կրնան բաղադրուիլ: Կապոյտ
դեղին խառնելով՝ կ'ունենանք կանաչ. կապոյտ
կարմիր խառնելով՝ կ'ունենանք մանիշակագոյն.
սրմիր և դեղին խառնելով՝ կ'ունենանք նարն-
ջագոյն, և այլն: Գոյներու բաղադրութիւնը նկա-
ններն ու ներկարարները գիտեն, միայն հինգ
արդ գոյներն ունենալով՝ կրնան անհամար ներ-
ք պատրաստել:

Միեւնոյն գոյնը կրնայ շատ տեսակներ ու-
նալ: Նախ՝ աւելի բաց կամ աւելի մութ կրնայ
լալ: Երկրորդ կը պատահի որ գոյն մը իր վը-
ր ուրիշ գոյնի մը նմանութիւնը յուցնէ, այն

44. ՀՐԱ. ՀԱ. Ն. Գ.

Հետեւեալ քառերուն նշանակութիւնը տրուի՛ եւ ա-
նց արմատները գտի՛ք:

Մեղաւոր, հոգեւոր, եկեղեցական, ծերունի, կու-
րէն, օղային, վարդուհի, մարմաւոր, կառապան,
խոսային, ականջեղ, խնձորենի, թղենի, անակ, լճակ,
դիակէտ, ոսկեղէն, ազնոյ, անկիրթ, սոճոյն, ապե-
լիտ, ապուշ, դադանաբար, լըջօրէն, հաստատապէս:
ՕՐԻՆԱԿ. — Մեղաւոր կը նշանակէ մեղք ունեցող,
մասն է մեղք:

ատեն նմանեալ գոյնին ծայրը որակ մասնիկը
ւեցնելով կ'ըսենք՝ սեւորակ կարմիր, դեղնոր
կանաչ, կարմրորակ, թխորակ, մոխրորակ, և այլ

Պիսակաւոր կ'ըսենք երբ բաց գոյնի մը վրէն
մութ գոյնի մը մանրիկ մասերը ցանուած են, կ'
հակառակը. յովազին մուշտակը պիտակաւոր
Խայտաւոր (խաւտախիկ) կ'ըսենք երբ բաց գոյնի
վրայ մութ գոյնի մը գիծեր կամ շերտեր չարու
են միօրինակ բացութեամբ. վագրին մուշտ
խառտուտիկ է: Երկնեւանգ կ'ըսենք երբ քանի
գոյններ խառն ի խուռն կը գտնուին միեւնոյն
ռարկային վրայ. ծիածանը երկնեւանգ ալ
մըն է երկնքին վրայ ձեւացած:

Ծիածանին եօթը գոյններն են՝ իրենց բնա
կարգով. մանիշակագոյն, լեղակագոյն, կապու
կանաչ, դեղին, նարնջագոյն և կարմիր:

45. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Կետեւում տեղ դրեք բառեր որ հետեւեալ կենդ
նեւում ձայները յայտնեն:

Կատուին...ը:— Ոչխարին...ը:— Կովին...
Տափաղին...ն:— Ասիւծին...ը:— Ծուռին...
Էշուն...ը:— Զիւռն...ը:— Հաւին...ը:— Գող
...ը:— Ագռաւին...ը:— Խոզին...ը:— Դաշին
— Օձին...ը:— Աղուէսին...ը:— Սոխակին...
Մեղրին...ը:— Արագիլին...ը:— Աքաղաղին...
Այծին...ը:

46. ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏԲ Է ԸԼԼԱՅ ԲԱՐԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԸ

1. Դուք պիտի սիրես քու դպրոցդ, որովհե
տեւ սա այն փառաւոր տունն է, ուր կ'աշխա
տենք:

2. Պիտի սիրես ուսուցիչդ և ընկերներդ, պի
տեւ ըլլաս անոնց հետ անկեղծ և բարի, որպէս զի
նոնք ալ քեզի հետ ըլլան անկեղծ և բարի:

3. Պիտի ըլլաս ճշգրտակ. եթէ մէկը ու
սանի դասին, հետեւանք դէշ է:

4. Մտիկ պիտի ընես դասերուդ և ուշադիր
պիտի ըլլաս միշտ. երբ դուն կը խօսիս ընկերոջ մը
հետ, ուսուցիչը չի սորվեցնէր այն բանը՝ զոր դուն
խոնարուդ համար վերջը պիտի ցաւիս:

5. Պիտի գիտնաս դասերդ և պիտի կատա
րես պարտքերդ կրցածիդ չափ լաւ. ուսանողի մը

46. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Հետեւեալ խօսքերը ամբողջացուցե՛ք:

1. Յիսուս ծնաւ (որիկե՞):— 2. Աստուած մարդը
լեզուէ (ի՞նչ բանե):— 3. Լուսինը իր լոյսը կ'առնէ
արիկէ):— 4. Աստուած աշխարհը ստեղծեց (սանի՞ օր
ան մեջ):— 5. Յիսուս մասնուեցաւ (որմե՞):— 6.
խառափոր Բոլոմպոս գտաւ (ի՞նչ բան):— 7. Սահակ
Խարոյ հնարեցին (ի՞նչ բան):— 8. Յիսուս մկրտ
եցաւ (որմե՞):— 9. Չորս աւետարանիչներն են (սը
նի՞ անուններն են):

Հանքը պարզ բան մըն է. և մանկութենէ պէտք
յարդեա պիտի բանը՝ որ պարտք կը կոչուի :

6. Հոգ պիտի տանիս տետրակներուդ . եր
առաջին էջերը մեղանոտ են և գէշ գրուած , հո
չես տանիր միւսները լաւ գրելու :

7. Հոգ պիտի տանիս գիրքերուդ . գիրքեր
կը բովանդակեն գիտութիւնը . պէտք է յարգե
գիտութիւնը :

8. Պիտի պանծաւ քու դպրոցիդ յաջողութեանց վրայ . պիտի ուրախանաս երբ ընկերներդ
քննութեան մէջ ընդունուին , և դուն իսկ պիտ
ուզես բերել քու ուսուցչիդ՝ բարի վկայագիրդ :

9. Երբ թողուս դպրոցը , յաւէտ պիտի սի
րես դայն ու պիտի պահես սիրտիդ մէջ ուսուցչիդ
յարգելի յիշատակը :

47. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ սահմաններուն համապատասխանող բա
ռերը գտե՛ք :

1. Կենդանի մը որ թէ՛ ջուրի և թէ՛ ցա՛նքի վրա
կրնայ ապրիլ : — 2. Շատ պզտիկ մարդ մը : — 3. Հիւ
անդութիւն մը ուրիշ միեւնոյն ժա՛նանակ չատ մը մար
դեր կը վարակուին : — 4. Մարմին մը որուն մէջէն լոյ
սը չ'երևար : — 5. Տեսակ մը բոյս որուն գոգնելու ըլ
լանք , տերեւները կը կծկէ : — 6. Թոյնին ազդեցու
թիւնը չեզոքացնող գեղ մը : — 7. Գործիք մը որ օգի
տիւնութիւնը կը ցուցնէ :

34. ԶԱՓԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ամէն մարդ , թէ՛ մեծ և թէ՛ պզտիկ , սնունդի
պէտք ունի որ ապրի . ոմանք շատ սնունդ կ'ուզեն ,
ոմանք քիչ : Ուժեղ և քաջառողջ մարդը շատ ա
ւելի կերակուր կ'ուտէ , քան թէ տկար ու վտիտ
մարդը : Բայց ամէնուն համար յալի մը կայ և
պէտք չէ այս չափը անցնիլ , որպէս զի անհաս
գիտտ չըլլայ :

Ո՛վ որ չափէն աւելի կ'ուտէ , որկրամոլ կ'ըս
ուի , ո՛վ որ փափուկ կերակուրներ կը սիրէ փափ
կակեր կը կոչուի : Որկրամոլը ի՛նչ որ գտնէ կ'ու
տէ՝ չնայելով որ կերածն օգտակա՞ր թէ փա
սակար է իրեն . փափկակերն՝ ընտրելով կ'ուտէ և
իր բոլոր խելքը լաւ ու աղուոր կերակուրի հետ
է : Անշուշտ մարդիկ ապրելու համար պէտք է ու
տեն . բայց պէտք չէ որ իրենց բոլոր բանն ու
գործը կերակուրը ընեն , և կարծեն թէ երջանիկ
են երբոր միայն կ'ուտեն : Որկրամոլն ատելի կը
դառնայ ամէնուն . խոհեմ՝ տղան ամէն բանի մէջ
չափաւոր կ'ըլլայ և ասով իր առողջութիւնը կը
պահպանէ :

48. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ բառերուն իւրաքանչիւրին երեքական
ուրիշ բառ շինեցե՛ք :

Օրէնք , նաւ , լոյս , կարգ , մեծ , դիւան , գիր ,
ընկեր , խաչ , հիւանդ , հիւր , հող , նիւթ , չափ , պակաս :

ՕՐԻՆԱԿ . — Օրեկն , օրինաւոր , օրինասէր , օրեկնայիր ,
ապօրեկն , եղև :

35. ԵՐԿՈՒ ՄԵՂՈՒ

Մայիս ամսուն՝ շատ աղուոր առատու մը, երկու մեղու ելան որ մեղր փնտռեն : Մէկն ուշիմ ու ժուժկալ էր, միւսն անհոգ ու խենդուկ : Գիշ մը ետքը պարտեղ մը հասան, ուր անուշահամ խոտեր, հոտաւետ ծաղիկներ ու շատ համեղ պտուղներ կային : Բաւական ատեն այս աղուոր բաները ճաշակեցին. մէկն ասդին անդին իր փոքրիկը կը լեցնէր մոմով, որպէս զի իր փեթակը չի նեղու նիւթ ունենայ. միւսը մինակ անուշ նիւթերը կը ծծէր և իր հաճոյքը կը մտածէր : Վերջապէս մեծկակ աման մը գտան որ դեղձի մը ճիւղէն կախուած էր, այս ամանին մէջ մեղր կար : Շուտ մը՝ անխոհեմ և շատակեր մեղուն գլուխն ամանին մէջ խոթեց և սկսաւ ուրախ դուարթ քամել, թէև իր ընկերը կը խրատէր որ

49. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Ինչ կ'ըսուի

Ձեռքին ամէնէն փոքր մատը : Հոտառութեան գործարանը : Տեսողութեան գործարանը : Ձեռքին մէջի կողմը : Խոշոր մատը : Վերքի մը թողած հետքը : Անկենդան մարդկային մարմինը : Առողջութիւնը պահելու արուեստը : Բունին մէջ պտտող մարդը : Հորմէ և մօրէ երեցած լոյսը : Տան մը զեանին վրայ դառնող մասը : Երկաթուղիի կառքերը քաշող մեքենան : Շէնքերը կայծակէն պահպանող սրածայր երկաթէ ձողը :

չափէն աւելի չճաշակէ : Իսկ խելացի մեղուն քանի մը վայրկեան քիչ քիչ ծծեց. ըմպելիին համը թէև անուշ էր բայց չսիրեց և կարծեց թէ անոր մէջ վտանգաւոր բան մը կայ, ուստի ձայն տուաւ իր ընկերին և նորէն պտուղներուն ու ծաղիկներուն վրայ թռաւ և իր սնունդը չափով կերաւ : Իրիկուան դէմ գնաց իր ընկերին մօտ որպէս զի մէկտեղ փեթակը դառնան. բայց ինչ տեսնէ աղէկ : Շատակեր մեղուն այնչափ ուռեր էր որ չէր կրնար շարժիլ : Իր թեւերն անուշին կպեր էին, իր ոտքերը թրջեր էին և բոլոր մարմինը ջլատեր էր. — մեռնելու վրայ էր : Հազիւ կրցաւ իր վերջին բարեւը տալ իր ընկերին, ողբաց, թէեւ ուշ, իր անխոհեմ ու անզգոյշ ընթացքին վրայ և շունչը փչեց :

50. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Գլխաւոր հագուստները որո՞նք են : — 2. Շապիկը ինչ բանով կը շինեն : — 3. Կտաւը ինչ տեսակ բան է և ինչէ՞ պատրաստուած : — 4. Ճերմակեղէն ինչ տեսակ հագուստներու կ'ըսուի : — 5. Բամպակէ շինուած ինչ տեսակ հագուստներ զիտէք : — 6. Ո՞ր հագուստները ընդհանրապէս բոլորէ կը շինեն : — 7. Վերարկուն ինչ բանի կը ծառայէ : — 8. Մուշտակը ինչ է : 9. Մետաքսէ հագուստներուն նախնական նիւթը ինչ է և ինչ տաքսէ հագուստներուն նախնական նիւթը ինչ է և ինչ քանիէ յառաջ եկած է : — 10. Ինչ բաներէ կը շինեն կոճակները : — 11. Ձմեռուան մասնաւոր հագուստները որո՞նք են : — 12. Մուճակները ինչով կը շինեն :

36. ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԴԱՏԱԻՈՐ ՄԸ

Հարուստ վաճառական մը շատ մը սեռերով հակեր յանձնած էր ջորեպանի մը որ զանոնք հեռուոր քաղաք մը պիտի տանէր։ Վաճառականը թէպէտեւ ճամբան ջորեպանին պիտի ընկերանայր, բայց ծանր հիւանդութեան մը պատճառաւ չկրնար ճամբորդել, և ջորեպանը ստիպուեցաւ մինչեւ մեկնիլ մետաքսի հակերով։ Երբ հասաւ երթալի քաղաքը, տեսնելով որ վաճառականը կ'ուշանայ, և գրեթէ յոյս ալ չկար որ պիտի առողջանայ, չար խորհուրդ մը յղացաւ. վաճառքը ծախեց և այլ ևս ջորեպանութենէ հրաժարեցաւ։ Վաճառականը, բաւական ժամանակ վերջը, ճարտար բժիշկի մը դարմաններուն շնորհիւ առողջանալով, եկաւ փնտռել ջորեպանը։ Երկար ժամանակ փնտռելէ ետքը, վերջապէս գտաւ զայն և պահանջեց մետաքսները։ Բայց ջորեպանը բոլորովին ուրացաւ։

51. Հ Ր Ս Հ Ա Ն Դ

Գտե՛ք ուսելիքներ և ընկելիքներ որոնց կը յարմարին հետեւեալ յատկութիւնները։

1. Կակուղ, կարծր, նեարդաւոր։ —
2. Սպիտակ, թուխ, օթեկ։ —
3. Հասուն, հիւթաւոր, թթու։ —
4. Ընտիր, հին, փրփրուն։ —
5. Վճիռ, պղտոր, կաղապին։ —
6. Անարատ, սերաւոր, մածկալ։ —
7. Թարմ, ազած, հալած։

ՕՐԻՆՍԿ. — Կակուղ, կարծր, նեարդաւոր (միս)։

և պնդեց թէ նոյն իսկ այդ տեսակ ջորեպան որ չի ճանչնար։ Խնդիրը դատարան տարուեցաւ, բայց դժբախտաբար յայտնի ապացոյցներ չգտնուեալուն, դատաւորը չկրցաւ վճիռ մը արձակել։ Երբ երկու հակառակորդները դատարանէն կը մեկնէին, դատաւորը հանճարեղ գաղափար մը յղացաւ։ Հաղիւ թէ անոնք մէկ երկու քայլ առաջ եկին փողոցին մէջ և ահա՛ դատաւորը անոնց ետեւէն սապէս պուռաց. «Ջորեպան, ջորեպան, ինձի՛ նայէ, բան մը պիտի հարցնեմ»։ Ջորեպանը՝ մեկէն ի մէկ չկրնալով յիշել թէ քիչ մը առաջ ջորեպան ըլլալը բոլորովին ուրացած էր, յանկարծ գլուխը ետին դարձուց։ Այս կերպով ինքզինքը մատնած ըլլալով՝ դատաւորը զանոնք վերստին դատարան կանչեց, և ո՛չ միայն մետաքսներուն զինք հատուցանել տուաւ ջորեպանին, այլ նաեւ ծանր պատիժ մը տուաւ անոր իր խաբէբայութեանը համար։

52. Հ Ր Ս Հ Ա Ն Դ

Հետեւեալ բառերուն իւրաքանչիւրին յարմար երեւական յատկութիւն ցուցնող բառ գտե՛ք։

1. Ծով։ —
2. Մարդադեմին։ —
3. Գետ։ —
4. Գետին։ —
5. Ամպ։ —
6. Լեռ։ —
7. Արահետ։ —
8. Ցանկապատ։ —
9. Ծառ։ —
10. Զոր։ —
11. Ծաղիկ։ —
12. Զիւ։ —
13. Ծուռ։ —
14. Էջ։ —
15. Կառու։ —
16. Կով։ —
17. Առիւծ։

ՕՐԻՆՍԿ. — Ծով (շայնաստրած, խաղաղ, աշկոծեալ)։

37. ԱՍՏՈՒԱԾ

Լոյս տառերով քու անուն
Սիրտերու մէջն է գըրուած.
Այս տիեզերքը անհուն
Պատմէ բարիքդ, ո՛վ Աստուած :
Ի՛նչ անուշիկ Հայր մ'ես Դուն,
Տաս մեզ շնորհներ լիովի.
Քեզմով այս շքեղ բնութիւն
Գեղեցկութեամբ կը փայլի:
Քու գործերուդ աննրման
Է մարդկութիւնն՝ օրհնաբան,
Կ'երգեն քու փառքդ անսահման
Թէ՛ բանաւոր, թէ՛ անբան:
Երկինք լոյսեր ունի զարդ,
Երկիր՝ ծաղիկ գոյնը գոյն,

53. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Կետրուն տեղ երկերկու պատշաճ բառ դրեմ:
1. ... թանկագին մետաղներ են: — 2. ... ան-
գութ են: — 3. ... հաւասարապէս օգտակար են տուն-
կերուն: — 4. ... վայրի կենդանիներ են: — 5. ...
Խալիոյ ամէնէն մեծ գետերն են: — 6. ... Ամերիկայի
ամէնէն բազմամարդ քաղաքներն են: — 7. ... երկրի
երկու բեւեռներն են: — 8. ... կը պահպանեն ոչխար-
ները: — 9. ... տարիին ամէնէն ախորժելի եղանակ-
ներն են:
ՕՐԻՆԱԿ. — Ոսկին եւ արծաթը բանկագին մետաղներ են:

Իմաստութեանդ լոյսը զուարթ
Օ՛ն, զարդ ըրէ՛ իմ հոգւոյն:
Լոյսի մը ծոցն ես հանգչած՝
Ա՛հ, գէթ օր մը տեսնէի
Քու պայծառ դէմքդ, ո՛վ Աստուած,
Այդ օրուան ըմբռնութիւնը:

38. ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ

Ասատուր դպրոց կ'երթար. բայց դրան առ-
ջեւ յանկարծ կանգ կ'առնէ և գլուխը վեր վեր-
ցնելով կը սկսի դիտել ծիծեռնակներու խումբ մը,
որ երկինքին երեսը թռչտելով՝ կ'երթային կու-
գային, մերթ գետնին երեսէն երթալով, մերթ
տանիքին վրայ բարձրանալով: «Ա՛հ, կ'ըսէ ան,
ի՛նչ երջանիկ ապրելու եղանակ:»

Մարդ մը որ հոն զանի կը դիտէր, հասկցաւ
Ասատուրին միտքը և ըսաւ անոր. «Դուն չես գի-
տեր թէ ի՛նչ կ'ընեն այս ծիծեռնակները: Անոնք

54. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Խնջ կը կոչուի

1. Այն պաշտօնեան որ դատ կը վարէ, կը վճռէ,
եւ ըն: — 2. Այն պաշտօնատունն ուր դատ կը տեսնուի:
— 3. Այն որ ուրիշին դէմ բողոքելով դատ կը բանայ:
— 4. Այն վճիռը որով դատը կը վերջանայ: — 5. Մէ-
կուն դէմ դատարան բողոքելը: — 6. Դատելու գոր-
ծողութիւնը: — 7. Միտքին դատելու կարողութիւնը:

ճանճ կը բռնեն, որպէս զի իրենց ձագերուն տան,
որոնք, առանց անոր, պիտի մեռնէին:»

— «Այո՛, կը հասկնամ, ըսաւ Ասատուր, ա-
ղէկ բան է ատ, և դպրոց վաղեց:»

ԲՍՐՈՅԱԿԱՆ. — Հանգիստ սիրտով կատարուած
աշխատութիւնը ձանձրացուցիչ չէ երբեք: Զուար-
թութեամբ դպրոց մտիր, լա՛ւ աշխատէ և առանց
նեղուելու: Ծիծեռնակները ուրախ են, որովհետեւ
իրենց ձագերուն համար կ'աշխատին: Քու ծնողքդ
ալ հաճոյքով կ'աշխատին, մտածելով որ դուն
անոնց պէտք ունիս: Դո՛ւն ալ նոյնպէս զուար-
թութեամբ աշխատէ, որովհետեւ դո՛ւն պիտի ու-
րախացնես ծնողքդ, երբոր բարի և ուսեալ մէկն
ըլլաս:

55. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Դ.

Պատասխանեցե՛ք հետևեալ հարցումներուն:

1. Մեծ պահքի մէջ եկեղեցիին խորանը ի՞նչ վի-
ճակի մէջ է: —
2. Վարադոյրին վրայ ի՞նչ պատկեր
կ'աւուած է: —
3. Մեծ պահքի մէջ վարադոյրը ե՞րբ
կը բացուի: —
4. Ի՞նչու ժողովուրդը կերակրի իրիկու-
ներն եկեղեցի կը լիցուի մեծ պահքին: —
- Մեծ պահքին անգամ ժամերգութիւն կ'ըլլայ: —
6. Կէս օրուան ժամերգութիւնը ի՞նչ կ'ըսուի: —
7. Մեծ պահքին յատուկ որ աղօթքը կայ որ ամէն օր կը
կարդացուի: —
8. Քանի՞ շաբաթ կը տեւէ մեծ պահքը:
—
9. Ի՞նչ բան է բաղիթախոսան: —
10. Մեծ պահքին
վերջին շաբաթը ի՞նչ կը կոչուի:

39. ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարմինները երեք վիճակ ունին, հաստատուն,
հեղուկ և կաղային: Հաստատուն կ'ըսենք անոնց
որ քիչ շատ պնդութիւն ունենալով՝ ձեւ մը կը
պահեն. այսպէս են քարերը, փայտերը, մետաղ-
ները, թուղթը, սառը: Հեղուկ կ'ըսենք անոնց որ՝
բնաւ պնդութիւն չունենալով՝ ձեւ մը չեն կրնար
պահել և կը հոսին. ասոնք ամանի մէջ պէտք է
դրուին, և ամէն ամանի ձեւը կ'առնեն. այսպէս
են ջուրը, գինին, կաթը, ձէթը, քարիւղը: Կա-
ղային կ'ըսենք անոնց որ ձեւ չունենալէ զատ, տա-
րածական են և շարունակ կ'ընդարձակուին. ա-
սոնք են օդը, շոգին, մուխը և կաղ կոչուող կարգ
մը մարմիններ, ինչպէս են լուսատու կաղ, թըթ-
ուածին, ջրածին, ևայլն:

Հաստատուն մարմինները պնդութեան նոյն
աստիճանը չունենալով՝ ոմանք կակոռղ կ'ըսուին և
ոմանք կարծր: Կակոռղ են անոնք որ ձեռքի մէջ
կրնան ճզմուիլ, այսինքն մեր մատներուն ճնշման
տեղի տալով՝ կը ծռին, կը փոքրանան, ինչպէս

56. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Դ.

Հետևեալ անուաններուն բնութիւնը որոշելով՝ ըսե՛ք
թե հաստատուն, հեղուկ թե կաղային են:

Երկաթ, պղինձ, սնդիկ, ջուր, օդ, շոգի, քար,
ճղան, փայտ, հող, ծծումբ, ածխածին, դարձուր,
կաւիճ, թթուածին, գինի, կաթ, սառ, ջրածին:

սպունգը, թուղթի թերթ մը, մեղրամոմը, կերպաները : Կարծր են անոնք որ չեն ճզմուիր ձեռմէջ, ինչպէս փայտը, քարը, մետաղները :

40. ԴԻԻՐԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Առաջինն քան երկրորդն նախամեծար համարուի :

Մարդ աշխատութեամբ և խնայողութեամբ կրնայ հասնիլ բարեկեցութեան, բայց խնայողութիւնը այն ատեն միայն կարելի կ'ըլլայ, երբ մարդիսէ դիմադրել իր կիրքերուն :

Պէտք է որ կիրքերնիս չափաւորել գիտնանք երբ մարդ քիչ բանի կը տենչայ, խիստ քիչ բան զրկուած կը զգայ ինքզինքը :

Չկայ չափ՝ այնպիսի մարդու մը հասարակացած է հարկաւորին սահմանը : Քիչով գոհ չլողը բանէ մը գոհ չի կրնար ըլլալ :

57. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Ի՞նչ կ'ըսեն

1. Բերականութիւն չինողին : — 2. Դեղարանի տիրոջ : — 3. Լրագրի մը տիրոջ : — 4. Լրագրի մէջ յօդուած գրողին : — 5. Պաշտօնատան մը մէջ պաշտօնութիւնը պահողին : — 6. Եկեղեցիին մէջ երգողին : — 7. Բաղաքի մը բնակիչներուն : — 8. Գիւղի մը բնակիչներուն : — 9. Կղզիի մը բնակիչներուն : — 10. Պատմութիւն գիտցողին : — 11. Շատ մը լեզուներ գիտցողին : — 12. Ամէն ինչ յուր տեսնողին : — 13. Լաւ տեսնողին :

Սովորատ օր մը վաճառատեղիէ մը անցած պահուն, հոն գտնուած բազմաթիւ ծախու առարկաները տեսնելով՝ ըսաւ՝ «Որքա՛ն բան որոնց և ո՛չ մէկուն պէտք ունիմ :»

Խելացի մարդ մը պարտաւոր է միայն պէտք եղածով գոհանալ և թողուլ աւելորդը : Ան որ աւելորդը կը գնէ, քիչ ատենէն պիտի ստիպուի պիտանին ծախելու :

Հարուստ է ան՝ որ իր ունեցածովը կը գոհանայ : Եթէ քեզի պէտք եղածը ունիս, երջանիկ ես : Շքեղ տուները, մեծ ստացուածքները, արծաթի և ոսկիի դէզերը, չեն կրնար երբեք բժշկել ո՛չ մարմինին և ո՛չ հոգիին տենդերը :

41. ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երկրագործները որքան շատ տղաքներ ունենան, այնքան շատ հարուստ են : Որովհետեւ անոնց տղաքները, իրենց փոքր հասակէն իսկ, կը սկսին օգնել իրենց հօրը . կրտսերագոյնները ոչխարները

58. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Պասասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Թարթիչները ի՞նչ բանի կը ծառայեն : — 2. Ոչխարին բուրդը ի՞նչ բաներու կը գործածուի : — 3. Անտառները ի՞նչ բան կ'արտադրեն : — 4. Շերամը ի՞նչ կը չինէ և ինչե՞ր կ'ընեն անոր շինածովը : — 5. Ի՞նչ է աղամանդը և ի՞նչ բանի կը գործածուի : — 6. Կանեփը ի՞նչ է և անոր գործածութիւնը ի՞նչ է :

Գ. Մ. Լ. Ե. Դ. Բ. Գ.

արօտավայրը կ'առաջնորդեն, աւելի մեծերը մեկենդանիներու խումբերը կը վարեն, իսկ երիցա-գոյնները իրենց հօրը հետ կը հերկեն երկիրը :

Ասդին, ընտանիքին մայրը կերակուր կը պատրաստէ իր էրկանն և զաւակներուն համար, որոնք օրուան աշխատութենէն յոգնած պիտի վերադառնան իրիկուան: Ան կը կլթէ իր կովերը և ոչ խարները, կը վառէ մեծ կրակ մը որուն բոլորտիքը հաւաքուած՝ պիտի զուարճանան իրիկունը խօսելով երգելով՝ մինչև քնանալու ատեն: Մայրը կը պատրաստէ նաև պանիրը, և ձմեռուան համար զանազան պտուղներ ա՛յնպէս թարմ՝ որ կարծես դեռ նոր փրցուած են: Երկրագործը տուն կուգայ իր արօրովը. իր խոնջած եղները՝ գլուխնին կախ հանդարտութեամբ կը քալեն: Յօրեկուան աշխատութեան յոգնութիւնները կը վերջանան օրուան հետ միասին: Հուսկ ուրեմն ամէնքը կը քնանան, առանց մտածելու վաղուան յոգնութեան վրայ:

59. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Կետեռուն տեղ յարմար բառեր որե՛ք.

- ... է այն որ աշխատութիւնը չի սիրեր :
- ... է այն որ հիւանդանալու հափ կ'ուտէ :
- ... է այն որ առանց խորհրդածութեան կը գործէ :
- ... է այն որ ուսումը կը սիրէ :
- ... է այն որ աշխատութիւնը կը սիրէ :
- ... է այն որ տեսողութենէ զրկուած է :

ՕՐԻՆԱԿ.—Ծոյլ ե այն որ աշխատութիւնը չի սիրեր:

42. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔ (Շար.)

ՅԱՄԱՔՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

ԴԱՇՏ կամ ԴԱՇՏԱԳԵՏԻՆ կը կոչուի գրէթէ հարթ հաւասար ընդարձակ գետին մը :

ԼԵՌՆԱԴԱՇՏը հարթ հաւասար տարածութիւն մ'է՝ դաշտագետինէն աւելի բարձր :

ԼԵՌը ցամաքին մակերեւոյթէն վեր բարձրացած հողի կամ ժայռի մեծ զանգուած մըն է :

ԼԵՌՆԱՇՂԹԱՅ կամ ԼԵՌՆԱԳՕՏԻ ըսուածը իրարու կցուած լեռներու շարք մըն է :

Լեռան մը ԳԱԳԱԹը՝ նոյն լեռան ամէնէն բարձր տեղն է :

ԲԼՈՒՐ կը կոչուին փոքր լեռները :

ՀՈՎԻՏ կամ ՉՈՐ կ'ըսուի երկու լեռներու կամ բլուրներու միջեւ գտնուած տեղը :

60. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Լուսաւորութեան համար ի՞նչ միջոցներ կը գործածենք: — 2. Ծրագը, մօմը ի՞նչ բանով կը շինեն: — 3. Ծրագին, մօմին պատրոյգը ի՞նչ բանէ շինուած է: — 4. Կանգեղին մէջ ի՞նչ բան կը վառեն: — 5. Վառելու յատուկ լուղը ի՞նչ բանէ կը պատրաստեն: — 6. Ի՞նչ է բեղրովը. ո՛ւրիշ կը հանուի: — 7. Փողոցները ընդհանրապէս ինչո՞վ կը լուսաւորեն: — 8. Օգային կազը ի՞նչ բանով կը պատրաստուի: — 9. Լուցիկին խնշո՞վ կը շինեն: — 10. Կայծքարը ի՞նչ է :

ԿԻՐՃ կամ ԼԵՌՆԱՄԷՉ կը կոչուի երկու լեռի մէջտեղ գտնուած շատ նեղ անցքը :

ՀՐԱՐՈՒՂԽ կը կոչուի այնպիսի լեռ մը որ բոցավառուած հեղուկ նիւթեր գուրս կը ցայտեցնէ, ինչպէս ծուխ, բոց, մոխիր, և այլն :

Հրաբուխին բերանը կը կոչուի խառնարան :

ԱՆԱՊԱՏ կը կոչուին երկրին անշուր և անբեր մասերը որոնց մէջ մարդ չի կրնար բնակիլ : Անապատներու մեծ մասը ծածկուած է աւաղով կամ ժայռերով :

ՏԱՓԱՍՏԱՆ կը կոչուին այն դաշտագետինները որոնք խոտերով կամ մացառներով ծածկուած են :

43. Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Մ

Եկէ՛ք տեսէ՛ք սա բացուած վարդը, նայեցէ՛ք ինչպէս կ'երերայ իր կանաչացած ճիւղին վրայ : Ա-

61. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Ըսե՛ք քե ի՛նչ ընտանիքի կաւ տեսակի կը պատկանին հետեւեալները .

Ապարանջան, գլխարկ, թի, քանդակագործ, լուբիա, սպունգ, նուագարան, Յունիս, լուսին, ստորէ, կարմրախայտ, չարութիւն, գութ, կապոյտ, քիմիա-դիտութիւն, սոս, գիրք, անխոն, Արեւելք, մանիչակ, ատաղձագործ, սզոց, կաղամբախ, ցորեն, արմաւ, արեւ, թիթեռնիկ, փատեան, բաճկոնակ, Ափրիկէ, Փրանսացի :

ՕՐԻՆԱԿ. — Ապարանջան (գոհարեղէն), գլխարկ (հագուստ :

սիկա է ծաղիկներուն ամենագեղեցիկը. թերթերն են կարմրուկ. տեսքն է աղնիւ ու գեղեցիկ. հոտը բուներ է օդին մէջ. բայց սա վարդը ընողն՝ ա՛լ աւելի գեղեցիկ է. ամէն սիրտի սիրելի է :

Առիւծը ամէն կենդանիներէն ուժով է. երբոր իր ծակէն ելլէ ու պոչը շարժելով սկսի մռնչել, արածող կենդանիները վախէն կը թողուն դաշտը և գազանները անապատ կը փախչին : Ուժով է առիւծը բայց իր ստեղծողը աւելի՛ զօրաւոր է :

Պայծառ է արեւը՝ երբոր անամպ երկինքէ ծագի. երբոր փայլուն ճամբովը առաջ կուգայ՝ բոլոր երկիրս իր լուսովը կը լեցնէ : Բայց աւելի՛ փառաւոր է ան՝ որ Արեւը ստեղծեր է. ինքը ամէն տեղ կը մտնէ, իր երեսին լոյսը իր ամէն ստեղծածները կը լուսաւորէ, ու ինքը գիշեր չունի. անոր անունն է Աստուած. իր գործն է աշխարհս : Ինք ալ իր ամէն գործէն վեր է, ինք է գեղեցկութիւն, զօրութիւն ու կարողութիւն :

62. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ

Կհետնուն տեղ որե՛ք այնպիսի քառեր որ հետեւեալ իրերուն առաջ քերած աղմուկը յայտնեն .

Կրակին...ը : — Հովին...ը : — Ծօճանակին...ը : — Առուակին...ը : — Կառքերու...ը : — Զուրին...ը : — Ալիքներուն...ը : — Տերեւներուն...ը : — Խաբաղանին...ը : — Կայծակին...ը : — Տախտակամածին...ը : — Զանգակին...ը :

44. ԵՐԿՈՒ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ

Ստեփան և Մինաս, հասարակ դերձակի մը զաւակները, երկու նշանաւոր նկարիչներ էին: Անոնք իրենց տղայութեան աղքատ վիճակէն շատ հեռու էին, որովհետեւ իրենց տաղանդին շնորհիւ փառք և հարստութիւն չահած էին:

Անոնցմէ մէկը՝ Ստեփան՝ մոռնալով իր խոնարհ ծագումը՝ ամբարտաւան կեանք մը կը վարէր, ազնուական և հարուստ մարդերով շրջապատուած: Բայց Մինաս ամէնուն նկատմամբ բարի էր, թէ՛ ամէնէն աղքատին և թէ՛ ամէնէն հարուստին: Օր մը ասոր եղբայրը յանդիմանեց անոր այս ընթացքը: Այն ունայնամիտը խօսելու պահուն այնքան բորբոքեցաւ որ չտեսաւ թէ Մինաս թերթ մը թուղթ առած էր և՛ իբր թէ անոր ուշադրութեամբ մտիկ ընել ձեւացնելով՝ կը գծէր: «Ի՞նչ կ'ընես հոգ» ըսաւ անոր վերջապէս:

— Եղբայր իմ, պատասխանեց Մինաս, այս թուղթին վրայ կը գծեմ՝ անոր պատկերը՝ որ պէտք

63. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Հետեւեալ քառերուն սահմանները տուի՛մ:

Մակրնթացութիւն, տեղատուութիւն, սիւնհողոս, ինքնաշարժ (մեքենայ), որմնաքար, ջրմուղ, քիմիագործ, տեղագրութիւն, առած, պատգամ, հեռատես, մանրագիտակ, երախայրիք, մաքրանոց, ժամատէր, անկեղանոց, կրկէս:

է միշտ մնայ մեր երկուքին սիրտին մէջ, և մեզ սիրելի ընէ ամէն մարդիկը՝ ի՞նչ վիճակի մէջ ալ ըլլան անոնք:

Եւ Մինաս ցուցուց իր եղբորը՝ գործասեղանին վրայ ծալապատիկ նստած, ասեղը ձեռքը՝ դերձակի մը պատկերը: Իրենց հօրը պատկէ՛րն էր ան:

45. ԽԱՐՈՒԱԾ ԳՈՂԸ

Սպանիացի ճամբորդ մը օրին մէկը անապատին մէջ ամերիկացի Հնդկիկի մը հանդիպեցաւ: Երկուքն ալ ձի հեծած էին: Սպանիացին՝ տեսնելով որ Հնդկիկն ձին աւելի մատղաշ և ուժեղ է, և վախնալով որ մի գուցէ իր ձին չկարենայ ճամբան շարունակել՝ առաջարկեց անոր՝ փոխել ձիերը: Հնդկիկը մերժեց անոր այս առաջարկը: Սպանիացին՝ տեսնելով որ Հնդկիկը չհամոզուեցաւ՝ պատրուակ մը գտնելով սկսաւ վիճաբանիլ անոր հետ. վիճաբանութիւնը այնքան սաստկացաւ որ կռիւի փոխուեցաւ: Սպանիացին յափշտակեց Հնդ-

64. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Ի՞նչ բանի կը գործածեն

Կիրը, գաճը, չաղախը, կաւը, աղը, սաթը, սընդիկը, քարը, յետանաքարը, սոսինձը, սպունգը, կայծքարը, խէժը, կաւիձը, քարիւղը, հանքածուխը, քրքումը, շոճը, գարին, վարսակը, պղպեղը, կինամոնը:

գիւղին ձին, վրան հեծաւ և շարունակեց իր ճամբան : Հնդիկը մինչեւ մօտակայ գիւղ մը անոր ետեւէն երթալով՝ գիմեց տեղին դատաւորին և բողբոջեց իրեն եղած այս անիրաւութեան դէմ : Սպանիացին ձիովը միասին դատարան բերուեցաւ, սակայն հոն բոլորովին ուրացաւ եղելութիւնը, և նոյն իսկ պնդեց թէ այդ ձին շատ փոքր եղած ատենը գնած և տարիներով պահած ու մեծցուցած էր :

Ասոր հակառակը ապացուցանելու փաստ մը չլլալով՝ դատաւորը բոլորովին շուարեցաւ, և երբ կ'դիմէր ճամբել զանոնք դատարանէն, Հնդիկը յանկարծ պոռաց . « Ձին իմն է, Տէ՛ր դատաւոր, և զայս կրնամ ապացուցանել : » Եւ անմիջապէս վերադառնալով հանեց և անով ձիուն գլուխը գոցելով՝ ըսաւ դատաւորին . « Քանի որ այս մարդը կը պնդէ թէ ինքը շատ տարիներէ ի վեր պահած ու մեծցուցած է այս ձին, հրամայեցէ՛ք իրեն որ ըսէ թէ անոր ո՞ր աչքը կոյր է : » Սպանիացին չուզելով վարանում ցոյց տալ, անմիջապէս պատաս-

65. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Ի Գ

Ըսե՛ք թէ ի՛նչ գործիքներ կը գործածեն հետեւեալ արհեստաւորները .

Ատաղճագործ, հիւսն, մսավաճառ, փայտահար, երկրագործ, ժամագործ, կօշիկակար, քարակոփ, ծեփիչ, դարբին, դերձակ, ձկնորս, պատկերահան, որմնագիր, պարտիզպան, ջաղացպան, լպուս :

խանեց . « Ձա՛խ աչքը : » Այն ատեն Հնդիկը ձիուն գլուխը բանալով ցոյց տուաւ թէ ձիուն աչքերէն և ո՛չ մէկը կոյր էր : Դատաւորը այս հանճարեղ ու զօրաւոր ապացոյցէն համոզուելով՝ հրամայեց Սպանիացիին որ ձին իր բուն տիրոջը վերադարձնէ :

46. Ը Ն Տ Ա Ն Ի Բ

Մինչ գարուն է, Բնութիւն շքեղ,
Լսե՞ս թռչնոյն զուարթ գեղգեղ .
Հաստատած է իր նոր բունիկ,
Իրեններուն սիրուն տունիկ :

Մինչ կը հսկէ մայրիկն զգուշ,
Իր ձագուկներ ճճուեն քնքուշ .

66. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Ի Գ

Հետեւեալ սահմաններուն հաւաքաստիսանող բաները գտե՛ք :

1. Գործիք մը որ հողին ուղղութիւնը կը ցուցնէ :
- 2. Գործիք մը որ օդին ջերմութեան աստիճանը կը ցուցնէ : — 3. Գործիք մը որ շոգիին ոյժը կը չափէ : — 4. Գործիք մը որ օդին խոնավութիւնը կը չափէ : — 5. Գործիք մը որ մթնոլորտին ճնշումը կը չափէ : — 6. Գործիք մը որ երկրիս չորս կողմերը գտնելու կը ծառայէ : — 7. Գործիք մը որ գետնին հարթութիւնը ցոյց կուտայ : — 8. Գործիք մը որ ուղղաձիգ գիծը ցոյց կուտայ :

Մօր թեւին տակ յետոյ ննջեն՝
Անոնք թռչիլ դեռ սորված չեն:

Դիտէ թռչունն աչքով անթարթ
Իր ձագուկները անհանդարտ.
Սրտիկն հանգիտ չունի երբեք,
Այլ հուսկ ննջէ մայրն անձկաբեկ:

Տեսէ՛ք, հանգչի՛ պատկե՛ր չքնաղ,
Բայց յուզուած է իր քունն, աւա՛ղ.
Խոկայ քունին մէջ յաւիտեան,
Ձագուկներուն երանութեան:

Առտուն, երբ մայրն կը թողու բոյն,
Աշխատելու ինք՝ օրն ի բուն,
Անոնք անուշ ձայնով կ'երգեն
Երբ բաժնուին այն մօր գրկէն:

Մանկիկ գո՛ւն ալ ունիս մի բոյն՝
Ուր վայելես երանութիւն՝
Հոն կը ննջես իբրեւ հրեշտակ,
Քու մայրիկիդ թեւերուն տակ:

47. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Գրեցե՛ք շաւ եւ գեշ յասկոսթիւնները

1. Տղու մը: — 2. Բնակարանի մը: — 3. Հա-
գուստի մը: — 4. Կօշիկի մը: — 5. Մնունդի մը: — 6.
Ձիու մը: — 7. Քահանայի մը: — 8. Գիրքի մը: — 9.
Բարեկամի մը: — 10. Փողոցի մը: — 11. Անկողնի մը:

47. Ս Ն Ո Ւ Ն Դ

Ամէն ապրող կենդանի, և մասնաւորապէս
մարդը, սնունդի պէտք ունի իր կեանքը պահպա-
նելու համար: Մե՛ք այդ պէտքը կը զգանք անօ-
թութեան և ծարաւի զգացողութեամբ: Եթէ այդ
զգացողութիւնները չունենայինք, անտարակոյս
չպիտի մտածէինք սնունդ առնելու հարկաւորու-
թեան վրայ և հետեւաբար չպիտի կարողանայինք
ապրիլ:

Կերակուրները մեզ կը կշտացնեն, իսկ ըմպե-
լիները ծարաւիս կ'անցընեն: Ընդհանրապէս՝ կե-
րակուր, սնունդ կ'ըսուին բոլոր այն բաները, որոնք
երբ ուտուին, ստամոքսին և աղիքին մէջ մարսուե-
լով՝ արիւնի կը վերածուին և կրնան մարմինին
կորուստները դարմանել, հիւստածներ շինել: Սը-
նունդները շատ տեսակ են, ոմանք բուսական են
ինչպէս՝ հաց, բանջարեղէններ, ընդեղէններ, պը-
տուղներ, շոքոլա, իւղեր, ըմպելիներ, ոմանք կեն-
դանական են, ինչպէս՝ միս, կաթ, հաւկիթ, կա-
րագ, մեղր, և այլն:

68. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Գրեցե՛ք

- Հինգ կտուցաւոր կենդանիի անուն:
Հինգ պոչաւոր կենդանիի անուն:
Հինգ եղջերաւոր կենդանիի անուն:
Հինգ ճիւղաւոր կենդանիի անուն:
Հինգ թեւաւոր կենդանիի անուն:
Հինգ թռչունաւոր կենդանիի անուն:

Ամէնէն լաւ սնունդը խառն կերակուրն է Արիւնը այլ և այլ նիւթերէ կը բաղկանայ . այլ նիւթերէն մէկ քանին աւելի առատ կը գտնուի բոյսերու մէջ, մէկ քանին ալ միսերու մէջ: Սովորական միսերուն մէջ կովուն և ոչխարին միսը ամէնէն սննդարարն է և գիւրամարսը: Հում կամ քիչ եփուած միսն աւելի սննդարար է . կովու միսը աւելի օգտակար է հորթի միսէն, իսկ ոչխարի միսն ալ՝ գառնուկի միսէն:

Բուսական սնունդներն են հացն ու թանրըրինձն ու գարին: Ասոնք սովորաբար ալիւր կամ ոսկայ (սոսինձ) պարունակող տունկեր են և շատ կարեւոր, քանի որ մեր մարմինին մէջ այրող նիւթերուն ամէնէն գլխաւորներն են: Օթեկ հացն աւելի գիւրամարս է քան թարմը, թուխ հացն աւելի օգտակար է քան թէ ճերմակը:

Պէտք է լաւ ծամել կերակուրները և ապա կլլել, այսպէս աւելի շուտ կը մարսուին. — ստամոքսին անհանգստութիւնը որ անմարսութիւն կ'ըսուի, կերակուրը լաւ չծամելէն առաջ կուգայ:

69. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ արմատային բառերուն իւրաքանչիւրէն հինգական քա՛ն կազմեցե՛ք.

Սուր, սէր, լուր, խոյս, միտք, խելք, սիրտ, հիմ, գլուխ, գիր, լոյս, ջուր, ծով, համար, մեղք, հարկ, պարտք, փայլ, կարգ, դատ, քուն, ծեր, յոյս, գանձ, ծաղիկ, դրամ, դաս, վաճառք, նաւ, քար, առողջ, բարի:

Ընկերները սննդաւոր հեղուկներ են, զորս կը խմենք՝ զովութիւն, տաքութիւն, արթնութիւն և այլ ազդեցութիւններ ընդունելու համար: Ընկերներուն գլխաւորն է ջուրը որ կը զովացնէ և ծարաւը կ'անցընէ. գինին, գարեջուրը և օղիներն աշխարհուր ընկերն են կոչուին. ասոնք թէ՛ սնունդ են և թէ՛ զանազան գրգռութիւններ կուտան: Սուրճը և թէյը չափաւոր գործածուելով՝ գրգռիչ և սննդարար են:

Սովորաբար՝ բաւական է օրը երեք անգամ կերակուր ուտել, բայց աւելի կարեւոր է կանոն մը պահել ճաշի ժամանակներուն մէջ: Կերակուրը մարսելու համար պէտք եղած ժամանակը, կերակուրին տեսակին համեմատ, երկուքէն մինչև չորս ժամ կը տեւէ: Ո՛ր և է սնունդ ճաշէն գոնէ երկու ժամ ետքը առնելու է: Իսկ կանոնաւոր միջոցը մէկ ճաշէն մինչեւ միւս ճաշը՝ պէտք է առնուազն չորս ժամ տեւէ: Հարկ է պառկելէն առնուազն երկու ժամ առաջ ընթերել, որպէս զի ստամոքսը,

70. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանեցե՛ք:

1. Ո՞ր բաներն են որ կրակին մէջ կը հալին: — 2. Ո՞ր բաներն են որ ջուրին մէջ կը հալին: — 3. Երկաթը ո՞ր պարագայի մէջ կը ժանգոտի: — 4. Ի՞նչը սեղ է ջրաբաշխական մամուլ. ի՞նչ են անոր կիրառութիւնները: — 5. Երկարակամութիւնը ի՞նչ կիրառութիւններ ունի: — 6. Ի՞նչ ըսել է օդերեւոյթ. քանի մը օրինակ տուէ՛ք: — Ի՞նչ ըսել է դիտարան:

ինչպէս նաեւ մարմինն միւս մասերը՝ հանդարտ
մասն քնանալու ատեն : Երկար ատեն ծով պա-
հելն ալ վնասակար է, ինչպէս և չափէն աւել
ուտելը :

48. ՀԱՄԵՍՏՈՒԹԻՒՆ

Խեղացի մարդը շուտով կը ճանչցուի իր հա-
մեստութենէն, ինչպէս յիմարը՝ իր հպարտութե-
նէն :

||| Համեստութիւնը արժանիքին զարդն է : Հա-
մեստութիւնով կ'երեւայ և կը փայլի արժանիքը
Եթէ կ'ուզէք որ ուրիշները լաւ խօսին ձե-
զից, դուք երբեք մի՛ խօսիք ձեր անձին վրա
Եւր միշտ ատելի է :

Հպարտութեան հակառակ եղող առաքինու-
թիւնը՝ համեստութիւնն է, այսինքն անձնակա-
րուն արժանիքին ճշմարիտ գիտակցութիւնը :

71. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ քառերը վերացեալ անունի վերածեցի
ուրիշ անունիկով :

Հայր, մարդիկ, եղբայր, մայր, մանուկ, ծե-
րանատեղծ, նկարիչ, վաճառական, ինքնակալ, երա-
ժիշտ, բժիշկ, կոյր, ուսանող, նախարար, գիւցաղ-
բարեկամ, որսորդ, բարերար, մտերիմ, ճարտարապե-
տ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Հայրութիւն, մայրութիւն, եղն :

Համեստութիւնը պէտք չէ որ միայն արտաքին
ըլլայ, այլ և ներքին : Արտաքուստ՝ պարտականու-
թիւն մ'է սա՝ հանդէպ ուրիշներուն զորս պէտք չէ
երբեք նսեմացնենք մեր գերազանցութեամբ, իսկ
ներքնապէս՝ պարտք մ'է նոյն իսկ հանդէպ մեր
անձին զոր պէտք չէ խաբենք մեր իսկական արժե-
քին վրայով : Երբեմն մարդիկ արտաքուստ համեստ
կ'ըլլան առանց ներքնապէս ալ ըլլալու, և երբեմն
ալ՝ ասոր հակառակը : Երբեմն կրնանք ուրիշներու
այնպէս մը ցոյց տալ թէ բնաւ մեծ գաղափար մը
չունինք մեր անձին վրայ, մինչդեռ ներքնապէս
ինքզինքնիս մեծ արժանիքի տէր կը կարծենք. ա-
սիկա պարզապէս կեղծաւորութիւն է : Ընդհակա-
ռակը՝ երբեմն ալ արտաքին կերպով կ'ուզենք
յատկութիւններ և առաւելութիւններ վերագրել
մեր անձին, որոնց և ոչ մէկը չունենանք իսկ իր-
գանք ներքնապէս. աս ալ շաղակրատութիւն է : Ու-
րեմն ջանանք որ ըլլանք համեստ թէ՛ ներքուստ և
արտաքուստ, թէ՛ մտածութեամբ և թէ՛ խօսքով :

72. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ վերացեալ անունները ածական ըրե՛ք
ուրիշ անունիկը ջնջելով :

Թշնամութիւն, ատելութիւն, համբուսութիւն, խու-
թիւն, աշխուժութիւն, կայտառութիւն, զուարթու-
թիւն, ձեռներէցութիւն, յանդգնութիւն, բազմութիւն,
չատուութիւն, նրբութիւն, անբութիւն, իմաստութիւն,
արքութիւն, հնութիւն, առուգութիւն, փափկութիւն :

ՕՐԻՆԱԿ. — Թշնամի, ասելի, եղն :

49. ԲԺԻՇԿԸ ԵՒ ԻՐ ԶՈՐԻՆ

Բժիշկ մը իր ջորիին վրայ հեծած՝ կ'երթար այցելել հիւանդի մը որ կոկորդին մէջ ուռեցք մը ունէր: Ծիշդ հիւանդին տանը դրան մօտ, բարեկամի մը հանդիպելով՝ ջորիէն վար կ'իջնէ և սանձը թողլով՝ կը սկսի այդ բարեկամին հետ խօսիլ: Զորին՝ տանը դուռը բաց գտնելով՝ ներս կը մտնէ և արձակ համարձակ գետնայարկին վրայ գտնուող հիւանդին սենեակը կ'երթայ: հիւանդը աղմուկ մը լսելով՝ սենեակին մէջ՝ կը կարծէ թէ բժիշկն է եկողը և առանց գլուխը ասդին դարձնելու, բազուկը անոր կ'երկնցնէ: Զորին իր առջև երկնցած բազուկը տեսնելով՝ բերանը կ'առնէ զայն և կը սեղմէ ակռաներուն մէջ: հիւանդը՝ ահաբեկած՝ գլուխը կը դարձնէ և տեսնելով կենդանին՝ կը

ՅՅ. Հ Ի Ս. Հ Ս. Ն Գ.

Պատասխանեցի՜ք հետեւեալ հարցումներուն:

1. Որո՞նք են մեր գլխաւոր մտունդները:— 2. Մեզի մտունդ հայթայթող գլխաւոր կենդանիները որո՞նք են:— 3. Տունկերն ալ մտունդ կ'ըլլա՞ն մեզի:— 4. Յիշեցէ՛ք մէկ քանի տունկեր որոնք իբր մտունդ կը գործածուին:— 5. Ամէն տունկ ուտուելու յարմար է:— 6. Ասոնցմէ զատ մեր մտունդին ծառայող բաներ կա՞ն:— 7. Ի՞նչ տեսակ ըմպելիներ գիտէք:— 8. Ի՞նչ բաներէ կը պատրաստուին այդ ըմպելիները:— 9. Օդատակար ըմպելիները որո՞նք են:— 10. Օրը քանի՞ անգամ կը ձաշնէք:— 11. Ի՞նչ է իւրաքանչիւր ձաշին անունը:

ստակայ: Անմիջապէս վար կը ցատքէ անկողինէն որպէս զի զայն դուրս արտաքսէ, յետոյ սաստիկ ջրադրգուութիւնով մը, ա՛յն սաստիճան կը խնդայ որ կոկորդին ուռեցքը ինքնիրեն կը պայթի:

Ծիշդ այդ միջոցին, բժիշկը ներս կը մտնէ և ջորին հոն տեսնելով՝ կ'ուղէ ծեծել զայն խորազանի հարուածներով: Բայց հիւանդը կը պողայ. «կեցէ՛ք, կեցէ՛ք, պարո՞ն բժիշկ, մի՛ զարնէք այդ կենդանիին. զարմանալի դէպք մը պատահեցաւ, ջորին հիւանդութիւնս բժշկեց: Ինչ որ շատ անգամ գիտութիւնն անկարող կ'ըլլայ ընելու, պարզ միջոցով մը կարելի կ'ըլլայ: Ասկէ վերջը երբ դարձեալ այս ողորմելի վիճակին մէջ իյնամ, փոխանակ դուք գալու՝ ջորինիդ զրկեցէք ինծի և դուք հանգիստ ըրէք ձեր տան մէջ»:

ՅԶ. Հ Ի Ս. Հ Ս. Ն Գ.

Կեանքունք սեղ յարմար թուական ածականներ դրե՛ք.

Տարին կը բաղկանայ ... ամիսէ կամ ... օրէ:— Տարուան մէջ ... եղանակ կայ. իւրաքանչիւր եղանակ կը բաղկանայ ... ամիսէ:— Մէկ ամիսը ընդհանրապէս ... օր է. կան ամիսներ որ ... օր են:— Փետրուար ամիսը ... կամ ... օր է: Նոյեմբերը տարուան ... ամիսն է:— Մէկ շաբաթը ... օր է:— Շաբաթ օրը շաբթուան վերջին օրն է, այսինքն ... օրը:— Մէկ օրը ... ժամ է. մէկ ժամը ... վայրկեան է. ուրեմն ժամը օրուան ... մասն է:— Մարդս ունի ... բերան ... ականջ ... աչք ... ձեռք, և մէն մի ձեռքի վրայ ... մատ:

Գ. Մայր. Լէզա՝ Դաւիթ:

50. ԲԱՐԵԳՈՐԾ ՊԱՐՏԻՋՊԱՆԸ

Ծեր և պարկեշտ պարտիզպան մը աղքատներուն շատ բարեք կ'ընէր։ Այն զանազան փոքր գումարները՝ զորս կրնար գործածել իր հաճոյքին համար, իրմէ նպաստ խնդրող աղքատներուն կուտար։ Այն ատեն կ'ըսէր. «Ահա ցանկին վրայէն նետուած խնձոր մըն ալ»։ Հարցուեցաւ իրեն թէ ի՞նչ կը նշանակէր այդ խօսքը։ «Օր մը, կ'ըսէ ան, քանի մը տղաքներ մրգաստան կանչեցի և թոյլ տուի իրենց որ ուղածնուն չափ ուտեն ծառի մը վրայ գտնուած պտուղները, արգելելով սակայն իրենց գրպանը դնելը։ Տղաքներէն մէկը, պտուղներէն ուտելով հանդերձ, մաս մըն ալ ցանկին վրայէն նետեց, որպէս զի դուրս ելելուն, զանոնք առնէ։ Այս խաբէութիւնը կը թիւ դաս մը տուաւ ինծի։ Կ'ըսեմ ինքնիրենս. «Ինչ

75. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն Պ

Կեանքուն ճեղ յարմար բառեր դրեմք։

1. Մարդուն սովորական և օգտակար ըմպելին է ...ը։ — 2. Զուրը կը ծախէ...ը։ — 3. Այն տեղը՝ ուր տանիքի ջուրները կը ժողվուին, կ'ըսուի...։ — 4. Ամառ ատեն բոյսերու արմատին ջուր լեցնելու գործը զուլիւնը կ'ըսուի...։ — 5. Զուրի այն հոտանքն՝ որ բարձր տեղէ մը վար կը թափի ու ժգլին՝ կ'ըսուի...։ — 6. Այն գործիքն՝ որ ջրհորներուն բերանը զեռեղուած է և զար շարժելով ջուր վեր կը հանեն՝ կ'ըսուի...։ — 7. Խորունկ փոս մը՝ ուրկէ դոյլով ջուր կը քաշեն՝ կ'ըսուի...։

որ այս տղոց պատահեցաւ պարտեղիս մէջ, խիստ շատ անգամ մարդոց կը պատահի իրենց կեանքին մէջ։ Աշխարհի բարեքները կը վայելենք առանց անոնցմէ բան մը մեզի հետ տանելու։ Ինչ որ խեղճերուն կուտանք, զայն կը նետենք պարտեղի մը ցանկին վրայէն, որպէս զի զայն նորէն գտնենք յաւիտենականութեան մէջ։

51. Ա Ղ Բ Ի Ի Ր Ը

Շատ տաք երկրի մը մէջ, փոշելից ճամբու մը մօտերը աղբիւր մը կը վաղէր։ Զուրը յստակ ու զով էր՝ ժայռերէ պատսպարուած ըլլալով, և վրան հին տառերով գրուած սա բառերը կը կարդացուէին. «Զիս օրինակ առէ՛ք»։

76. Հ Ի Ա. Հ Ա. Ն Պ

Հետեւեալ սահմաններուն համապատասխանող բառեր գտէ՛ք։

1. Իրարու կապուած տախտակի կտորներ՝ որ ծովուն երեսը տախտակամած մը կը կաշմեն։ — 2. Նաւուն վրայ ցցուած փայտ մը՝ որ առաջատուր կը կրէ։ — 3. Նաւու մը ետեւի կողմը։ — 4. Նաւուն առջեւի կողմը։ — 5. Մետաղի կտոր մը՝ որ երկաթը իրեն քաշելու յատկութիւնը ունի։ — 6. Զուրի և օդի նշանաձեւ մաս մը՝ որ կը բարձրանայ ծովուն երեսէն և մեծ աւերումներ կը գործէ։ — 7. Ի՞նչ չորքոտանի մը՝ որ քիթին վրայ եղջիւր ունի։ — 8. Երեք ամսուան տեւողութիւնը։ — 9. Լնջուղին կանանչ կեղեւը։

Օր մը աղբիւրին մօտ երեք անցորդներ պատահեցան՝ վաճառական մը, ծեր մը, տղայ մը որոնք ջուր խմելէ ետք՝ ժայռերուն տակ նստեցան։ Այն ատեն արձանագրութիւնը կարգաւորարու հարցուցին. «Ի՞նչ կը նշանակէ»։

— Այս ջուրը, կ'ըսէ վաճառականը, հեռուները կը վաղէ, ուրիշ վտակներ կ'ընդունի՝ կ'ըլլայ գետակ. միշտ շարժելով՝ անդադար կը մեծնայ, մեծ գետ մը կ'ըլլայ։ Արձանագրութիւնը սեւ կ'ուզէ. Ձեր շահուն մէկ մասը պահեցէ՛ք որպէս զի հարստանաք»։

— Ո՛հ, կ'ըսէ ծերը, ես ուրիշ իմաստ մը կ'տեսնեմ։ Բարերար աղբիւրը կը հոսեցնէ իր ջրը՝ ծարաւած ճամբորդներուն համար։ Նմանի՛նք անոր։ Միշտ օգնենք աղքատներուն որ պէտ ունին։ — Իսկ դուն, տղայս, ի՞նչ կը մտածես։

Այն ատեն տղան կ'ըսէ. «Կը կարծեմ որ աղբիւրը մեզի կը խրատէ պահել մեր սիրտը այն»։

77. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հետեւեալ սահմաններուն համապատասխանող բաներ գտե՛ք.

1. Ծերմակ խաչխաչին հիւթը՝ որ թմբեցուցիչ յատկութիւն ունի։ — 2. Ծովու մէջ կղզիներու խումբ մը։ — 3. Երկիրը պատող օդը։ — 4. Սրեւուն կամ լուսինին մասամբ կամ ամբողջութեամբ սեւնալը։ — 5. Թռչուններ որոսացող մարդ մը։ — 6. Յցուած փուշերով ծածկուած պղտիկ չորքոտանի մը։ — 7. Սանդուղի մը եզերքը գտնուող վանդակապատը։ — 8. Ս. Հաղորդութիւն պարունակող ամանը։

պէս մաքուր, ինչպէս իր ջուրն յստակ է։ Երբ ջուրը աղտոտ է, ոչ ոք կ'ուզէ անով թրջել իր շրթունքները։ Երբ մեր սիրտն ալ մաքուր ըլլայ, ոչ ոք կ'ուզէ այլեւս մեր բարեկամն ըլլալ»։

52. ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՆՁ Է

Պետրոս անունով գործաւոր մը՝ որ շատ օրերէ ի վեր կը ճամբորդէր գործ գտնելու համար՝ պանդոկ մը մտաւ կազդուրուելու և հանգչելու, վասն զի շատ յոգնած էր։

Հազիւ նստած էր, տեսաւ պանդոկին առջեւ գեղեցիկ կառքի մը հասնիլը՝ որուն մէջ շատ լաւ հագուած մարդ մը կար որ պահանջեց կտոր մը խորոված և շիշ մը աղնիւ գինի։ Շատ մը խոնարհութիւններով՝ ուղածներն իր կառքին մէջ բերուեցան։

Պետրոս հակառակասիրութեամբ և նախանձով կը դիտէր զանի. «Ա՛հ, մըմնջեց, եթէ ես այս մարդուն տեղն ըլլայի»։ Հարուստ ճամբորդը

78. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հետեւեալ անվաններուն յարմարող մէկ մէկ գոյական գտե՛ք.

Հոյակապ, հսկայաքայլ, հրաշալի, տխրատեսիլ, մեծանուն, սիրասուն, նողկալի, քստմեկի, անկողմնակալ, եպիւրեղի, լայնատարած, դիւրագրգիւ, պապանկի, պախարակելի, դատարկապարտ, մտացիլ, քաղցրահամ, գեղատեսիլ, արագինթաց, բարձրաբերձ, անթառամ, մեղուաջան, խորիմաց։

հասկցաւ Պետրոսին մտքէն անցածը և բոլոր աշակերտներն. «Կը յօժարէ՞ք ձեր գիրքը իմինիս հետ փոխելու»:

— Ո՛հ, անշուշտ պատասխանեց գործաւորը առանց վարանելու: Թո՛ղ պարոնը հաճի միայն իջնել իր կառքէն և ինծի յանձնել ինչ որ ունի ես սիրով պիտի տամ անոր՝ բոլոր ունեցածս»:

Հարուստ մարդը իսկոյն պատուիրեց ծառային զինքը կառքէն դուրս հանել: Աստուած իմ քննչ տեսարան. իր ոտքերը բոլորովին հաշմ էին չէր կրկար ոտքի վրայ կենալ, ոչ քալել առանքելու անթաղուպերու:

«Տակաւին կը փափարի՞ս ունեցածդ իմինի հետ փոխել», հարցուց չարամտութեամբ:

— Աստուած չընէ, պոռաց Պետրոս, լաւ է սեպեմ իմ սրունքներս հաղար ձիու սրունքէն: Աւել կ'ընտրեմ սեւ հաց ուտել, և ոտքերովս քալել քան թէ անանիւ խորովածով և գինիով, և ուրիշներու օգնութեան կարօտ ըլլալ միշտ:

Այս խօսքերուն վրայ իր պայուսակն առաւ և ուրախութեամբ նորէն ճամբայ ելաւ:

ԳՊ. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Ի՞նչ ըսեց ե

1. Թանձր հեղուկ: — 2. Զեռնատ մարդ: — 3. Պարբերական թերթ: — 4. Միջատառփն կենդանի: — 5. Ժուժկալ մարդ: — 6. Սառուցեալ դօտի: — 7. Հաւատարիմ սպասաւոր: — 8. Պարտաճանաչ մարդ: — 9. Ինքնակոչ հիւր: — 10. Վաճառաչա՛ն քաղաք: — 11. Առեւտրական նաւահանգիստ:

53. ԾՆՈՒՆԴ

Երկինքն է սեւ, երկիր՝ սպիտակ, Թող հընչէ ձայն զանգակներուն.

Ծընաւ Յիսուս. կոյս վայրահակ Ձայն կը դիտէ դէմքով սիրուն:

Հոն սրահակներ չըկան զարդի Պահել ցուրտէն մանկիկը գիրգ Ու միմիայն ոստայն սարդի Գերաններէն կը կախուի պիրկ:

Զով յարդին վրայ կը սարսըռի Սիրուն փոքրիկ Յիսուսն, ու զայն Տաքցընել մէջն իր մըսուրի Էջն ու եզը շընչեն վըրան:

Զիւնն իր ծոպեր կախէ գունդ գունդ, Տանիքին վրայ երկինք՝ պայծառ. Հովիւներուն՝ «Ծընունդ, Ծընունդ» Հըրեշտակներ կ'երգեն անճառ:

ՅՕ. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Հունտ ի՞նչ բաներու կ'ըսեն: — 2. Տնկուած հունտ մը ի՞նչ վիճակներէ անցնելով պտուղ կ'ըլլայ: — 3. Բոյսերը ի՞նչ օգտակարութիւններ ունին մեզի: — 4. Որո՞նք են մուսնոյ եզոյ բոյսերը: — 5. Ի՞նչ գեղ գործածուող քանի մը բոյսեր յիշեցէ՛ք: — 6. Մեզի օգտակար կենդանիները որո՞նք են: — 7. Վնասակար կենդանիները որո՞նք են: — 8. Ամառ ատեն ո՞ր միջատները մեզ կը նեղեն:

54. ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐ

Կենդանի կը կոչուին բոլոր այն մարմիններն որոնք գործարաններ ունին զգալու և շարժելու :

Կենդանիները բոյսերուն պէս կեանք ունին, այսինքն միեւնոյն պայմաններով կը ծնին, կ'աճին և կը մեռնին : Կեանքը յառաջ բերելու համար կենդանիները մասնաւոր կազմութեամբ գործարաններ ունին, ուստի պէտք է կոչուին բոյսերուն պէս գործարանական մարմիններ : Մարդն ալ մարմնի կազմութեամբ տարբերութիւն չունի կենդանիներէն . ուրեմն կարելի է կենդանիներուն խումբէն համարիլ զայն, միայն թէ մարդը բանականութիւն ունի, այսինքն մտային կարողութիւններ և ընդունակ է անպայման կերպով զարգանալու, մինչդեռ կենդանիները՝ առ հասարակ՝ բնազդով կը կառավարուին :

81. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուի

1. Աման մը՝ որուն մէջ սօխ, սխտոր, եւայլն կը ծեծեն : 2. Գործիք մը՝ զոր շիշին բերանը կը դնեն մէջը ջուր լեցնելու համար : — 3. Գործիք մը՝ որով նետ կ'արձակեն : 4. Աւազան մը՝ որուն մէջ կը լուացուին : — 5. Գործիք մը՝ որով կրակ կը բռնեն : — 6. Փայտէ գործիք մը՝ որուն վրայ դերձան կը փաթեն : — 7. Փայտէ աման մը՝ որուն մէջ կը հարեն կարգը : — 8. Դարան մը՝ որուն մէջ գիրքեր կը դնեն : — 9. Աման մը՝ որուն մէջ խունկ կը ծխեն : — 10. Գործիք մը որով փայտը կը ծակեն :

Կենդանիներ կան որ ոսկրային կմախք ունին՝ ասոնք ողնայարաւոր կենդանի կ'ըսուին : Ստնաւորները, թռչունները, սողունները, գորտազգիները և ձուկերը ողնայարաւոր կենդանիներու խումբեր են : Կենդանիներ ալ կան որ ոսկորէ զուրկ են, հետեւապէս անողնայար կենդանի կը կոչուին . օղակաւորները, թուլամորթները և կենդանաբոյսերը անողնաւոր կենդանիներու խումբեր են :

Կենդանիները շնչառութեան չորս եղանակներէ մէկը կ'ունենան . ոմանք թոքային շնչառութիւն ունին և թոքերով կը շնչեն, ինչպէս են ստնաւորները, թռչունները և սողունները . ոմանք շնչափողային շնչառութիւն ունին և շնչափող ըսուած խողովակներու և անոնց ճիւղերուն միջոցաւ օդը իրենց մարմնին ամէն կողմերը կը շրջեցնեն ,

82. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Ի՞նչ կը կոչուին

1. Անոնք՝ որ միեւնոյն հասակն ունին : 2. Անոնք՝ որ միեւնոյն տարիքն ունին : — 3. Անոնք՝ որ նոյն ժամանակի մէջ ապրած են : — 4. Անոնք՝ որ միեւնոյն կրօնին ունին : — 5. Անոնք՝ որ նոյն անունն ունին : — 6. Անոնք՝ որ նոյն ֆաղաքը կը բնակին : — 7. Անոնք՝ որ միեւնոյն վիճակն ունին : — 8. Անոնք՝ որ միեւնոյն մարդու աշակերտ են : — 9. Անոնք՝ որ սրտով իրարու կապուած են : — 10. Անոնք՝ որ միեւնոյն գաղափարը ունին :

ՕՐԻՆԱԿ . — Անոնք որ միեւնոյն հասակը ունին՝ կ'ըսուին հասակակից :

ինչպէս են միջատները, սարդազգիները և բազմա-
տանիները. ոմանք խռիկային շնչառութիւն ունին
և խռիկներու միջոցաւ ջուրին մէջ լուծեալ օդը կը
շնչեն, ինչպէս են ձուկերը, ջրային խեցեմորթ-
ները, ջրային որդերը և ջրային թուլամորթները.
վերջապէս ոմանք ալ մորթային շնչառութիւն ու-
նին միայն, և իրենց մորթին ծաւալներէն կ'ըն-
դունին հարկ եղած օդը, ինչպէս են կենդանա-
բոյսերը՝ առ հասարակ: Թոքային և շնչափողային
շնչառութիւններ կատարող կենդանիները օդի մէջ
կ'ապրին և օդէն դուրս շնչահեղձ կը մեռնին.
խռիկային շնչառութիւն կատարողները ջուրի մէջ
կ'ապրին և ջուրէն դուրս շնչահեղձ կ'ըլլան:

Քանի մը կենդանիներու մարմինն ջերմու-
թիւնը բաւական չափ է. այս տեսակ կենդանի-
ները տաքարիւն կենդանիներ կը կոչուին, ինչպէս
են սողունները, գորտազգիները և ձուկերը:

83. Հ Ի Ս. Հ Ա. Ն Գ.

Ի՞նչ բաներ կրնան ըլլալ.

Հին, կայտառ, օտար, բարեգործ, թանձր, համա-
ռօտ, անցաւոր, անձնական, հաստ, կարմրագոյն, եր-
ջանիկ, սուր, աղնիւ, անդրանիկ, կատաղի, երկդիմի,
կապոյտ, չնորհալի, հետաքրքիր, մերձաւոր, գէր, նոր,
թանձրացեալ, նուրբ, դիւրաբեկ, կաշուն, մածուցիկ,
կծու, լեղի, քաղցր, կիզիչ, ոգորկ, դերփուկ, շողշո-
ղուն, խիտ, անօտ:

55. ՊԱՐՏՔԸ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ԲԱՆ Է

Կարապետ բարի դործաւոր է. անիկա կա-
նոնաւորապէս իր թոշակը տուն կը բերէ, անոր
ընտանիքն երջանիկ է և բանի մը պակասութիւն
չունի:

Օր մը հիւանդացաւ և ամբողջ ամիս մը չաշ-
խատեցաւ: Իր բոլոր խնայողութիւնները հատան
բժիշկի և դեղագործի ծախքերուն համար: Կարա-
պետ վերջապէս առողջացաւ, բայց կինն ու տը-
ղաքը հացի կարօտ էին:

Կարապետ իր բարեկամներէն մէկուն դիմեց
և անոր յայտնեց իր վիճակը. բարեկամը աղնուու-
թիւն ունեցաւ իրեն փոխատուութիւն մը ընելու:

— Պիտի վճարեմ այս պարտքս՝ ամիսը 100
դրշ. տալով, կ'ըսէ անոր Կարապետ, և շնորհա-
կալ եմ բարեկամութեանդ այս ապացոյցին համար:

84. Հ Ի Ս. Հ Ա. Ն Գ.

Շեղագիր քառերուն ներհակը գործածելով նախա-
դասութեանց իմաստը շրջեցե՛ք.

1. Աշխատութիւնը սիրող ձեռքը հարստութիւն
առաջ կը բերէ: — 2. Քաղաքներու մէջ ուշ կը պառ-
կին: — 3. Ժողովաւ մարդիկ երկար կեանք կ'ունենան:
— 4. Գիտունին համեստութիւնը կը գովեն: 5. Մեր
մարմինը մահկանացու է: — 6. Աղիւսը յաճախ ողոր-
մած է: — 7. Երախսագիտութիւնը մարդը կ'ազնուացնէ:
8. Ինչ որ անօգուտ է՝ միշտ սուղ է: — 9. Յիշե՛ք ըն-
դունած բարիքներդ: — 10. Գովենք քարին, ճշմարիտն
և գեղեցիկը:

—Աղէ՛կ, աղէ՛կ, կ'ըսէ բարեկամը, կռիւ չենք
ըներ:

Կարապետ մեծ հող մը ունեցաւ, այն է
իր խոստումը կատարել: Ամէն շաբաթ՝ շահածէն
մաս մը մէկ կողմ կը դնէր: Աւելի լաւ պիտի
սեպէր անօթի մնալ, քան թէ խոստումը չկա-
տարել:

Պարկեշտ մարդ մը խղճի մտօք իր խոստում-
ները կը պահէ:

56. ՇՐԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍՆՈՒՑԱՆԷ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Տղայ մը այսպէս կ'ըսէր օր մը իր հօրը.
«Հայր իմ, ինչո՞ւ համար առաւօտուն կանուխ
աշխատութեանդ գործիքները ուսդ առնելով՝ մեզ
կը թողուս կ'երթաս: Քու այդ ծանր և ամէ-
նօրեայ աշխատութիւնդ անդադա՞ր պիտի ըլլայ:
Ինչո՞ւ համար քու զաւակներուդ քով հանգիստ
չես ըներ»:

85. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Հետեւեալ քառերուն սահմանը գրեցե՛ք.

Սիւք, քամի, զեփիւռ, հով: — Կօշիկ, մուճակ,
մոյկ, հողաթափ, արեխ: — Պատ, որմ, պարխապ, պատ-
նէշ: — Գլխարկ, փեղոյր, խոյր: — Ձա՛ն, լապտեր,
լամբար, կանդեղ: — Ճա՛շ, ընթրիք, նախաճաշ, նախ-
ընթրիք, հացկերպթ, կոչունք: — Խուց, սենեակ,
սրահ, դահլիճ: — Յուպ, գաւաղան, մական, ձուկան,
բիր: — Ուրազ, մուրճ, կռան: — Չոր, հովիտ, եմակ,
ծմակ: — Կաւաթ, բաժակ, սնակ, սկաւառակ: —
Շիշ, սրուակ, հաղաղակ:

Հայրը կը պատասխանէ.

— Զաւակս, աշխատութիւնս անդադար պի-
տի ըլլայ՝ ցորչափ որ դուք և ես ապրինք, որով-
հետեւ այդ աշխատութիւնն է որ ձեզ կը սնու-
ցանէ. իմ աշխատութիւնս ձեզի՛ համար է:

Երբ ձեզ թողում, զաւակներս, և երթամ
առանձին դաշտը կամ արհեստանոց, խելքս միշտ
ձեր վրայ է. մինչ թեւերս կը գործեն ծանր
գործիքներով և քրտինքը կը հոսի ճակտէս վար,
կը մտածեմ ընտանիքիս վրայ, որ իմ այսօրուան
յոգնութենէս կը սպասէ վաղուան հացը: Այս մը-
տածութիւնը կը կրկնապատկէ կարողութիւնս և
նոր ոյժ կուտայ բազուկներուս:

— Տղա՛ս, մի՛ խնդրեր ինձմէ որ հանգիստ
ընեմ, ինչու որ հօր մը հանգիստը իր ընտանիքին
թշուառութիւնն է: Ինչպէս որ ձեր մայրը իր
կաթովը սնուցած է ձեզ, երբ դուք տակաւին

86. ՀՐԱ. ՀԱՆ. Գ.

Հետեւեալ սահմաններուն համապատասխանող քա-
ները գտե՛ք:

1. Երկաթէ երկժանի գործիք մը՝ որով նաւերը ծու-
վուն վրայ անշարժ կը մնան: — 2. Պզտիկ մոլորակ մը՝
որ աւելի մեծ մոլորակի մը շուրջ կը դառնայ: — 3.
Մովսէսի հինգ զիրքերուն անունը: — 4. Գիրք մը՝ որ
ամէն զիտութեանց վրայ կը խօսի: — 5. Պարանէ պղզ-
տիկ գործիք մը, որով տղաք քար կը նետեն: — 6.
Պաշտօնեայ մը՝ որ իր կառավարութիւնը կը ներկայա-
ցնէ օտար երկրի մը մէջ:

խիստ փոքր էիք, այնպէս ալ ես հիմայ պիտի
անուցանեմ ձեզ ու ձեր մայրը՝ իմ անխոնջ աշխա-
տութեամբս: Ասիկա աղնիւ պարտականութիւն
մըն է զոր կը կատարեմ այսօր, և զոր դուք ալ
օր մը պիտի կատարէք»:

57. ՊԷՏԲ Է ԶԱՓԱՒՈՐԵՆԲ ՄԵՐ ԻՂՁԵՐԸ

Փայտահար մը հին կաղնիներ կը տապալէր
անյտառի մը մէջ: Յոգնութենէն ոգեսպառ և
քրտնաթոր՝ խեղճ մարդը կը հառաչէր և կ'ող-
բար. «Ի՛նչ դժբախտութիւն, կ'ըսէր, ինծի պէս
աղքատ ծնիլ. ի՛նչ ըրած եմ այս տեսակ դէշ
բաղդի մը արժանի ըլլալու համար. ինչո՞ւ հա-
մար հարուստ և երջանիկ չեմ»:

Հաղիւ թէ այս խօսքերը լմնցուցած էր,
ահա կը նշմարէ քանի մը քայլ անդին՝ զարդա-
րուն զգեստներով դեղեցիկ ու խարտեաշ պա-
տանի մը, որ կ'ըսէ իրեն մեղմիւ.

«Աստուած օրհնէ զքեզ, խեղճ մարդ, խնդ-
րէ ինձմէ ի՛նչ որ կ'ուզես և պիտի շնորհեմ քեզի»:

87. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Պ

Հեռեւեալ բաղնիքէն ելնէր զգնել.

1. Երկար ապրիլ իրրեւ... — 2. Փայլիլ իրրեւ
... — 3. Հիւանդը մարեցաւ իրրեւ... — 4. Մնիլ
իրրեւ... — 5. Երգել քաղցր իրրեւ... — 6. Գոր-
ծունեայ իրրեւ... — 7. Չարչարուիլ իրրեւ... — 8.
Յամառ իրրեւ...:

Փայտահարը կէս մը ուրախացած և կէս
մը ահաբեկ՝ քաղաքավարութեամբ վերարկուն
վրայ բերելով պատասխանեց, առանց երկար մը-
տածելու.

— Ո՛վ բարի ոգի, քանի որ այդքան մեծ կա-
րողութիւն ունիք, հրամայեցէք որ ինչ որ բռնեմ
ոսկիի փոխուի»:

— Կ'ուզէի որ, ըսաւ պատանին տխուր դէմ-
քով մը, աւելի աղէկ բան մը պահանջէի. բայց
ինչ որ է, քանի որ ա՛տ կը խնդրես, թող ըլլայ
ուզածդ»:

Այս խօսքերը ըսելէ վերջը, անծանօթը անհե-
տացաւ, ախորժելի անուշահոտութիւն մը բուրե-
լով օդին մէջ:

Փայտահարը հիմա ուզելով փորձել իր ստա-
ցած նոր կարողութիւնը՝ կաղնիի ճիւղ մը բռնեց
որ խկոյն իր տերեւներովը միասին ոսկիի փոխ-
ուեցաւ:

«Ո՛հ, ի՛նչ ուրախութիւն, ի՛նչ հրաշք, կ'ա-
ղապակէր փայտահարը, ասկէ վերջը ա՛լ չպիտի աշ-
խատիմ, այլ եւս միայն ճերմակ հաց և համեղ

88. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Պ

Հեռեւեալ խօսքերուն մէջ նմանութեանց եզրերը զտե՛մ.

1. Այն որ կը խօսի առանց մտածելու, կը նմանի այն
սրտորդին՝ որ հրազէն կ'արձակէ առանց... — 2. Չար
օրինակը տարափոխիկ է... պէս: — 3. Առիւծին մօրն-
չիւնը կը նմանցնեն... — 4. Երկիրը մեծ փեթակ մըն
է, մարդիկ կը նմանին...:

խորոված պիտի ուտեմ, և ջուրի տեղ Պորտոյ և Շամբանեայի գինի պիտի խմեմ: Հիմա նստիմ սա ծառին հովանիին տակ և վերջին անգամ ըլլալով ուտեմ սա թուխ հացս և խմեմ կուժի ջուրը»: Այս ըսելով նստեցաւ ու քովը գտնուած հացէն պատառ մը կտրեց և բերանը տարաւ: Ինչ զարմանք, հացը անմիջապէս ոսկիի փոխուեցաւ. յետոյ ձեռք առաւ կուժը որ ջուր խմէր այց ջուրը ոսկիի ձոյլի փոխուելով չէր վազեր:

«Ինչ ըրի, կ'ըսէր հիմա փայտահարը յուսահատ և դողդոջուն: Ոսկիին սէրը ինչ սխալ գործել տուաւ ինծի: Միթէ այս գեղեցիկ մետաղ կրնամ անցընել անթուփթիւնս ու ծարաւս: Ո՛հ ամբողջ աշխարհի ոսկիները պատրաստ եմ տալու քիչ մը հացի և գաւաթ մը ջուրի փոխարէն: Յիշաւի անթիծեալ եմ ես, ինչ որ ինծի երջան կուժիւն կը թուէր, կը տեսնեմ թէ մահուան պատճառ պիտի ըլլայ»:

Փայտահարը կ'արտասուէր՝ երբ արթնցաւ քունէն, որովհետեւ երազ էր տեսածը: — «Օրհնեալ ըլլայ Աստուած, ազազակեց, ոսկիի տեղ սեւ հացս և վճիտ ջուրս ունիմ: Ո՛րքան դո՛հ եմ վիճակէս»:

89. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Ինչ կ'ըսեն

Քուն բերողին, անձրեւ բերողին, պտուղ բերողին, աւանդ առնողին, պարգեւ առնողին, փոխ տուողին, կեանք տուողին, ծնողքը սիրողին, որդին սիրողին, մարդ սիրողին, ինքզինքը գոլողին, միջատ սպաննողին, բարի գործողին, չար գործողին:

ՕՐԻՆԱԿ. — Քնաբեր, անձրեւաբեր, պտղաբեր, եւայլն:

58. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԲ

ԵՐԿԻՐԻՆ ՀԻՆԳ ՄԱՍԵՐԸ

ՅԱՄԱՔԵՆԵՐ ԵՒ ՈՎԿԻԱՆՈՍԵՐ

Յամաքներ. — Ծովը կը շրջապատէ բոլոր ցամաքներն ու կղզիները:

Յամաքները երեք հատ են. Հին Յամաքը, Նոր Յամաքը և Աւստրալիա:

Յամաքները, ասկէ զատ, կը բաժնուին նաեւ հինգ մասերու, որոնք Երկրի կամ Աշխարհի մասերը կը կոչուին և ասոնք են.

Եւրոպա, Ասիա, Ափրիկէ, Ամերիկա, Ովկիանիա: Երեք ցամաքներուն մէջ ամէնէն մեծն է Հին Յամաքը որ կը պարունակէ Երկրի երեք մասերը, այսինքն Եւրոպան՝ արեւմտեան կողմը, Ասիան՝ արեւելեան կողմը, Ափրիկէն՝ հարաւային արեւմտեան կողմը:

Նոր Յամաքը կը պարունակէ Ամերիկան:

Աւստրալեան ցամաքը և իրեն յարակից կղզիները կը կազմեն Ովկիանիան:

90. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Հետեւեալ խօսքերը թարգմեցիք.

Թեւը երկայն. ոտքը կարճ. շրթունքը լայն. դուրս թիւնը մեծ. տունը մեծ (հարուստ). զգեստը կարճ. ոտքը արագ. բեռը ծանր. քայլը թեթեւ. մորթը թույլ. բերանը լի. այտը կարմիր. դէմքը գեղեցիկ. անունը վատ. միտքը պակաս. միտքը թեթեւ. լեզուն ծանր. սիրտը խիստ. սիրտը փափուկ. ձեռքը ունայն. բաշտը երկայն. միտքը թանձր. հաւատքը ուղիղ:

Գ. Մ. յ. Լ. Ե. Գ. Գ. Գ. Գ.

Ովկիանոսներ. — Ովկիանոս կը կոչուին՝ ցամաքներուն կամ աշխարհի զանազան մասերուն միջեւ գտնուած ծովու մեծ տարածութիւնները :

Հինգ ովկիանոս կայ որոնք են .

Հիւսիսային Սառուցեալ Ովկիանոս .

Հարաւային Սառուցեալ Ովկիանոս .

Ատլանտեան Ովկիանոս .

Խաղաղական Ովկիանոս .

Հնդկական Ովկիանոս :

Ովկիանոսներուն դիրքը. — Հիւսիսային Սառուցեալ Ովկիանոսը և Հարաւային Սառուցեալ Ովկիանոսը կը գտնուին երկրագունդին հակառակ կէտերուն վրայ, առաջինը՝ Հիւսիսային բեւեռին շուրջը, երկրորդը՝ Հարաւային բեւեռին շուրջը : Այս Սառուցեալ անունը առաջ եկած է՝ իրենց ջուրերուն մակերեւոյթին, սաստիկ ցուրտի պատճառաւ, գրեթէ շարունակ սառած ըլլալէն :

Խաղաղական Ովկիանոսը կամ Մեծ Ովկիանոսը ամէնէն մեծ ովկիանոսն է . ասիկա ծո-

91. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Կետրուն տեղ յարմար բառեր դրե՛մ .

1. Յիսուս Իրիստոս կը մխիթարէր..., կը բժշկէր..., հաւատքի կը դարձնէր..., կեանք կուտար..., լոյս..., խօսք... :

2. Մի՛ խօսիք ձեր... վրայ հիւանդի մը առջեւ, ե՛ւ ալ ձեր... վրայ աղքատի մը առջեւ :

3. Զկայ վարդ առանց..., երկինք՝ առանց..., ծով՝ առանց..., երջանկութիւն՝ առանց... :

վուն այն մասն է որ կը գտնուի Ասիայի, Ամերիկայի և Աւստրալիայի միջեւ և կը պարունակէ բազմաթիւ կղզիներ :

Ատլանտեան Ովկիանոսը կը գտնուի՝ մէկ կողմէն՝ Ամերիկայի, միւս կողմէն Եւրոպայի և Ասիոյի միջեւ . ամէնէն աւելի նաւարկուած ովկիանոսն է այս :

Հնդկական Ովկիանոսը կը գտնուի Ասիայի, Ափրիկէի և Աւստրալիայի միջեւ :

Երկրորդական ծովեր. — Ովկիանոսները՝ ցամաքներուն դէպի ներսերը թափանցելով՝ կը կազմեն երկրորդական ծովեր, որոնցմէ մէկ քանին կարեւոր են : Այսպէս է Միջերկրական ծովը, որ կը կազմէ Եւրոպայի Հիւսիսային սահմանը, Ասիայի Արեւմտեան սահմանը մասամբ, Ափրիկէի Հիւսիսային սահմանը . այս կերպով այս ծովը թափանցած է Հին Յաւաքին ներսերը :

92. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն .

1. Ի՞նչ ըսել է ուխտատեղի : — 2. Ի՞նչի մը ուխտատեղիներու անուն տուէք : — 3. Ի՞նչ կ'ըսուի մեռելներու հոգիին համար կատարուած ժամերգութիւնը : — 4. Ի՞նչ կը կոչուի տոնական օրերու առջի իրիկուան կատարուած ժամերգութիւնը : — 5. Ի՞նչ կը կոչուի եկեղեցիին բեմէն վարդապետին խօսած ճառը : — 6. Ի՞նչ է մկրտութեան խորհուրդը : — 7. Աւագ շաբթու մէջ եկեղեցին ի՞նչ բաներու յիշատակը կը տօնէ : — 8. Ի՞նչ անուն կուտանք սուրբերու նշխարներուն :

59. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Առողջապահութիւնը այն գիտութիւնն է որ կը սորվեցնէ մեզի՝ մեր առողջութիւնը պահելու միջոցները և զոր կրնանք մեկնել սապէս. ստանալ՝ երիտասարդ հասակէն իսկ՝ լաւագոյն սովորութիւններ և պահել զանոնք մինչեւ կեանքի վերջը:

Այն սխալները զորս կը գործենք՝ մեր երիտասարդութեան ատեն՝ առողջապահութեան օրէնքին դէմ, չարաչար կերպով պիտի քաւենք մեր ծերութեան ժամանակ: Ուրեմն պէտք է, ամէն կարելի միջոցներով, խնամք տանիլ մեր մարմինին և հեռի կենալ այն պատճառներէն որոնք միշտ մեզի վնասել կը սպառնան. այս կերպով շատ հիւանդութիւններու առաջքը աւաճ կ'ըլլանք:

Բայց առողջապահութիւնը կարծուածին պէս միայն մարմինին առողջութեան համար հարկաւոր չէ, այլ նաեւ հոգիին և մարմինին համար:

93. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գոյականը ածականի փոխեցի՛ք եւ փոխադարձաբար.

Երկնային գեղեցկութիւն. կայտառ մանուկ. գոլերի անկեղծութիւն. մահացու ցաւ. երաժշտական գործիք. գիշերային լուսութիւն. չար ստանայ. գեղեցիկ առաւօտ. հպարտ յիմարութիւն. դէշ սովորութիւն. քաղցր ընկերութիւն. արեւելեան հիւրասիրութիւն. հոգեկան ազնուութիւն. քաղցր լեզու:

ՕՐԻՆԱԿ. — Գեղեցիկ երկինք, եւայլն:

Առողջապահութիւնը պէտք է ըլլայ միանգամայն ֆիզիքական, մտաւորական և բարոյական:

Դիտէք թէ, օրինակի համար, մարմինը ամէն օր բաւական քանակութեամբ լաւ և առողջարար սնունդի մը պէտք ունի, բայց ոչ չափազանց շատ: Միտքին և հոգիին համար ալ այսպէս է չափազանց մտաւորական և բարոյական սնունդն ալ կը վնասէ: Մի՛ կարծէք որ անվստահ կերպով կրնաք կարգաւ ամէն տեսակ գիրք և ներկայ գտնուիլ ամէն տեսակ տեսարաններու առջեւ: Ձեր ծնողքին և դաստիարակներուն պարտքն է ձեզի ըսել. «Աս դէշ է, աս աղէկ է»: Ինչո՞ւ համար անոնք ձեզի թող չեն տար որ ժանգոտած երկաթ մը կամ լուցկի մը բերաննիդ դնէք, որովհետեւ գիտեն թէ անոնք կրնան թունաւորել ձեր մարմինը:

Ուրեմն, եթէ ձեզի արգիլեն այս կամ այն տեղը երթալը, այս կամ այն գիրքը կարդալը

94. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ

Հետեւեալ բաղադրեալները ստորագիծները գտնել.

Կաթի պէս...: Փետուրի պէս...: Աշտարակի պէս...: Կրակի պէս...: Կայծակի պէս...: Ովկիանոսի պէս...: Շաքարի պէս...: Աւաղի պէս...: Ասեղի պէս...: Զուրի պէս...: Շղարչի պէս...: Կապարի պէս...: Ածուխի պէս...: Ապակիի պէս...: Օձի պէս...: Մարմարիոնի պէս...: Քարի պէս...: Աղաւնիի պէս...: Քաղաքի պէս...: Բաւրակի պէս...: Վագրի պէս...:

լը, եթէ պատուիրեն ձեզի հեռի կենալ սխալումներէ, ստախոսութիւններէ, մոլութիւններէ, ա՛յն պատճառաւ է որ գիտեն թէ ատոնք մահացու թոյներ են ձեր միտքին ու սիրտին:

Ինչպէս որ օգը մարմինին առաջին անունդն է, այնպէս ալ ճշմարտութիւնը առաջին անունդն է միտքին և արդարութիւնը՝ սիրտին:

60. ԽԱՉ, ՕԳՆԷ՝ ԻՆՄԻ

Օրօրանիս մօտը նստած՝

Մայրըս անուշ երգելով՝

Ինձ շատ անգամ քուն էր ըրած՝

Խաչանըչան կընքելով:

«Ա՛յն ու խաչը քեզ պահապան»

Անթիւ անգամ կրկներ էր,

Խաչն իր սիրոյն միշտ ապաստան

Ամէն րոպէ կանչեր էր:

95. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գրեցե՛ք սա քառերուն սահմանները .

1. Կառք, սայլ, սայլակ, յոպնակ:

2. Սահնակ, բալխիր:

3. Մակոյկ, նաւակ, շոգենաւ, առաքատանաւ, մարտանաւ, փոխադրանաւ, ցականաւ, լաստ:

4. Շուն, դամիւ, բարակ, սկունդ, լակոտ:

5. Պատ, պարխապ, պատուար, պատնէշ:

6. Յուպ, մական, դաւաղան, ճովան, բիր, ճպոտ:

Երբոր թոթով լեզուս բացաւ,
Խաչի դասը աւանդեց.

Խա՛չ, օգնե՛ ինձ, կրկնէ, ըսաւ,

Գըթոտ սիրով պատուիրեց:

Քանի՛ տարի այս սիրուն դասն

Ես շարունակ կրկնեցի,

Մայրիկիս հետ ժամ գընացի

Խաչելութիւն սիրեցի:

Ուխտատեղի թէ մատուռներ

Ո՛ւր որ ես ուխտ գընացի,

Համբուրեցի ես խաչքարեր,

Խա՛չ, օգնե՛ ինձ, կրկնեցի:

Երբոր քիչ մը ես մեծացայ,

Մայրըս տըլաւ Քերական,

Խա՛չ, օգնե՛ ինձ, կրկնէ, ըսաւ.

Խաչն ուսմունքի օգնական:

Խաչն օգնական ինձ կանչելով՝

Այբուբենէն ըսկըսայ,

Ամէն դասիս միշտ կրկնելով

Շուտով կարդալ սորվեցայ:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ 96.

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչ ըսել է համեմ. տուէ՛ք քանի մը համեմք անուն: — 2. Գունաւորիչ նիւթ որո՞ւ կ'ըսուի: — 3. Գտէ՛ք այնպիսի բոյսեր՝ որոնցմէ ներկ կը պատրաստուի: — 4. Ներկ տուող հանքեր ալ գիտէ՛ք: — 5. Դիւրաւ վառ նիւթ որո՞ւ կ'ըսուի. քանի մը օրինակներ տուէ՛ք: — 6. Ջրային կիրը ի՞նչ է: — 7. Հայելին ի՞նչպէս շինուած է: — 8. Գոգաւոր և գմբեթարդ հայելիները ի՞նչ տարբերութիւն ունին իրարմէ:

61. ՄԱՅՐԵՆԻ ՍԷՐ

Մօր սէրը չի մեռնիր, կենդանի կը մնայ ան՝ զաւկին մահէն ալ, անոր ապերախտ մոռացութեանէն ալ ետքը: Այրերուն համար՝ հայրութիւնը, կարծես, դէպք մըն է. կնոջ համար՝ մայրութիւնը կեանքն իսկ է: Դիտէ՛ զայն, երբ իր զաւկին առաջին քայլափոխը տեսնէ, երբ լսէ անոր բերնին առաջին մրմունջը, երբ ընդունի անոր վերջին հառաչանքը: Եթէ կ'ուզես գիտնալ թէ ի՞նչպէս կը խօսին հրեշտակները, թէ ի՞նչ անուշութիւն կայ անոնց նայուածքին մէջ, թէ ի՞նչ է անոնց անպատում զմայլանքը, լսէ՛ մօր հնարած լեզուն, տե՛ս անոր աչքին ցլմունքը: Երբ որդին մեռնի, հայրը կուլայ ծանրաթախիծ. այլ ժամանակը անոր այս ցաւը միւս ցաւերէն աւելի չի՛ յարգեր: Բայց տարիներով ետքը, նայէ մօր սիրտը՝ գեռնոյն վէրքը արիւնահոս է: Արարչագործութեան մէջ, այն սիրոյն նմանող բան չկայ. մէկ վայրկեանի մէջ կը ծնի՝ սուրբ, անհուն, աննուաճ: Անոր համար՝ ո՛չ զարգանալ, ոչ նուազիլ կայ՝ վասն զի այսպիսի փոփոխութիւններ անկատարութեան նշաններ են:

97. Հ Բ Ս. Հ Ա. Ն Գ.

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչ իւղեր գիտէք: — 2. Ձէթը ի՞նչ է և ի՞նչպէս կը պատրաստեն: — 3. Յնգող իւղերը որո՞նք են և ինչո՞ւ այսպէս կը կոչուին: — 4. Օճառը ինչո՞վ կը պատրաստեն: — 5. Խմորեալ ըմպելիներու անուն տուէ՛ք: — 6. Սուրճը ի՞նչ է և իբր ի՞նչ կը գործածուի: — 7. Իւղ արտադրող տունկերու անուններ տուէ՛ք:

62. Բ Ո Յ Ս

Բոյս կը կոչուին բոլոր այն մարմինները՝ որոնք հողի վրայ կ'ապրին և անկէ սնանելով կ'աճին: Բոյսերը կեանք ունին, այսինքն կը ծնին, կ'ապրին և կը մեռնին: Բոյսի մը մասերն են արմատ, ցողուն, տերեւ ու ծաղիկ: Արմատը բոյսին այն մասն է՝ որ հողին մէջ կը մնայ ու երկու պաշտօն ունի. առաջին՝ արտաքին պատահարներու դէմ՝ բոյսը հաստատ բռնել հողին վրայ, երկրորդ՝ իր ճիւղերուն միջոցաւ հողէն սնունդ քաղել:

Յօղունը բոյսին այն մասն է որ արմատին վրայ օդին մէջ կը կանգնի՝ իր վրայ կրելով ճիւղեր ու տերեւներ: Յօղունն ալ անօթներ կը պարունակէ որոնք արմատին ու տերեւներուն մէջտեղ սնունդի փոխադրութեան միջոցն են:

98. Հ Բ Ս. Հ Ա. Ն Գ.

Ի՞նչ կը կոչուի

1. Ծովին վրայ կամ ծովեզերքը գտնուած փոքր աշտարակ մը՝ որուն վրայ թաւաղող լոյս մը կը վառի գիշեր ատեն, որպէս զի նաւերը հոն չմտնան: — 2. Ծովուն եզերքը քարով աւազով շինուած շտակ եւ երկայն ճամբայ մը: — 3. Ծովեզերեայ քաղաքները ծովի ջուրերուն ողողման դէմ պաշտպանելու համար շինուած պատնէշը: — 4. Վաճառականի ապրանքները պահելու յատուկ մեծ շէնք մը: — 5. Տեղ մը՝ ուր ոչխար և այլ անասուններ կը մորթեն: — 6. Շէնք մը՝ ուր կ'առավարութեան պարտաթուղթերուն աւուծախը տեղի կ'ունենայ:

Յօղունին առաջին պաշտօնն է ճիւղեր ու տե-
րեւներ կրել, երկրորդը՝ արմատէն դէպի տերեւ
և տերեւէն դէպի արմատ՝ սնունդ փոխադրել,
երրորդը՝ ձմրան դէմ իր մէջ սնունդ ամբարել,
գարնան զանոնք վատնելով՝ նոր ճիւղեր արձակելու
և տերեւ ու ծաղիկ բանալու համար:

Տերեւները կանաչ թերթեր են որ բազմա-
թեամբ առաջ կուգան ցօղունին, ճիւղերուն և
կամ ոստերուն վրայ, և ընդհանրապէս կոթուն
ըստած լարով մը բռնուած են:

Տերեւները երկու երես ունին, վերին և
ստորին. ստորին երեսի կողմէն յայտնի կ'երեւան
լիղերը՝ որ կոթունէն ելլելով՝ տերեւին սկաւա-
ռակին մէջ կը ցրուին ամէն կողմ:

Տերեւները երեք պաշտօն ունին, առաջին՝
օդէն բնածուխ իւրացնել, երկրորդ՝ շնչառութիւն
կատարել, երրորդ՝ շոգի արտաշնչել:

Ծաղիկը բոյսին վերարտադրման գործարանն
է, կը յօրինէ պտուղ և հունտ: Ծաղիկի մը կազ-

99. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Գտե՛ք հետեւեալ շրջաքանութեանց համապատաս-
խանող բառերը.

1. Անտառներու երգիչը: — 2. Մարդուն հաւա-
տարիմ կենդանին: — 3. Առաջին մարդը: — 4. Փա-
րաւոնին երազը մեկնողը: — 5. Գարնան սուրհան-
դակը: — 6. Նւան խաբողը: — 7. Արքատեան սփա-
կը: — 8. Բակքօսի տաճարը: — 9. Յաւիտենական
էակը: — 10. Արգարներուն բնակարանը: — 11. Ծո-
վուն բնակիչները: — 12. Անապատի նաւը:

մութիւնն է դուրսէն ներս՝ քաժակ, պսակ, առեջ,
սերմնափակ և սերմնափակին տակ ձուարան:
Ծաղիկը ոտնիկով մը հաստատուած է ցօղունին
կամ ճիւղին վրայ:

63. Դ Ե Ր Զ Ա Կ Ի Ն Դ Ր Օ Շ Ը

Դերձակին մէկը ծանրապէս հիւանդացած ըլ-
լալով՝ գիշեր մը զարմանալի երազ մը տեսաւ:
Կը կարծէր որ վերջին դատաստանին օրն էր, և
մահուան հրեշտակը իրեն դէմ պարզած էր ահա-
գին դրօշ մը՝ շինուած իր յաճախորդներէն
գողցած կերպասի բազմաթիւ կտորներէ: Նոյն
վայրկեանին, կարծեց թէ դժոխք տարուեցաւ, և
իսկոյն մեծ երկիւղով մը քունէն արթնցաւ՝ պաղ
քրտինքի մէջ թաթխուած: Դերձակը այս երազը
Աստուծոյ մէկ ազդարարութիւնը նկատեց և ուխ-
տեց որ, երբ առողջանայ, այլ ևս ուղղամտութեամբ
կատարէ իր գործը: Արդարեւ քիչ ատենէն առող-
ջացաւ, և որովհետեւ ինքն իր վրայ վստահութիւն

100. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ խօսքերով քառի բառեր կազմեցե՛ք.

Սրինգ հարկանող, պատկեր հանող, կուռք պաշ-
տող, տօն ցուցնող, հարկ տուող, հարկ հաւաքող, նաւ
վարող, ոսկիով օծուած, հիւր մեծարող, միտքը չար,
ինքնին ծնող, լոյս տուող, պարգեւ տուող, Աստուած
պաշտող, կրօնքը սիրող, հրաշք գործող, բարի կամե-
ցող, կէս մեռած, բիւ կրող, երկաթ գործող:

չունէր, պատուիրեց իր գործաւորներէն մէկո-
ր, ամէն անգամ երբ կերպաս կտրէ, իրեն յիշ-
եցնէ դրօշը:

Մեր մարդուկը երկար ատեն իր ուխտին հա-
ւատարիմ մնաց. բայց օր մը երբ թանկագին կեր-
պաս մը կը ձեւէր, չկրնալով դիմանալ՝ ուխտ
մոռցաւ: Աշակերտը անոր քանիցս յիշեցուց դրօ-
շը, բայց ան՝ սրտնեղած՝ և առանց ականջ դնե-
լու անոր խօսքին՝ ըսաւ. «Է՛յ, ալ հերիք զիս ձանձ-
րացնես, երազիս մէջ տեսած դրօշիս վրայ այ-
դոյնը կերպաս չի կար:»

64. ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՈՒԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մարդուս պիտոյքներէն շատերուն բուն պատ-
ճառն ու աղբիւրները՝ իր բնաւորութիւնը, կեր-
քերն ու ակորժակներն են. ուստի, որչափ հնար
է, մեր մանկութենէն պէտք է չափաւորութեան,
սակաւապէտութեան ու պարզութեան վարժուիլ,

101. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ խօսքերով բարդ բառեր կազմեցե՛ք.

Վեր ամբարձած, կանխաւ ըսուած, կանխաւ գու-
շակուած, հաղիւ գտնուող, կէս եփած, ծովու պէս
ծաւալած, պինդ կաղմուած, կանխաւ մտած, նոր
ստեղծուած, լայն տարածուած, փոխ ըսող, բարձրէն
նայող, դարանը մտած, հաստատ հիմնուած, սովէ
վկուած, ամուր կաղմուած, թղթէ կաղմուած, ամուր
չինուած, յառաջ դասուած:

չթողուլ որ մոլութիւնը, ունայնասիրութիւնը և
հաւասիրութիւնը մեր սիրտին վրայ տիրեն: Դրա-
նք և ուրիշ բարեքները թէպէտ գործածուելու
համար եղեր են, բայց այս գործածութեան նպա-
տակը կրկնակի է. երբեմն մեզի վայելք տալու
համար պէտք է ըլլան, երբեմն ալ ուրիշ նոր բա-
րեքներ հասցնելու համար: Իրեն համար ապրուս-
տի միջոց մը ըլլալիք հարստութիւնը վատնող շուայ-
նը՝ աշխարհիս վրայէն նոյն չափով կտոր մը ճար-
տարութիւն կը վերցնէ, ու միանգամայն այն ստա-
կով բաներիք աղքատ գործաւորը իր վառտակէն
կը զրկէ: Խնայող մարդը շատ հոգերէ ազատ կը
մնայ: Պէտք չունեցող մարդը մէկէն չի վախնար,
ու թէ որ ունեցածը քիչ ալ ըլլայ, գոնէ այդ-
քիչը ի՛րը եղած կ'ըլլայ. և իր բոլոր աշխատանքը
ուրիշներուն անյադ աչքը լեցնելու համար չէ, այլ
իր ու իր ընտանիքին բարեկեցութիւնը աւելցնելու
համար: Ըրած ժուժկալութիւնները անպտուղ չեն

102. Հ Ի Ա Հ Ա Ն Պ

Հետեւեալ ածականները բաղդասական ըրե՛ք ազդոյն
յեզայաս մասնիկով: — Օրինակ. հօգօր — հօգօրազդոյն:

Մեծ, թեթեւ, փոքր, սուրբ, ջերմ, ճշմարիտ,
բարձր, նուրբ, գեղեցիկ, տկար, նոր, հին, երէց, լաւ:

Հետեւեալներն ալ գերադրական ըրե՛ք ամենա մա-
խադաս մասնիկով. Օրինակ. ճարտար — ամենաճարտար:

Դառն, ծանր, կարող, քաղցր, ողորմած, սուրբ,
խաղաղ, կակուղ, կարծր, տխուր, ծոյլ:

մար, և թէպէտ առջի բերան քիչ մը դժուարութիւն կը քաշէ, բայց ետքը՝ իր վիճակը շուայլ մարդուն վիճակին հետ բաղդատելով՝ երբ տեսնէ որ ծուլութիւնը, պարտքերը, աղքատութիւնն ու յուսահատութիւնը անոր չորս կողմը առեր են, գոհ կ'ըլլայ իր վիճակէն, ու իր չափաւորութեան պտուղը եղող բարեկեցութիւնն ու հանգստութիւնը աւելի յարգ կը ստանան իր աչքին:

65. ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ՝

|| ԻՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՇԱՆԳԷՊ

Մարդկային ընկերութիւնը չէ կրցած երբեք պէտք եղած յարգը ընծայել ուսուցիչին. անոր պաշտօնին չափ օգտակար ու նուիրական պաշտօն չկայ աշխարհիս մէջ: Տղա՛ք, անոր նկատմամբ մեծ յարգանք ունեցէ՛ք: Խնդրեցէ՛ք ձեր ծնողքէն որ

103. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Հետեւեալ արմատ բառերուն սկիզբը ուրիշ արմատ բառեր դնելով բարդ բառեր կադմեցէ՛ք.

Ընթաց, սուտ, սէր, հայեաց, բնակ, պետ, շէն, հատ, բուլիս, բեր, գող, գործ, կոչ, ձայն, խօս, յաբոյց, տես, լուր, շնորհ, սուն, հոս, գիր, կամ, մարդ, զարդ, կորոյս, կէզ, ձոյլ, փայլ, չող, վաճառ, կեր, գով, զանց, ձիգ, կիր, լից:

ՕՐԻՆԱԿ. — Արագընթաց, սրընթաց, յամրընթաց: Դրառաց, շիառաց, ևայլն:

ղայն սիրեն միշտ և ամէն կերպով դիւրացնեն իր պաշտօնին կիրառութիւնը:

Երբ՝ ապագային՝ թողուք դպրոցը, յիշեցէ՛ք միշտ անկէ առած դասերնիդ: Այս յիշողութիւնը պէտք է արդիւն ձեզ անոր դէմ ապերախտ ըլլալէ:

Գիտցէ՛ք թէ շատ անգամ ուսուցիչին պաշտօնը դժուարացած է ձեր տղայութիւններով: Բայց ան՝ համբերող է և հլու, որովհետեւ քաջ գիտէ թէ մեծ պարտականութիւն մը ունի կատարելու:

66. ԱՌԱՆՑ ՇԱՅԻ ԶԱՇԸ

Օր մը, Լուդովիկոս ԺԲ. իմացաւ որ հարուստ մարդ մը երկրագործ մը ծեծեր է: Անմիջապէս կանչել տուաւ յանցաւորը և, առանց բան մը ըսելու, ճաշի վար դրաւ զանի: Եւ իր հրամանով գեղեցիկ սեղան մը պատրաստեցին անոր՝ ուր ա-

104. ՀՐԱ. ՀԱՆԳ.

Գտէ՛ք հետեւեալ արդիւնները առաջ քերող պատճառները.

Գինովութիւն. հպարտութիւն. Աղամիս՝ դրախտէն արտաքսումը. ջրհեղեղ. անձրեւ. ծովու ալիք. հարստութիւն. սառոյց. փոթորիկ. Բարեկոնի աշտաւակը. ճակատի խորշոմները. ջերմաչափին մէջ սնդիկին վեր բարձրանալը. ջրհանին մէջ ջուրին ցայտելը. մոլութիւններ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Ոգեչից ընպելիները գինովութիւն կը պատճառեն:

մէն տեսակ համեղ կերակուրներ կային ի բաց առեալ հացը: Հարուստը՝ այս տեսներով շատ զարմացաւ և չկրցաւ հասկնալ այս բանին գաղտնիքը: Վերջը, Լուգովիկոս գալով հարցուց հարուստին թէ լաւ սպաս ըրած էին իրեն: Հարուստը պատասխանեց. «Տէ՛ր իմ, շատ գեղեցիկ ճաշ մը տուին ինձի. բայց բան մը չկրցի ուտել, որովհետեւ սնունդ առնելու համար հա՛ց հարկաւոր է, ինչ որ կը պակսէր սեղանին վրայ»:

—Ուրեմն գացէ՛ք, պատասխանեց Լուգովիկոս խոժոռ գէմքով մը, և ջանացէ՛ք լաւ հասկընալ ձեզի տուած դասս: Քանի որ կ'ըսէք թէ հա՛ց հարկաւոր է սնանելու համար, ապա ուրեմն գիտցէ՛ք լաւ վարուիլ այն մարդոց հետ՝ որոնք հաց պատրաստելու կ'աշխատին»:

105. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ.

Կեսերուն տեղ յարմար քառեր դրե՛մք.

1. ...ը ուղիղ գիծ մ'է որ բոլորակի մը կեդրոնէն գէպի չըջնակը կ'երկարի: 2. ...Եւրոպայի ամէնէն մեծ երկիրն է: 3. Որմանկարը ...ի վրայ շինուած տեսակ մը ... է: 4. Ափրիկէն ... էն երեք անգամ աւելի մեծ է: 5. Գիշերահաւասարը տարուան այն միջոցն է ուր ... և ... հաւասար են: 6. Սուէիշի ... ը կարմիր ծովը և ... իրարու կը միացնէ: 7. Շրջանակի մը շառաւիղը ... ին կէսին հաւասար է:

67. Ա Շ Խ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Ապրելու համար շատ բաներու պէտք ունինք, զորս ճարելու հարկաւորութիւնը կը դնէ մեր վրայ աշխատութեան պարտականութիւնը: Աշխատութիւնը պէտքէն կը ծնի: Բնութեան մէջ ամէն ոք կ'աշխատի, ամէն ինչ շարժման մէջ է, ամէն տեղ կը տեսնուի ճիգ, կորով, զօրութեանց կիրառում: Թռչունը՝ կ'աշխատի իր բոյնը շինելու, մամուկը՝ իր ոստայնը հիւսելու, մեղուն՝ իր մեղրը պատրաստելու, կուղը՝ իր տնակը կառուցանելու, շուներ՝ որսը բռնելու: Կենդանիներու մէջ ամէն տեսակ գործաւորներ կը տեսնուին, ինչպէս որմնագիրներ, ճարտարապետներ, հատանողներ, որսորդներ, ճամբորդներ: Անոնց մէջ նոյն իսկ արուեստագէտներ ալ կան, կարծես, մարդուն ամէն տեսակ գործունէութեան օրինակը տալու համար:

Բայց աշխատութիւնը միայն պէտք մը չէ, այլ հաճոյք մը և ուրախութիւն մը միանգամայն: Երբ անհատ մը դժուարին գործ մը ի գլուխ հանէ, կ'ուրախանայ, և այնքան մեծ կ'ըլլայ անոր հպար-

106. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Պ.

Հետեւեալ քայարհասներէն ձեռացած քայերը գտե՛ք.

Հատոյց, հար, ձիգ, արգել, նինջ, կատար, դրուժ, գով, գէտ, արած, գիր, դարման, բարձ, կշիռ, գիւտ, խորով, գնացք, ձոյլ, գէտ, դուրկ, խունկ, փերթ, կեր:

ՕՐԻՆՍԿ. — Հասուցանել, հարկանել, ձգել, ևայլն:

Գ. Մ. յ. Լեւոն Գաբրիէլ

տութիւնը որքան դժուար ըլլայ այն գործը : Աշխատութիւնը մրցման հաճոյքն ալ կ'ընծայէ մեզի . աշխատելով կը մրցինք բնութեան զօրութիւններուն դէմ , զանոնք կարգի կը դնենք և մեզի կը հպատակեցնենք : Տղայ հասակէ՝ երբ աշխատութեան վարժուինք , ի վերջոյ դժուարին կ'երեւայ մեզ պարապ մնալը : Այն մեծամեծ հարստութիւնները որ այսօր մեր աչքերը կը շլացնեն , այն ճոխ ու զարդարուն ապարանքները , կառքերը , մեքենաները և գործարանները , երկրին զանազան բերքերը որ կը պարզուին մեր առջև , բոլորն ալ արդիւնք են աշխատութեան :

68. Ա Շ Խ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Աշխատութիւն , Աշխատութիւն ,
Որչա՛փ բարիք կուտաս մարդուն .
Կեանք երջանիկ , ճոխութիւն , դանձ՝
Քու պարգեւներդ են գերազանց :

107. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Սահմանեցե՛ք եւ գծեցե՛ք սեւ տախտակին վրայ հետեւեալ երկրաչափական ձևերը .

1. Ուղիղ անկիւն	7. Հաւասարակողմ եռանկիւն
2. Բութ անկիւն	8. Երկկողմնաղոյգ եռանկիւն
3. Սուր անկիւն	9. Ուղղանկիւն եռանկիւն
4. Բոլորակ	10. Զուգահեռական դիծեր
5. Եռանկիւն	11. Քառակուսի
6. Քառանկիւն	12. Տրապեզ

Ճարտարագործ ձեռքերուդ տակ Մետաղներն են լուռ հպատակ : Քեզմով բացուի երկրին արգանդ , Կուտայ հունձքեր և աղամանդ :

Հոս կը կանգնին բուրգեր հսկայ , Քու զօրութեանդ իբրև վրկայ , Հոն դիւթական ճոխ ապարանք Կը հռչակէ փառքդ ու պարծանք :

Երբ առաջին մարդն առ յաւէտ Թողուց իր դրախտը ծաղկաւէտ , Մենութեան մէջ քեզ գտաւ լոկ Մխիթարող իր վիշտն ու հոգ :

108. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն .

1. Ի՞նչ ըսել է քաղաքագետութիւն և որո՞նք են քաղաքագետութեան պաշտօնեաները : — 2. Ի՞նչ ըսել է ստիկանութիւն և որո՞նք են պաշտօնեաները : — Ի՞նչ ըսել է կուսակալութիւն . քանի՞ կուսակալութիւն կայ Պաժանեան երկրին մէջ և որո՞նք են : — 4. Կուսակալութիւն մը ի՞նչ ստորաբաժանումներ ունի . իւրաքանչիւր ստորաբաժանման պետը ի՞նչ անուն ունի : — 5. Օսմ. կառավարութեան մէջ քանի՞ նախարարութիւն կայ . որո՞նք են :

69. ՔԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՆՔ

Երկրին հանքային մասը կը կազմեն քարերը, մետաղները, այրելի նիւթերը, հողերը, աղերը, ջուրը և օդը: Այս նիւթերը կը գտնուին երկրին երեսէն սկսեալ դէպ ի խորերը. զանոնք դուրս բերելու համար կը բանան ֆաբրասան և հաւնի կոչուող խորունկ փոսեր: Մետաղները գետնին խորը զուտ չեն գտնուիր, այլ օտար նիւթերու հետ խառնուած՝ կը կազմեն տեսակ մը քարեր ու հողեր զորս հաւնածոյ կ'անուանենք:

Այն փոսերը՝ որոնք կը բացուին քարերու շահագործութեան համար, կը կոչուին ֆաբրասան կամ ֆաբրահաւնի: Որովհետեւ քարերն ընդհանրապէս երկրին երեսը կը գտնուին և քիչ անգամ խորերը, քարաստանները մեծ մասամբ բացօդեայ կ'ըլլան, քիչ անգամ ստորերկրեայ: Քարաստանի մը գործաւորները կը կոչուին ֆաբրաս:

Այն խորունկ փոսերը՝ որ կը բացուին հանածոներ և այրելիներ հանելու համար, կը կոչ-

109. ՀՐԱՆԱՆՈՒ

Հետեւեալ հրահաւար շարադրութեան ձեռով գրեցէ՛ք ձեր տեսարկին մէջ.

Բազմաթիւ քարաքանդակ մը գիւղացիի մը հետ և ըսէ՛ք թէ անոնք ի՞նչ գէտ կ'ապրին, ի՞նչերով կը սնանան, ի՞նչ զբաղումներ ունին, ի՞նչ հագուստներ կը հագնին, ի՞նչ տեսակ կրթութիւն ունին, ի՞նչ ճաշակներ ունին, ի՞նչ զբօսանքներով կը զուարճանան, ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ անոնց հարստութիւնը:

ուին հաւնի: Հանածոներն ու այրելիները առ հասարակ երկրին շատ խորերը թաղուած են և քիչ անգամ երկրին երեսը կը գտնուին, ուստի հանքերը մեծ մասով ստորերկրեայ են, քիչերը բացօդեայ: Հանքի մը գործաւորները կը կոչուին հաւնիագործ:

Հանքերու և քարաստաններու մէջ աշխատութիւնը տաժանելի է. հոն հանքագործը և քարահատը մէն մի քայլափոխի կը կասին կարծր ապուստաններու առջեւ, զորս չարաչար աշխատութեամբ կոտորելու կը հարկադրուին. իրենց բացած փոսերը քիչ ատենէն ջուրի հեղեղներով կը լեցուին, զորս հարկ կ'ըլլայ ջրհաններով պարպելուին, զորս հարկ կ'ըլլայ ջրհաններով կ'ըլլայ. միշտ խոնաւ և անմաքուր է իրենց մթնոլորտը. արեւուն կենսատու լոյսէն զրկուած են օրերով, և միացող կանթեղի մը պլպլուն լոյսին անձնատուր՝ աւելի կը տառապին քան կ'աշխատին և երբեմն ալ արկածով մը իրենց կեանքը վրայ կուտան:

110. ՀՐԱՆԱՆՈՒ

Պատասխանեցէ՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչ ըսել է հորիզոն:—
 2. Ի՞նչ ըսել է արեւել:—
 3. Ի՞նչ ըսել է արեւմտեային դրութիւն:—
 4. Ի՞նչ ըսել է մոլորակ:—
 5. Ի՞նչ ըսել է կիսագունդ:—
 6. Ի՞նչ ըսել է զիստուոր:—
 7. Ի՞նչ բան է առաջ կուգան գիշերը և ցորեկը:—
 8. Տիեզերք որ՞ով կ'ըսենք:—
 9. Ի՞նչ է լուսինը:—
 10. Ի՞նչ ըսել է համաստեղութիւն:—
- Օգտւարը ի՞նչ է:

70. ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր բանականութիւնը այնպէս մը շինուած է որ երբեք չենք կրնար բաւականանալ միայն զիտելով և ըմբռնելով աշխարհը՝ ինչպէս որ կը տեսնենք, այլ իրարու կը հարցնենք և կ'ուզենք զիտնալ թէ ո՛ւրկէ առաջ եկած է ան և ո՛վ է անոր հեղինակը։ Որովհետեւ ամէն ինչ որ կը պատահի՝ պատճառ մը ունի, կ'ուզենք զիտնալ թէ ո՛վ է տիեզերքին առաջին պատճառը։ Երբ այս հարցումին վրայ մտածենք լաւ մը, երբ հարցնենք զայն, այս մասին ամէնէն աւելի հմտութիւն ունեցող անձերուն, ամէնքն ալ պիտի պատասխանեն. Աստուած։

Աստուած ոչ միայն իբր ամենակարող արարիչ մը ճանչցուած է, այլ և աշխարհի վրայ տիրող

111. ՀՐԱՀԱՆԳ

Շեղագիր բառերը յասուի իմաստով գործածուած են. աշակերտք պիտի ե որ այդ բառերը ձեւաւոր իմաստով գործածե.

Պտուղ ծառի	Փափուկ անկողին
Ծաղիկ դաշտի	Խոր քարայր
Ճառագայթ արեգակի	Սեւ մեխ
Բաղորդութիւն մեղրի	Կուրորթիւն աչաց
Դառնութիւն նուշի	Թեւ մարդու
Հուր վառարանի	Հարուած կացինի
Տգեղութիւն դէմքի	Սուր ասեղ

ՕՐԻՆԱԿ. — Պտուղ աշխատութեան, ծաղիկ հասակի, ճառագայթ մտքի, քաղցրութիւն դիմի։

հիանալի կարգաւորութիւնը ցոյց կուտայ թէ անոր Արարիչը շատ հանճարեղ ալ է։ Ինչպէս որ գեղեցիկ մեքենայ մը լաւ գործաւորի մը և լաւագոյն ժամացոյց մը՝ ճարտար ժամագործի մը ձեռքէն ելած են, այնպէս ալ տիեզերքը՝ ուր ամէն ինչ այնքան ճարտար կերպով շինուած է, անտարակոյս անիմանալի հանճարի մը և ամենուրեք տարածուած նախախնամութեան մը գործն է։ Ո՛չ միայն աշխարհի մէջ մեր տեսած ամէն բաները Աստուծոյ գոյութիւնը կ'ապացուցանեն, այլ և մեր խիղճն ու հոգին կը զգան առանձին՝ աներեւոյթ զօրութեան մը, այսինքն Աստուծոյ գոյութիւնը։ Ահա թէ ինչո՛ւ համար բովանդակ մարդկութիւնը կը հաւատայ Գերագոյն Էակի մը գոյութեանը և կը խոնարհի անոր առջեւ։

Գործը պատճառին վկայութիւնն է։

112. ՀՐԱՀԱՆԳ

Հետեւեալ բառերուն սկիզբը, ըստ յարմարութեան, ան, ապ, տ, տո կամ դծ նախադաս մասնիկները աւելցուցե՛ք եւ տուե՛ք այս կերպով կազմուած բառերուն նշանակութիւնը.

Գեղ, մարդ, լուր, կար, քուն, օրէն, ուշ, շէնորհ, գործ, գին, առակ, ամօթ, գոհ, երախտիք, յայտ, յոյս, դոյ, միտք, գէտ, հարկ, զօր, հաճոյ, խոհեմ, ողորդելի, բժշկելի, բախտ, գոյն։

71. ՖՐԱՆՔԼԻՆԻ ՍՈՒԼԻԶԸ

Տօնի օր մըն էր, Պրանքլին իր գրպանը քիչ մը ստակ ունէր և կ'ուզէր քանի մը խաղալիք գնել։ Ուստի շուկայ իջաւ, իր ճամբուն վրայ տղու մը հանդիպեցաւ, որուն ձեռքը սուլիչ մը կար։ Տղան այս սուլիչը կը փչէր և սուր ձայներ կը հանէր, այնպէս որ Պրանքլին լսելով՝ զմայլեցաւ, տղուն մօտը գնաց և անոր ըսաւ. «Ծախէ՛ այդ սուլիչն ինծի, գրպանիս մէջ եղած բոլոր ստակը քեզի կուտամ»։ Տղան ընդունեց այս առաջարկութիւնը, և երբ Պրանքլին սուլիչը ձեռք ձգեց, սաստիկ ուրախ եղաւ և զայն փչելով տուն մտաւ։ Իր եղբայրն ու քոյրերը հարցուցին անոր թէ ո՛րչափ ստակ տուեր էր այդ սուլիչը գնելու համար։ Պատասխանեց՝ թէ գրպանին մէջ ունեցած բոլոր ստակը տուեր էր։ Այն ատեն ամէնքը սկսան խնդալ Պրանքլինի պարզմտութեան վրայ

113. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Ք.

Յետադաս մասնիկներ կցեցի՛ք հետեւեալ բառերուն եւ տուէ՛ք նշանակութիւններն.

Սկան մասնիկով ածանցեցէ՛ք. — Լեռն, պատիժ, օրէնք, ազնիւ, թիւ, հովիւ, չէն, իզձ, երէց, անուն, կայսր, հայր, մայր, տուն, վանք, տարի, հոգի, բոյս։
Ուն մասնիկով. — Եռանդ, փայլ, խօսք, հաստատ, զուարթ, իմաստ։

Ոյք մասնիկով. — Երեկ, սովոր, ծածուկ, հաս, հաւաք, ձանձիր։

և ըսին որ չափէն աւելի ստակ տուեր է։ Պրանքլին աս լսելով՝ երեսը կախեց և սկսաւ մտածել որ իր եղբայրներն ու քոյրերը իրաւունք ունէին։ Ուստի միտքը դրաւ որ ուրիշ անգամ բան մը ծախու չառնէ մինչեւ որ անոր գինը չհասկնայ, միշտ յիշելով սուլիչը։

Երբոր մեծցաւ Պրանքլին, այս դէպքը չմոռցաւ և ամէն անգամ որ բան մը գնելու երթար՝ սուլիչը կը յիշէր և իր փափաքները կը զսպէր։ Երբոր բանի մը փափաքէր կամ բան մը գնէր, ինքն իրեն կ'ըսէր. «Չափէն աւելի ստակ չտանք սուլիչին»։

72. Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ ԱՐԴԱՐՆԵՐՈՒՆ ՇՈԳԻՆ

Վարդն անուշ հոտ մը ունի, փուշով պատած է. դաշտին շուշանն ալ հոտաւոր է, ու զժնիկներու մէջ կը բուսնի։

Գարունը զուարճալի է, բայց շուտով կ'անցնի. ամառն աղուոր օրեր ունի, ձմեռն ետեւէն կուգայ մոռցնել կուտայ։

Ծիրանի գօտին գոյնզգոյն կը փայլի, բայց մէկ քանի վայրկեան։

114. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Ք.

(Շարունակութիւն)

Պան մասնիկով ածանցեցէ՛ք. — Հնոց, այգի, պարտէզ, ջորի, գինի, պահ, դուռ, էշ, ուղտ, կառք։
Յու մասնիկով. — Հարս, փեսայ, քահանայ, վարդապետ, մահ, տէր, բժիշկ։

Ուրդ մասնիկով. — Նուաղ, պարապ, արձակ, խորհ։

կեանքն ալ անուշ է, բայց մահը կը դառնացնէ :

Կայ երկիր մը, որուն վարդերը փուշ չունին, ծաղիկները գէշ խոտերու մէջ չեն բուսնիր. անոր գարունն անանց է, օրերը միշտ պայծառ : Հոն կ'աճի կեանքի ծառը՝ անթառամ ծաղիկներով : Հոն անթիւ անհամար հոգիներ Աստուծոյ աթոռին շուրջ հոգեւոր երգեր կ'երգեն. հրեշտակներն ոսկի քնար կը զարնեն. քերովբէները կրակէ թեւերով կը թռչին :

Այն երկիրն է արդարներուն յաւիտենական բնակարանը. գէշ բան մը հոն չի կրնար մտնել :

Հոն ոչ որ հիւանդութիւն և ցաւ կը քաշէ. ո՛չ ամառուան տաք կայ հոն, ո՛չ ձմեռուան ցուրտ. ամէնքն ալ զիրար կը սիրեն : Երբ մեր մէկ բարեկամը կամ ազգականը մեռնի և հողով ծածկուի, ա՛լ չենք տեսներ զինքը, բայց դարձեալ պիտի գտնենք զինքը երկինքին մէջ, ու այլ եւս պիտի չզատուինք. հոն՝ միայն սուրբեր ու առաքելնի մարդիկ կը կենան :

115. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Գ

(Շարունակութիւն)

Ային մասնիկով ածանցեցէ՛ք. — Ծով, օդ, քաղաք, դաշտ, հիւսիս, հանք, թուր, լեարդ, նաւ, Աստուած, սէր, հող, ջիւղ, մկան, հասարակ, ժողովուրդ, ջուր, երկին, երկիր, դժոխք, մարդիկ, միտք, ոսկր :

Ան մասնիկով. — Ծոր, խած, խուժ, նիշ, չուրջ :

Ուն մասնիկով. — Ամփոփ, զուրկ, հողով, թաւալ :

Իրաւ է որ երկրիս վրայ զԱստուած կ'օրհնենք ու կը սիրենք, բայց երկինքն ա՛լ աւելի ու կատարեալ կերպով պիտի սիրենք և օրհնենք : Հոն պիտի տեսնենք Յիսուս, որ մեզի համար երկինքէն իջաւ ու մեզի անոր ճամբան բացաւ : Պիտի տեսնենք Աստուած իր փառքին մէջ : Երկրիս վրայ չենք կրնար զինքը տեսնել, բայց կրնանք սիրել : Չենք կրնար երկրիս թողուլ, բայց պէտք է մտածենք զԱստուած :

Այս աշխարհիս մէջ անցաւոր ենք, անգամ մը որ անդին անցնինք՝ հոն պիտի բնակինք յաւիտեանս յաւիտենից :

73. ԳԵՂՁԸ ԵՒ ՈՒՌԵՆԻՆ

Գեղձի մը հունտը բուսած էր թանձր ցանկապատի մը տակ : Խեղճ փոքրիկ տունկը՝ օդէ և լոյսէ զուրկ ըլլալով՝ դեռնին վրայ կը սողար և իր քով նեցուկ մը կը փնտռէր : «Ափսո՛ս, կ'ըսէր, եթէ կարենայի քիչ մը բարձրանալ այս ցանկապատէն՝ որ զիս կը խեղդէ, պիտի տեսնէի արեւը,

116. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Գ

(Շարունակութիւն)

Ան մասնիկով ածանցեցէ՛ք. — Ձախող, զուրկ, թշնամի, փրկել, աշխատիլ, խոստովանիլ, արշաւ :

Ուն մասնիկով. — Մանր, մաշել, քամել, արտասուել :

Ստան մասնիկով. — Ծառ, բոյր, այգի, Պարսիկ, Չին, Լեհ, անդ, Ռուս, Յոյն :

պիտի կրնայի ծաղկիլ:— Սպիտակ ու բարձր ճիւղերով ուռենի, կ'ուզե՞ս որ քեզի կրթընիմ:»

Ուռենին ծռեց դէպ ի երկիր՝ իր կակուղ ճիւղերէն մէկը: Գեղձը անոր կառչեցաւ, իր փոքրիկ տկար ցօղունն անոր վաթթեց: Յետոյ այն ճիւղն ելաւ մեծ ճիւղերուն՝ որպէս զի անոնց հետ հիւսկապակներ: Եւ ամբողջ ամառը տեսանք ուռենին զարդարուած կապուտակ բոժոժիկներով, որոնք շնորհալի կերպով կախուած էին անոր ճիւղերէն: Հեռուէն կ'ըսուէր թէ այն ծաղիկներն իրեններն էին:

74. ՊՁՏԻԿ ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՇԵՏԵԱՆՔԸ

Տղա՛ք, մտիկ ըրէ՛ք, ձեզի պատմութիւն մը պիտի պատմեմ, որ ցոյց պիտի տայ ձեզի՝ թէ պղտիկ ստախօսութիւն մը ինչ սոսկալի հետեւանքներ կրնայ ունենալ:

117. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

(Շարունակութիւն)

Անոր կամ ուր մասնիկով ածանցեցէ՛ք. — Զօր, նշան, ծոց, եղջիւր, աղեղն, գործ, յօդ, նետարդէնք, բեղմն, մանեակ, թիւ, բան, դաշն, մեղք տուն:

Աւետ մասնիկով. — խոտ, հոտ, շահ, ծաղիկ, ծառ, խունկ, դալար, օգուտ, բուրումն, ինչք:

Աս մասնիկով. — Կառավարն, ձեռն, քուն, գոյն, ականջ, լեզու, ծայր, մէջք, ունչ:

Այն դէպքը զոր պիտի պատմեմ, շատ տարիներ առաջ ձեզ նման փոքր տղու մը գլխուն եկած է:

Այդ տղան հիմալ մեծցած է, և գրէթէ ծերացած, բայց երբէք չէ մոռցած աս եղելութիւնը և մոռնալիք ալ չունի մինչև որ մեռնի:

Յովհաննէսին ծնողքը (այս է տղուն անունը) որ մը զինքը մինակ թողած էին տունը իր դաստիարակութիւն հետ միասին, որ խեղճ և որբ ողջիկ մըն էր, և շատ ժամանակէ ի վեր իրենց տանը մէջ պաշտօն կը վարէր:

Յովհաննէս՝ որ մօրը խոստացած էր աւելի խելք կենալ, իր բացակայութեան ատեն, անոր տեսեակը դադարած խաղացած միջոցին՝ վառարանին վրայ ոսկի մը տեսաւ. անմիջապէս առաւ այդ դրամը և բոլորովին անհող և անփոյթ, առանց մտքէն գէլ բան մը անցնելու, կը զրօսնուր անով՝ զարմացած անոր աշտատուփօր փայլին վրայ:

Անոր այդ փայլը աւելի լաւ տեսնելու համար, բաց պատուհանի մը առջեւ գնաց ու արեւին

118. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

(Շարունակութիւն)

Եղեմ մասնիկով ածանցեցէ՛ք. — Արծաթ, պղինձ, բոց, լոյս, խոտ, հող, հուր, ձիւն, մաշ, միս, հոգի, ոսկի, նիւթ, ջուր, վէմ, քար, փոշի, կաւ, կտաւ, միրգ, բանջար, ճարպ, ունդ, բոյս, երկաթ, տալակի:

Եւ այ մասնիկով. — Աղամանդ, բենեղ, փղոսկր, փայտ, գած, թուղթ, ոսկի, արծաթ, թիթեղ, թաւիլ:

ճառագայթներուն դէմ բռնեց զայն : Այս կերպով՝ ա՛յնչափ իր մատուցներուն մէջ դարձող դրամը՝ որ վերջապէս ձեռքէն թռաւ և ինկաւ պարտէզին մէջ :

Յովհաննէս անմիջապէս սանդուղներէն վազելով՝ պարտէզ իջաւ և չորս կողմը փնտռեց, բայց չկրցաւ գտնել զայն, ինչու որ բարձր խտերու մէջ ինկած ըլլալով չէր տեսնուէր :

Բողբոլիկն ախոր և յուսահատ ներս եկաւ Բայց սրտին մէջ ձայն մը կարծես կ'ըսէր իրեն «Յանցաւոր ես, ինչո՞ւ խաղացիր այդ ոսկիին հետ, լաւ գիտես թէ երբ ծնողքդ տեսնէին, չպիտի թողաին որ խաղաս անոր հետ :»

«Պահ, կ'ըսէր ինքնիրեն, մայրիկիս մտքէն բոլորովին ելած է, անիկայ չպիտի գիտնայ ոսկիին կորսուած ըլլալը, ես մէկուն բան մը չեմ ըսեր ո՞վ պիտի գիտնայ :»

Երբ Յովհաննէսին մայրը տուն եկաւ, չիտա

119. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

(Շարունակութիւն)

եղ մասնիկով ածանցեցէ՛ք . — Մազ, դօր, ոյժ, չուք, հիւթ, համ, գոյն, ինչք, ահ, մարմին, հանճար, եճի մասնիկով, — Խող, գառն, այծ, կուզ, քախար, առիւծ, սամոյր, գայլ, ձէթ, նուշ, նուռ, վարդ, սարդ, տանձ, թուզ, ընկոյզ, թութ, լանձոր, կնգուժ, ուլ, դեղձ, ծիրան, կաղնի :

ԾԱՆՈԹ.— Ծառերու անուններէն ոմանք փոխանակ եճի անունիկին, պարզապէս ի մը կ'առնեն վերջերսին :

վառարանին քով գնաց ու ըսաւ, «Յովհաննէս, մեր հոս չեղած պահուն, վառարանին քով խաղացած ատենդ, ոսկի դրամ մը տեսա՞ր :»

Պզտիկ տղան մէկէն ի մէկ կարմրեցաւ, ներսէն ձայն մը սապէս կ'ըսէր իրեն . «Յանցանքդ խոստովանէ՛, պատմէ՛ եղածը, և պիտի ներեն քեզի :»

Երանի թէ՛ Յովհաննէս մտիկ ըրած ըլլար այդ ձայնին : Բայց տղան գոցեց այս ձայնին դէմ իր սիրտը ու սուտ խօսեցաւ :

«Ձէ՛, մայր իմ, ըսաւ, ես բան մը չտեսայ հոգ :» Ետքը յանցանքը խեղճ դաստիարակուհիին վրայ ինկաւ : Կանչեցին զինքը և հարցուցին իրեն թէ ոսկին ո՞վ էր առած հոնկէ : Բայց հէգ աղջիկը «Ես չառի» ըսելով սկսաւ լալ :

Նորէն Յովհաննէսին հարցուցին : Այս անգամ քիչ մնաց որ պիտի խոստովանէր յանցանքը, բայց վախնալով որ պիտի պատժեն զինքը, դարձեալ սուտ խօսեցաւ և բողբոլիկն ուրացաւ : Ասոր վրայ խեղճ դաստիարակուհին իբր գող վանտեցին տունէն :

120. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

(Շարունակութիւն)

Իկ կամ ուկ մասնիկով ածանցեցէ՛ք . — Գեր, գունտ, հաց, խուց, լիճ, մանուկ, մասն, նաւ, չուն, լեզու, անասուն, թռչուն, ծով, հայր, մայր, թոռ, բըլուր, թեւ, մեղմ, անոյշ, աղուոր, Աննա :

Ուս մասնիկով . — Աւազ, թաւ, ջիղ, տիղմ, քար, ոսկր, օձ, մացառ, չամբ, ծարաւ, վէմ, վախ, ապառաժ, յորձանք, եղեգ, ժայռ, կոպիճ :

Յովհաննէս գիշերները չէր կրնար քնանալ, իր միտքին առջեւէն չէր կրնար հեռացնել իր դաստիարակութիւնն յուսահատ և արտասուքով թրջած խեղճուկ դէմքը: «Անիկա անմեղ է, կ'ըսէր միտքին մէջէն, և իմ տեղս կը պատժուի. պէտք է որ խոստովանիմ յանցանքս: Վաղը մօրս պիտի յայտնեմ՝ ճշմարտութիւնը և պիտի խնդրեմ իրմէ որ չղատժէ զիս և իմ անմեղ դաստիարակութիւնս անիրաւ տեղը չվռնտէ:»

Բայց, աւա՛ղ, վաղը ա'լ ժամանակը անցած էր և ամէն ինչ լմնցած: Խեղճ աղջիկը՝ տեսնելով որ անիրաւ տեղը իբր գոյ կը դատապարտուէր, գլուխը առած գացած էր կէս գիշերին: Դեղացիները հետեւեալ առտուն անոր մեռած մարմինը բերին: Մութ գիշերին մէջ խեղճը գետը իյնալով խեղդուեց էր:

Անկէ ետքը Յովհաննէս պատմեց եղելութիւնը: Բայց իր ծնողքը չծեծեցին զինքը, ինչու որ արդէն անոր խղճին խայթը և յուսահատութիւնը զինքը հիւանդացնելով անկողին ձգեցին: Օրերով ամիսներով իր անկողին վրայ հիւանդ պառկած

121. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Պ.

(Շարունակութիւն)

Ո՞՞ մասնիկով ածանցեցէ՛ք. — Կրակ, ժանգ, ծակ, ցեխ, քոս, նախանձ, մուր, բոր, ցաւ, նենգ, աղաճարպ, միս, խոց, ոջիլ, անձուկ:

Որո՞ մասնիկով. — Սայլ, նաւ, ժառանգ, անց:

Մնաց Յովհաննէս, և միշտ սոսկալի երազներու մէջ կը տեսնէր երիտասարդ դաստիարակութիւնն տրժ-գոյն դէմքը, որուն մահուանը պատճառ եղած էր ստախոսութեամբ մը:

Վերջապէս երկար ժամանակ յետոյ պզտիկ Յովհաննէս առողջացաւ իր հիւանդութենէն և միտքը դրաւ այլ ևս բնաւ սուտ չխօսիլ:

Այն սոսկալի օրէն ի վեր իր շրթունքները բնաւ չեն ստած: Բայց անկէ՛ վերջը երբեք դտած չէ իր առաջուան ուրախութիւնն ու զուարթութիւնը: Եւ այսօր, այնքան տարիներ յետոյ, իր ըրած անդարմանելի չարիքին յիշատակը դեռ ծանր բեռի մը պէս կը ճնշէ իր սրտին վրայ:

Տղա՛քս, եթէ փորձուիք ստել, յանցանքնիդ ծածկելու ու պատիժէ խուսափելու համար, միտքերնիդ բերէ՛ք վերոյիշեալ պատմութիւնը, մտածեցէ՛ք թէ ամենափոքր ստախոսութիւն մը կրնայ մեծ և անդարմանելի վիշտի մը պատճառ ըլլալ:

122. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Պ.

(Շարունակութիւն)

Ոց, անոց կամ արան մասնիկներով ածանցեցէ՛ք. — Հանգիստ, արուեստ, ծաղիկ, կրակ, մթերք, հիւր, հովանի, ձմեռ, ամառ, ամուր, աղքատ, ծեր, դարբին:

Ունի մասնիկով. — Դեսպան, ընկեր, աշակերտ, դաստիարակ, կոմս, աշկերտ:

Ի՞նչ կամ ող մասնիկով. — Թարգման, յօրինել, հրատարակել, սրբել, ստեղծել:

Գ. Մ. յ. Լ. Է. Դ. Դ. Դ. Դ.

75. Ս ՈՒ Ա Կ

Գարնան գեղեցիկ իրիկուն մը . տղայ մը ուսուցչին հետ անտառին եղբրքը կը պտտէր : Յանկարծ սոխակի ձայն մը լսուեցաւ : « Ի՛նչ գեղեցիկ ներգաշնակութիւն, ըսաւ Պօղոս, երկար ժամանակ հիացմամբ մտիկ ընելէն ետքը, հետաքրքրութիւնս կը շարժի, ուսկի՞ց կուգայ այս ձայնը : »

« Զգուշացի՛ր, ըսաւ ուսուցիչը, սոխակը այնպէս վայրենի թռչուն մըն է, որ մեր քիչ մը մօտենալը բաւական է խրտչեցնել զինքը ու երգը դադարեցնել : » « Բայց ինչո՞ւ համար, ըսաւ տղան, ինչո՞ւ այս թռչունը, որ իր երգին գեղեցկութեամբը ուրիշները կը գերազանցէ, բուռի պէս միայնութիւնը կը սիրէ : Ինչո՞ւ իր քաղցր ձայնը մեր բնակութիւններէն հեռու կը հնչեցնէ, մինչգեռ մեր պարտեզին փոքր ծառերն անգամ լեցուն են անհամ և ձանձրացուցիչ ճուղողումներ ունեցող թռչուններով : »

123. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Որո՞նք են լոյսի աղբիւրները : — 2. Ի՞նչ է ցօլացումը : — 3. Ի՞նչ է հայելին : — 4. Ի՞նչ ըսել է բեկեղէն կուժ. օրինակ մը տուէ՛ք : — 5. Ոսպնեակ ի՞նչ բանի կ'ըսուի : — 6. Լսէ՛ք թէ ի՞նչ ըսել է երկուռոյց ոսպնեակ, երկոյց ոսպնեակ : — 7. Տեսողութեան գործիքները որո՞նք են : — 8. Ի՞նչ կը կոչուին այն մարդիկը որոնք հեռուն չեն տեսներ : — 9. Ի՞նչ ըսել է լուսանկար : — 10. Ի՞նչ տեսակ գործիքներ են խոշորացոյցը և մանրադէտը :

« Այո՛, պատասխանեց ուսուցիչը, ասիկա մեղի կը սորվեցնէ թէ ճշմարիտ արժանիքը երկչոտ է և կը սիրէ առանձին կենալ, և զայն ունենալու համար պէտք է դիտնալ թէ ի՛նչ կերպով ձեռք բերելու է : »

76. ԱՂԱԻՆԻ ԵՒ ԿԱԶԱՂԱԿ

Կարկաչող Կաշաղակն
Ու համեստ Աղանեակն՝
Օր մը ելան ի միասին
Սիրամարդին հիւր գացին :
Լաւ ընդունեց Սիրամարդ
Հիւրերը՝ շատ մեծարեց,
Եւ դառնալնուն ժամանակ
Նորէն դալերնին խնդրեց :
Ճամբան՝ զմայլած Աղանին՝
Սիրամարդին վարմունքին,
« Ի՛նչ քաղցր, սիրուն
« Հիւրընկալութիւն »

124. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Պատասխանեցի՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչ է իջնոցներով ջերմութիւն առաջ կրնանք բերել : — 2. Ի՞նչ ըսել է լաւ հազորդիչ, վատ հազորդիչ (ջերմութեան նկատմամբ) : — 3. Ի՞նչ են ջերմութեան օգուտները : — 4. Ի՞նչ է երկրին կեդրոնական ջերմութիւնը : — 5. Ինչո՞ւ համար արեւը տարուան ամէն եղանակներուն մէջ միեւնոյն ջերմութիւնը չի տար : — 6. Ի՞նչ է գոլորշիացումը : — 7. Ի՞նչ է եռացումը :

Ըսաւ, «Ատոր կարծեմ հոգին
«Շատ նման է դըրսի տեղին»»

— Բայց դիտեցի՞ր դուն,

Հարցուց Կաչաղակ,

«Անոր ոտքերուն»

«Խորթ արգելութիւն».

«Այն ի՛նչ սև, բարակ

«Ի՛նչ անախորժ ձայն,

«Ականջներս խըլացան»:

«Ձէ՛, կրկնեց Աղանի,

«Չտեսայ ես այն տեղ

«Ո՛չ մի բան խորթ՝ ազեղ».

«Անոր սիրտն է բարի

«Վայելուչ կերպարանք».

«Կեցցէ՛ Սիրամարգ»:

Չարանենգ լեզուն

Գըտնել կ'աշխատի

— Նոյն խակ լաւին մէջ, —

Եթէ ոչ չարութիւն

Գէթ վատ կողմ՝ կամ՝ էջ:

Այլ առաքինին

Հոգիով արդար՝

Ծածկէ կամակար

Ինչպէս Աղանեակ,

Այլոց վրիպակ:

125. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Հետեւեալներուն մեջ եղած նմանութիւնները թուեցի՛ք.

1. Մանիշակը և համեստ մարդը: — 2. Գետ մը և ժամանակը: — 3. Սիրամարգն և հալարտ մարդը: — 4. Զմեռն և ծերութիւնը: — 5. Պարտիզպանն և ուսուցիչը:

77. ԲՈՅՍԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բոյսերն անհամար օգուտներ ունին. ոմանք
անունդ կ'ըլլան մեղի, ինչպէս են արմաթիւները,
ընդեղէնները, բանջարեղէնները, պտուղները և
ուսուող սունկերը. ոմանք մեր ծառայութեան մէջ
գտնուող ընտանի կենդանիներուն անունդ են,
ինչպէս դալարիք, արմաթիւներէն ոմանք և հուն-
տեր. ոմանք սննդական նիւթեր և ըմպելիներ ար-
տադրելու համար են, ինչպէս խաղողէն՝ գինի,
դարիէն՝ դարեջուր, խնձորէն՝ խնձորօղի, տանձէն՝
տանձօղի, ճակնդեղէն և չաքարեղէնէն՝ չաքար,
և այլն. ոմանց հունտերէն կը հանուին իւղեր՝ ու-
տելու, վառելու և արհեստներու մէջ գործածե-
լու համար, ինչպէս են կանեփի, կտաւի, բամբա-
կի, շուշմայի, արեւածաղիկի իւղերը. ծառերը կու-
տան մեղի՝ գերան և առաղձ՝ շինութեանց և ար-
հեստներու համար, նաև վառելու փայտ և փայ-
տածուխ. վերջապէս կան բոյսեր ալ որոնցմէ
կ'արտադրուին դեղեր, ներկեր, խէժեր և այլ
անթիւ կարեւոր նիւթեր:

126. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Թուեցի՛ք հետեւեալներուն մէջ եղած սարքերու-
թիւնները.

1. Բարի որդին և չար որդին: — 2. Յորեկը և գի-
շերը: — 3. Ագահը և շուայլը: — 4. Ժրաջան երկրագործը
և ծոյլ երկրագործը: — 5. Շունը և կատուն: — 6. Մա-
նուկը և ծերը: — 7. Տգէտը և գիտունը:

78. ՊԶՏԻԿ ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԸ

Չորս կողմն անցած բաները մտադիր դիտելով՝ մարդիկ շատ բաներ կը սորվին։ Շատ բաներ միշտ տեսնելով՝ մեզի սովորական կ'երեւան և հետաքրքրութիւն չեն շարժեր, բայց եթէ անոնց ինչըլլալը բացատրել ուզենք՝ կը տեսնենք որ տգէտ ենք։ Մարդ մը չի կրնար իրեն ամէն պէտք եղած դիտելիքը դպրոցէն և գիրքերուն մէջէն սորվիլ։ պարտաւոր է որ ինքն ալ իր աչքովը քննէ, բաղդատէ, դատէ և իրերու տեսակներն ու մարդիկը ճանչէ։ Այսպէս դիտելով՝ շատ մարդիկ խելացի եղած և շատ ճշմարիտ ու օգտակար բաներ գտած են։ Օրինակներ պակաս չեն։

Պետրոս անուն տղայ մը կար. չորս տարեկան էր։ Շատ անգամ աթոռի մը վրայ կ'ելլէր և վարդապետի պէս քարոզ կուտար. իր եղբայրներն ու քոյրերը մօտիկ կ'ընէին և երբեմն կը խնդային։ Երբ Պետրոս քիչ մը տարիքն առաւ, միտքն ուրիշ բանի դարձուց։ Շատ կ'ախորժէր ցերեկը լեռները, դաշտերն ու արեւը դիտել, իսկ գիշերը՝ լուսինն ու աստղերը։ Այս փափաքն օրէ օր աւելցաւ։ Եթէր տարու էր միայն երբ շատ անգամ անկողնէն դուրս կը ցատքէր և պատուհանն երթալով՝ կը նայէր երկինքը, լուսինն ու մոլորակները որոնք կը դառնային։

127. Հ. Ր. Ա. Հ. Ա. Ն. Գ.

Ի՞նչ քանի կրնաք նմանցնել.

1. Երկտասարդ մեռեալ մը։—2. Պարկեշտ օրիորդ մը։—3. Կեանքը։—4. Սիրուն մանկիկ մը։—5. Ուսուցչի մը խօսքերը։—7. Առաքինի երկտասարդ մը։

Իրիկուն մը պարտէզը կը պտտէր իրեն տակիկից մէկ քանի տղոց ու աղջիկներու հետ։ Երկինքին երեսը կը փայլէր լիալուսինն և թեթեւ ամպերը հովէն կը շարժէին։ Նոյն միջոցին տղաք սկսեալ վիճաբանիլ թէ արդեօք լուսինը կը շարժի թէ ոչ ամպերը։ Ամէնքն ըսին. «Անշուշտ ամպերն անշարժ են և լուսինը միայն կը քալէ։» Բայց Պետրոս այս կարծիքը չունէր։ Ան ըսաւ որ լուսնի շարժումը որոշ չ'երեւար, հապա ամպերն են որ շուտ շուտ կ'անցնին։ Ընկերներն ասոր չհաւատացին։ Այն ատեն Պետրոս զանոնք համոզելու համար հնարք մը մտածեց։ Մեծ ծառի մը տակ կանչեց զանոնք և ըսաւ որ ճիւղերուն մէջէն լուսնին նային։ Յիրաւի տղաքը տեսան որ լուսինը անշարժ կ'երեւար նոյն տեղերէն և ոստերուն մէջտեղը, մինչդեռ ամպերը կը սահէին կ'անցնէին։ Այն ատեն ամէնքը ստիպուեցան ըսելու որ Պետրոս իրաւունք ունի։ Այս տղան էր Պետրոս Գաւանսի որ մեծնալով երեւելի աստղաբաշխ մ'եղաւ։

128. Հ. Ր. Ա. Հ. Ա. Ն. Գ.

Հետեւեալ շրջաքանութեանց տեղ յատուկ քառերը դրիք։

1. Փրանսայի մայրաքաղաքը։—2. Մարդուն հաւատարիմ կենդանին։—3. Կեանքի առաւօտը։—4. Մարդոց նախահայրը։—5. Կապոյտ կամարը։—6. Լուսոյ աղբիւրը։—7. Երկրագործին վարձատրութիւնը։—8. Մեր վերջին բնակարանը։—9. Գիշերուան ջահը։—10. Յաւիտենական քունը։—11. Չար հրեշտակներու պետը։

ՕՐԻՆԱԿ.—Բարից, եւայլն։

79. ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

(Աւարական զրոյց)

Հին ատեն Երուսաղէմ հերկուած դաշտ մըն էր. գետնին այն մասն՝ ուր կը բարձրանայ այսօր տաճարը, սեպհականութիւն էր երկու եղբայրներու: Այս եղբայրներէն մէկը ամուսնացեալ էր և ունէր բազում զաւակներ, միւսը կ'ապրէր առանձին. ընկերութեամբ ի միասին կը մշակէին այն արտը զոր իրենց մօրմէն ժառանգած էին: Երբ հունձքի ժամանակն հասաւ, երկու եղբայրներ կապեցին իրենց որաններն, և երկու հաւասար դէզեր կազմելով թողուցին արտին մէջ:

Գիշերը, երկու եղբայրներէն այն՝ որ ամուսնացեալ չէր, լաւ խորհուրդ մը ունեցաւ: Ըսաւ իւրովի. «Եղբայրս կին մը և զաւակներ ունի սընուցանելու, արդար չէ որ իմ բաժինս իրենին չափ մեծ ըլլայ. օ՛ն երթանք իմ դէզէս առնենք քանի մը որաներ՝ աւելցնելու համար անորիններուն վրայ. չպիտի նշմարէ նա այս բանը և այսպէս չպիտի կրնայ մերժել:» Եւ ըրաւ ինչպէս որ մտածած էր:

129. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ քաւր թառերուն նշանակութիւնը տուե՛մ եւ շտե՛ք քե ի՛նչ թառերէ կազմուած են.

Գլխազիր, հակուզիլ, հակառնեայ, բարեգործ, եռանկիւն, կանխատես, գրչակալ, գետնափոր, քարայր, ներքնասնեակ, երկթանի, զանգրահեր, ուղղամիտ, կիսալուսին, փառասէր, լարախաղաց, միջնորմ:

Միւսնոյն գիշերը միւս եղբայրը արթնցաւ և ըսաւ իր կնոջ. «Եղբայրս երիտասարդ է, նա կ'ապրի միայնակ և առանց ընկերուհիի. ոչ ոք ունի իրեն՝ օգնական ըլլալու համար իր աշխատութեան մէջ և սփոփելու զինքը իր խոնջութիւններէն, արդար չէ որ մենք հասարակաց արտէն նոյնքան որայ առնենք որքան ինք. ելլե՛նք, երթա՛նք և գաղտնաբար տանինք իր դէզին վրայ աւելցնել որաներուն մէկ մասը. չպիտի նշմարէ նա վաղը և այսպէս չպիտի մերժէ:» Եւ ըրին ինչպէս մտածած էին:

Հետեւեալ օրը, եղբայրներէն իւրաքանչիւրը արտը գնաց և շատ զարմացաւ տեսնելով որ երկու դէզերը դարձեալ նման էին. ո՛չ մէկն և ո՛չ միւսը չէին կարող ներքնապէս բացատրել այս հրաշալիքը: Նոյնպէս ըրին շատ գիշերներ շարունակ, բայց որովհետեւ անոնցմէ ամէն մէկը միւսնոյն թիւով որաներ կը տանէր իր եղբոր դէզին, դէզերը կը մնային համահաւասար, մինչև որ գի-

130. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ անուններէն մէկ մէկ քայ եւ մէկ մէկ ածական շինեցե՛ք.

Զարմանք. դժայլանք. փառասիրութիւն. քաղցրութիւն. ծերութիւն. սովորութիւն. զարհուրանք. խոնարհութիւն. փայլ. անէծք. դատապարտութիւն. ձանձրոյթ. զուարճութիւն. տաղտուկ. արդարութիւն. արխութիւն. յարգանք. երկիւղ. ոյժ. սէր. նողկանք. խոնջանք. ճշգրութիւն:

շեր մը, երկուքն ալ դէտ կենալով՝ որպէս զի այդ գաղտնիքին պատճառը հասկնան, մէկմէկու պատահեցան, իւրաքանչիւրը իր գիրկին մէջ վերուցած այն որաները, զորս իրարու կը սահմանէին փոխադարձաբար:

Արդ, այն վայրն, ուր ա'յնքան բարի խորհուրդ մը ծագած էր միանգամայն և ա'յնքան յարատեւութեամբ՝ երկու մարդոց մտքին մէջ, անշուշտ Աստուծոյ հաճելի տեղ մըն էր, և մարդիկ օրհնեցին զայն և ընտրեցին շինելու համար հոն Աստուծոյ տուն մը:

80. ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅԱՌՄԱՂԻՄՈՒԹԻՒՆ

Եթէ ակնարկ մը նետես գլխէդ մինչև ոտքդ քեզ պատասպարող հագուստներուն վրայ, (նոյն իսկ եթէ աղքատի մը պէս ալ հագուած ըլլաս), պիտի տեսնես որ մշակը, մանողը, ոստայնանկը, ներկարարը, նաւավարը, մեքենագործը և ուրիշ բազմաթիւ արհեստաւորներ, հաղարումէկ դժուարին և գիտնական արհեստներ ի գործ դնելով և

131. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Ի՞նչ կ'ընեն հետեւեալ գործիքներով.

Անկիւնաչափ. գրոց. անճարաչափ. օդաչափ. պարունակ. հերիւն. պարզուտ. մաղ. հոսիչ. հեռադէտ. ցաքան. ընթացաչափ. ծուղակ. ուժաչափ. մամուլ. դալիկոն. օդապարիկ. փքոց. շերեփ. ցնցուղ. երկանաքար. խթան:

բազում տարիներու ուսումնասիրութիւն ու փորձառութիւն ի կիր արկանելով՝ կատարելագործած են քու այդ համեստ զգեստներդ: Քու կօշիկիդ ամենափոքր դամբ իսկ կը բաւանդակէ իր մէջ երկաթին գիւտը, հանքերու շահագործումը, հանածոյին հալեցումը բարձր փուռերու մէջ, ցուլածոյին զտումը, թելահան գործիքին հրաշքները, դարբնոցի փքոցին շինութիւնը և գործաւորին շուտ ու հանճարեղ աշխատութիւնը: Հաղարաւոր սերունդներ աշխատած են այն ամենապարզ առարկային շինութեան համար, զոր ամենայեալին գործաւորը չնչին գումարով մը կրնայ գնել այսօր:

Հասկցա՞ք հիմայ որ մեղմէ առաջ ապրող բոլոր մարդիկ, առաւել կամ նուազ մեր անանուն բարերարներն եղած են: Դուք պարտական էք անոնց զաւակներուն որ ձեզի ժամանակակից են: Բաւական չէ միայն անոնց չարիք չընել ձեր պարտքը հատուցանելու համար, այլ պէտք է որ դուք ալ բարիք մը ընէք, և թողուք զայն ձեզմէ վերջիններուն, ինչպէս որ ձեր նախորդները ըրած և թողած են ձեզի:

132. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Որո՞նք կ'ընեն սա գործողութիւններ.

Մագլցիլ. կրթել. գգուել. թռչիլ. հեծեծել. անձիլ. տիրել. սուչնել. կարմրիլ. բժշկել. քնանալ. դողալ. մաշիլ. խոնարհիլ. կրծել. թնդալ. սուլել. հնամաղել. հրամայել. հսկիլ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Կատուն, կապիկը, արջը կը մագլցին:

81. ԳԻՒՂԻՆ ԴԱՐԲԻՆԸ

Շագանակի մը ծառին տակ լայն
կ'երեւի դարբնոց գիւղին.
Դարբէնը՝ զօրեղ մի մարդ է այն,
Հաստատապինդ ձեռքով ուժգին,
Իր բաղունները թխորակ՝
Երկաթ ձողի են նմանակ:

Մազեր գռուղ, երկայն ու սե,
Դէմքն է գորշ արեւահար,
Ճակատէն հոսի քրտինքն ի հեւ,
Իր շահու դուռն է խոնարհ.
Անվախ նայի մարդու երես,
Զի ճանչեն զինք միշտ պարզերես:

Այդէն մինչ մութն յար եռանդուն՝
Իր փքոցներ տատանին.
Դիւրաւ լսուի մուրճի թնդիւնն
Որ միշտ կոփէ ծանր ուժգին,
Ինչպէս ժամհարն զարնէ արագ,
Իրիկնամուտ ժամուն զանգակ:

133. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Գ.

Տուե՛ք հինգ անուն

Մենդական բոյսի, հիւսելի բոյսի, իւղաւոր բոյսի
գեղական բոյսի:

Եւ ըսե՛ք քե որո՞նք են այդ բոյսերուն արտայայտութիւնները

Տղաք՝ դարձին դպրոցէն տուն,
Նային ուշով բաց դրան.
Սիրեն տեսնել այն բոց հրատուն,
Լսել փքոցին ահեղ ձայն,
Բռնել կայծերն թռչող հրային,
Զերդ տաշեղներ քշտուած փայտին:

Կիրակի՝ նա կ'երթայ մատուռ,
Մօտ իր աղոց սիրական.
Եւ քարոզին միշտ անձնատուր,
Միտ դնէ նաեւ աղջկան
Որ կ'երգէ մէջ դպրաց դասուն,
Եւ հրճուի սիրան իր զուարթուն:

Թուի լսել ձայնն իր մօրկան,
Իբր երգողը դրախտին.
Ի՞նչ փոյթ խորհիլ թէ իր դամբան
Ի՞նչպէս հանգչի սիրելին.
Սրբէ ձեռքովն հաստ, անկողար՝
Արցունքն հոսող այտէն վար:

134. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Գ.

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

Ի՞նչ տեսակ խաղեր գիտէք: — Ո՞ր խաղերը հրա-
անգիչ են: — Ո՞ր տեսակ խաղերը փրատար են: —
Տղաք ընդհանրապէս ի՞նչ տեսակ բաներով զբօսնե-
լու են:

82. ՆԱՊԱՍՏԱԿՆԵՐԸ

Նապաստակներն առառաւելն եօթը կամ ութ տարի կ'ապրին : Իրենց կեանքին տեւողութիւնը, ինչպէս ուրիշ կենդանիներունը, իրենց մարմինն ամբողջական զարգացման ժամանակին համեմատական է : Անոնք գրեթէ մէկ տարուան ընթացքին մէջ կը ստանան իրենց բոլոր աճումը : Կեանքերին առանձնութեան և լուծութեան մէջ կ'անցնեն, և երբ զանոնք բռնելու կամ չարչարելու և կամ վիրաւորելու ըլլանք, այն ատեն միայն լսելի կ'ընեն իրենց ձայնը, որ սուր աղաղակ մը չէ, այլ բաւական զօրաւոր ձայն մը. գրեթէ նման մարդուն ձայնին : Իրենց սովորութենէն և բնաւորութենէն երեւցածին պէս վայրենի չեն, այլ քաղցր են և ընդունակ տեսակ մը կրթութեան : Անոնք մինչև աստիճան մը կը վարժուին մեզի և անձնատուր կ'ըլլան մեր գգուանքին, բայց երբեք ընտանի կենդանիներ ըլլալու աստիճան չեն կրնար կրթուիլ, ինչու որ նոյն իսկ անոնք որ ձագ եղած ատեննին բռնուած և տան մէջ մեծցած են, երբ առիթը ներկայանայ, կը փախչին անմիջապէս :

135. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Հեհեւեայ քառերը իկ, ալ կառ ուկ մասնիկներով նուագական քրե'ֆ.

Նաւ, գայլ, սայլ, կայծ, լիճ, հատ, որդի, հաւ, կատու, ցուպ, թռչուն, հորթ, ձագ, մանուկ, դուռ :

83. ՆԱԻ

Չուկերն ունին ի բնէ այնպիսի ձև մը և անգամներ որ կարող կ'ըլլան ջուրի վրայ կենալ և ուղածնուն պէս շարժիլ : Մարդիկ ալ ծովուն վրայ ճամբորդելու համար շինեցին կուրեր, ափսներ, մակոյկներ, նաւակներ և նաւեր, որոնց ձուկի ձեւ տուին, որ կկոցի կը նմանի, վասն զի, ինչպէս որ ջուլհակին գործիքին թելերուն վրայ կը սահի կկոցը, նոյնպէս նաւերը ջուրի վրայ կը սահին, ճամբայ կը բանան : Թխակներ շինելու համար ալ նաւաշէնները ձուկի լուգակն օրինակ առած են, և անոր պոչին նայելով դէկը շինած են, ինչու որ ձուկը՝ եթէ լուգակներ չունենար, պիտի չկրնար յառաջ երթալ, նոյնպէս ասդին անդին պիտի չկրնար դառնալ, եթէ չունենար պոչն որ ըստ հաճոյս աջ ու ձախ կը շարժէ :

Նաւերը քալեցնելու համար ուրիշ բաներ ալ կը գործածեն, ինչպէս չուան, թի, առագաստ, շոգի և պտուտակաւոր անիւ : Առագաստները լայն կտաւի կտորներ են՝ կայմերուն կցուած. հովէն

136. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Հեհեւեայ քառերէն մեյ մեկ անդրասառ կազմեցե'ֆ եւ տուե'ֆ նշանակութիւննին.

Տունկ, մահ, թօն, ծառ, կաթ, խոփ, մարախ, թուխ, պատ, որս, ուլ, ծոյլ, թուփ, լերկ, հին, գոհ, ակներեւ, փուռ, կէս, գէս, խմել, խակ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Տունկ — խունկ. մահ — հաւ :

առաջաստները կ'ուռին, այնպէս որ նաւը առաջ
կը քշուի և ջուրին վրայ կը սահի :

Նաւերը կը ծփան օրօրուելով խելիքէն դէպի
առաջը, այսինքն ետեւէն ու առջեւէն, և ասոր
կ'ըսեն ելեւեջ. նոյնպէս շարժում մը, ճօճում մը
կայ նաւուն աջակողմէն ձախակողմը, և ասոր
կ'ըսեն երեւում: Այս երկու շարժումներէն է որ
երբեմն մարդիկ ծովէն կը բռնուին, այսինքն՝ ի-
րենց սիրտը կը խառնուի և կը սկսին փախել :

Նաւաստիները նաւուն սպասաւորներն են որ
նաւապետին հրամանով այլ և այլ նաւային գոր-
ծեր կ'ընեն : Նաւապետը նաւուն ճամբան ուղղող
մարդն է, իսկ նաւաստիները նորահաս աշակերտ-
ներ են, որոնք օր մը նաւաստի ըլլալու կը պատ-
րաստուին :

Բաց ծովուն վրայ նաւը քալեցնելու համար,
այնպէս որ պէտք եղած տեղն երթայ, կողմնա-
ցոյց կը դորժած են : Մագնիսացած ասեղ մըն է
կողմնացոյցը որ շրջանակի մը առանցքին վրայ կը
կենայ և այս շրջանակը ժամերուն թիւերը նշա-
նակելու տեղ՝ երկրիս այլ և այլ կողմերը կը ցուց-
նէ : Մեր կիսագունտին վրայ այս ասեղին ծայրը
միշտ դէպի հիւսիսային թելեղը կը դառնայ .
իսկ երբ միւս կիսագունդին վրայ գտնուի՝ ասեղը
չի դառնար :

112. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ մասնիկներով սկսող երկերկու բառ
զտե՛ք եւ տուե՛ք նշանակութիւնները.

Հակ, գեր, արտ, բաց, բաղ, ենթ, համ, հոմ :

ՕՐԻՆԱԿ. — Հակոսեայ, հակաշիռ, և այլն :

84. Շ Ո Ւ Ա Յ Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մ Ո Ւ Ր Ա Յ Ի Կ Ը

Ողորմեցէ՛ք, ողորմեցէ՛ք,
Տեսէ՛ք վիճակս խղճալի.
Կարեկցաբար հէգիս տուէր
Դանկ մը կամ մէկ պատառ հացի :

Երկու օր է չեմ՝ ճաշակած
Կերակուրի, ա՛խ, մէկ փրշուր,
Քարերն ինձ բարձ էին եղած,
Ու անկողին՝ գետինն ամուր :

Ո՛հ, ի՛նչ հարուստ էի, երբոր
Ծնողքէս սիրուած մանուկ մ'էի.
Սակայն, վա՛յ ինձ, մինչ մահուան օր
Յաւ ու թախիժ իրենց տըլի :

Կ'անգոսնէի իրենց խնամ,
Սէրն ու խրատ, էի ես հետս.
Դրմացս էին ունայն, անհամ՝
Իմաստութիւն, ուսում, արուեստ :

Իմ բարք էին մեղկ ու թեթեւ,
Միշտ միտք ու սիրտ թափուր մնացին,

138. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ մասնիկներով վերջացող երկերկու բառ
զտե՛ք եւ տուե՛ք նշանակութիւնները.

Անք, ած, ետս, էք, ինք, իւն, իք, ոյթ, ուածք,
ուկ, ուք, ութիւն, ում, ունդ, ուստ, ուրդ, ան, եայ,
ինչ, նակ, ուն, պան, նոց, ստան, արան, իկ, ական :

ՕՐԻՆԱԿ. — Անք = Զարմանք, տանջանք, եայլն :

Գ. Մ-յ. Լեզու Դաւիթ

Ծնողքիս աղերսն էր ի դերեւ,
Եւ խուլ էի իրենց ցաւին:

Անոնք մեռան և ես՝ փոխան
Խընայելու՝ շուայլ շուայտ
Եղայ լ'արդէն եթորդ ամրան
Տուն, ագարակ էին անյայտ:

Ու խոյս տուի, ինչպէս Կայէն,
Կը թափառիմ անթեւան.
Զիս մարդկութիւն դո՛ւրս իր մէջէն
Թըքած է: Ո՛հ, ո՞վ ինձ նման...:

||| Արդ իմ բաժին քաղց ու զրկանք
Սիրո՛ւն մանկունք, ձեզ օրինակ. —
Զուառութիւն, ողբ, տառապանք
Են յիմարին շահն ու վաստակ:

85. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հեռու երկիրներ երթալը ճամբորդութիւն
կըսուի, և ճամբորդութիւն կատարող մարդ մը՝
ճամբորդ: ճամբորդութեան նպատակն է վաճառականութիւն, և կամ պարզ պտոյտ մը զբօսանալ:

139. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ

Ըսե՛ք եւ գրեցե՛ք.

1. Որո՞նք են նախադաս մասնիկները: — 2. Որո՞նք են յետադաս մասնիկները: — 3. Որո՞նք են այն նախադաս մասնիկները՝ որոնք ժխտական իմաստը կուտան բառին: — 4. Ի՞նչ ըսել է պարզ բառ: — 5. Ի՞նչ ըսել է բարդ բառ: — 6. Ի՞նչ ըսել է ածանցեալ բառ:

քի և հետաքրքրութեան համար. այս վերջին պարագային մէջ ճամբորդ մը զբօսաշրջիկ կը կոչուի: Երկու տեսակ ճամբորդութիւն կայ, ցամաքային և ծովային: Յամաքային ճամբորդութիւնները կը կատարուին հետիտան, ձիով, ուղտով, հեծելանիւով, կառքով, հանրակառքով կամ շոգեկառքով: Կատարուին կը կոչուի ճամբորդներու խումբ մը՝ որ ապահովութեան համար խմբովին կը ճամբորդեն հետիտան, ձիերով, ուղտերով, սայլերով, և այլն: Ծովային ճամբորդութիւնները կը կատարուին տեսակ տեսակ նաւերով: Տեսակ մը ճամբորդութիւն ալ երեւակայած են մարդիկ, օդային ճամբորդութիւնը՝ որ կրնայ կատարուիլ միայն օդապարիկով. բայց այս գործը անկատարութիւններ ունենալուն համար գործածութիւնը սովորական դարձած չէ:

Կառախումբը խումբ մըն է կառքերու (վակոն)՝ որոնք իրարու կապուած ըլլալով՝ միահաղոյն կը թաւալին երկու երկաթ ձողերու վրայէն, մաս-

140. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ

Յասկացուցիցներուն տեղ յարմար ածականներ դրե՛ք.

Մարդու սիրտ, Զատիկի տօն, դրամի խօսք, դարնան ծաղիկ, տղու հարցում, ամուսնուան եղանակ, եկեղեցիի պաշտօնեայ, եպիսկոպոսի խոյր, ընտանիքի պատիւ, հօր տուն, մօր լեզու:

ՕՐԻՆԱԿ. — Մարդկային սիրտ:

նաւոր մեքենայի մը միջոցաւ՝ որ վայրաշարժ կը կոչուի։ Երկաթուղի կ'ըսուի այն ճամբան՝ որ յատկացեալ է կառախմբի մը երթեւեկութեանց։ Կառախումբը ցամաքային ճամբորդութեանց մէջ ամէնէն արագ միջոցն է։

Օդաւազարիկ կամ պարօն ըսուածը պարապ գունտ մըն է՝ դիպակէ շինուած և ձգախէժով ջնարակեալ, որուն յատակէն կախուած է սնտուկ մը՝ ուր պիտի նստի օդաչուն։ Այս գունտը կը լեցնեն օդէն աւելի թեթեւ նիւթով մը որ կրնայ ըլլալ ջրածին կամ լուսատու կաղ։ այն ատեն օդը վեր կը մղէ օդապարիկը որ կը բարձրանայ մինչև տասն հազար և աւելի մէթր՝ ծովուն մակերեւոյթէն։ Գունտին գագաթը դռնակ մը կայ՝ զոր օդաչուն ուղած ժամանակ բանալով՝ պարունակեալ կաղէն մաս մը կը պարպէ, որպէս զի ծանրանայ և դետին իջնէ։ բայց եթէ իջնելէն վերջը ուղէ վերստին բարձրանալ, օդաչուն իր հետ առած աւազի պարկերէն մէկը կամ երկուքը դուրս թափելով՝ օդապարիկը կը թեթեւցնէ և այս կերպով վերստին կը բարձրանայ։

141. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Յիշեցե՛ք երեք անուն.

Բանաստեղծի, նշանաւոր նկարիչի, պատմագէտի, փիլիսոփայի, երաժիշտի, նաւահանգիստի, ծոցի, ջըրանցքի, կղզիի, պարանոցի, տօնի։

86. Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Կ Ա Ն Ը

Վաճառականութիւնը մարդիկ իրարու հետ կը կապէ. անո՛ւ մարդիկ, կարծես, իրարու ձեռքէ կը բռնեն աշխարհիս մէկ ծայրէն միւսը։ Վաճառականն է որ հողագործին կը բերէ գործարանատիրոջ արտադրած կտաւը, գործարանատէրին բուրդը, բամպակը, կանեփը, և հողագործին ալ՝ հունտերը։

Վաճառականն է որ կը տանի քաղաքներու մէջ, նոյն իսկ գիւղերու խորերը, ծովեզերքներէն արտադրուած աղը, Հնդկաստանէն ելած համամները, Ամերիկայի հարստութիւնները, անտառներուն փայտերը և հեռաւոր երկիրներու պտուղները։

Այսպէս՝ վաճառականը երկրիս զանազան հեռաւոր մասերը իրարու հետ հաղորդակցութեան կը դնէ։ Յաճախ խանութպանի մը պղտիկ խանութին մէջ կը գտնուին երկրիս ամէն կողմերուն արտադրութիւնները, ինչպէս՝ Հնդկաստանի պղնձ պեղը և լեղակը, Ամերիկայի բամպակը, Մօքայի

142. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Գ

Հետեւեալ յասկացուցիչները ամականի վերածեցե՛ք եւ մեյմէկ յարմար գոյական յասկացուցե՛ք անոնց.

Գիշերուան, մարդու, մահուան, ձմեռուան, գիտունի, տղու, վայրենիի, սատանայի, աշխարհի, հիւանդի, յիմարի, աղքատի, հարսնիքի, հոգիի, դէմքի, ձեռքի, տան, նաւու, դաշտի, սուրբի, հովիւի։

ՕՐԻՆԱԿ. — Գիշերային պոյոյս, մարդկային տարաբնույթ։

խահուէն, և այլն. այնպէս որ այդ պղտիկ խանութը լեցնելու համար պէտք եղած է որ ահագին նաւեր մեծածաւալ ծովերէն անցնին և երկրիս մէկ ծարէն միւսը մարդիկ շարժման մէջ ըլլան:

Ուրեմն օգտակար և լաւ գործ է վաճառականութիւնը, և ինչ որ մարդոց օգտակար է, բարի և պատուաւոր ալ է:

Վաճառականը պէտք է ըլլայ ուղղամիտ և անկեղծ, առանց որու ան խաբերայ մըն է որ կը ջանայ թակարդներ լարել՝ տգէտներու ձեռքէն ստակ կորզելու համար:

Երբ վաճառական մը կ'ըսէ գնողին. «Ահա՛ լաւ ապրանք մը»՝ դիտնալով հանդերձ թէ ան գէշ է, գողութիւն ըրած կ'ըլլայ: Երբ հնարք մը կամ գաղտնի միջոց մը կը գործէ գէշ բանի մը թերութիւնները ծածկելու համար, դարձեալ գողութիւն է ըրածը:

Գողցած կը համարուի այն՝ որ ուրիշներուն տգիտութենէն օգուտ քաղելով, վաճառք մը իր իսկական արժէքէն խիստ շատ աւելի գինով կը ծախէ:

143. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչ ըսել է գեղարուեստ. քանի մը զեղարուեստի անուն տուէք: — 2. Ի՞նչ կը կոչուի հնութիւններու հուաքածոյ մը պարունակող մեծ շէնքը: — 3. Ի՞նչ ըսել է հնութիւն: — 4. Հնութիւններ փնտռող մարդուն ի՞նչ կ'ըսեն: — 5. Ի՞նչ ըսել է կենդանաբանական պարտէզ, բուսաբանական պարտէզ:

Երբ վաճառականի մը խանութը մտնեմ, կը կարծեմ որ կը գտնուիմ օրինաւոր և ուղղամիտ մարդու մը քով, որը միայն արդար և իրաւացի շահ մը կը փնտռէ իր աշխատութեան փոխարէն, և ոչ թէ խաբերայի մը մօտ, որ ինծի դէմ թակարդ պիտի լարէ քսակս գողնալու համար:

87. Խ Ի Ղ Ճ Ի Ք Ն Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Պրանքլին իր երիտասարդութեանը ատեն բաւական գէշ ունակութիւններ ունենալու հակամէտ էր: Սակայն, իր վրայ հակելուն և իշխելուն շնորհիւ, շատ առաքինի և իմաստուն մարդ մը եղաւ: Գիտէր թէ ի՞նչպէս կարելոր է ամէն օր գործերու մասին խղճի քննութիւն ընել: — «Ի՞նչ կ'ընէ վաճառականը՝ որ կուզէ հարստանալ, կ'ըսէր: — Ճիշդ հաշիւ կը բռնէ իր ելք ու մուտքին:» Ի՞նչ պէտք է ընէ մարդ մը որ կ'ուզէ աւելի կատար-

144. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Գ.

Պատասխանեցե՛ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչո՞ւ համար երկաթագործը՝ երկաթը ծեծելէ առաջ՝ կը տաքցնէ դայն: — 2. Ի՞նչու համար պղինձէ ամանները կ'անագեն: — 3. Անձրեւները ամպերէն առաջ կուգան և ամպերն ալ ծովուն աղի ջուրէն. ինչո՞ւ համար, ուրեմն, անձրեւի ջուրն աղի չէ: — 4. Ծխածանը ի՞նչ բանէ կը գոյանայ: — 5. Ի՞նչ է փոթորիկը: — 6. Փոթորիկի ատեն ծառի տակ կենալը խոհեմութիւն է:

եալ ըլլալ: Պէտք է որ ամէն առտու և ամէն իրիկուն ուսումնասիրէ իր հոգեկան վիճակը, ինքն-իրեն հարցնէ թէ ի՞նչ բանի մէջ լաւագոյն եղած է:

Իր խղճի այս օրական քննութեան մէջ աւելի յաջողելու համար, Թրանքլին մտածեց պզտիկ տես-րակ մը ունենալ ուր ամէն օր սև գիծով կը նշանա-կէր իր գործած ամէն մէկ յանցանքը, այն բարոյա-կան սկզբունքին դիմաց՝ որու մասին թերացած էր:

Այսպէս յաջողեցաւ իր թերութիւններէն ա-զատիլ: Իր թերութիւնները ուղղելու լաւագոյն միջոցն է անոնց հետ մի առ մի կռուիլ:

88. ԽՈՆԱՐՀԸ ԵՒ ՀՊԱՐՏԸ

Խոնարհը իր գիտութեան, խոհմտութեան, յաջողութեան և ուրիշ յատկութեանց վրայ չի պարծիր, ու՝ երբ ուրիշները կը գովեն զինքը՝ բնաւ չի մեծամտիր, այլ իր պակասութիւնները միտքը

145. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Պ.

Հետեւեալ անուններն ու ածականները վերեւ դըր-ուած մասնիկներով ածանցեցե՛ք՝.

(աբար)	(ապիս)	(օրեմ)	(ակի)
եղբայր	հաստատ	զուարթ	յանկարծ
հայր	զօրեղ	կոյր	յաճախ
ընկեր	կարող	աւատ	չեչտ
մտերիմ	քաջ	թեթեւ	ուղիղ
յիմար	մեծ	անկեղծ	թեթեւ
ծածուկ	յայտնի	լուրջ	կողմ
տէր	համարիտ	վեհ	չեղ
բարեկամ	վայելուչ	անգութ	ուժգին

բերելով՝ ինքզինքը անարժան կը համարի այն գո-վեստին. իսկ հպարտը իր միտքին մէջ ինքզինքը գովութեան արժանի կը նկատէ և ուրիշները ա-նարգ ու նուաստ կը համարի: Խոնարհը երբ դըժ-ուար գործի մը ձեռք զարնելու ըլլայ, իմաստուն և փորձառու մարդոց խորհուրդ կը հարցնէ և ու-րիշէ խրատ առնել ամօթ չի՝ նկատեր. իսկ հպարտը այնպէս կը կարծէ թէ իրմէ աւելի ինքնաբեր մարդ չի գտնուիր աշխարհի վրայ. ուստի մէկուն հետ խորհրդակցութիւն չընէր: Խոնարհը ինքզինքը պա-կասաւոր կը ճանչնայ, և իր բարքն ու վարքը օր ըստ օրէ կը շտկէ, իսկ հպարտը իր պակասու-թիւնները բնաւ չի տեսնար: Իր մոլորութիւնները սովորութիւն կը դառնան և ինք միշտ խակ և անուղղայ կը մնայ: Խոնարհը, եթէ պատիւի ար-ժանի բան մը ընէ, չի նայիր որ հասարակութիւնը զինքը պատուէ: Իսկ հպարտը, թէև հանրութեան օգուտ մը չընէ, միշտ իր անձին համար պատիւ ու մեծարանք կը խնդրէ:

Բայց ո՛րչափ հպարտը պատուուի կ'ուզէ, պատիւն ալ ա'նքան հեռու կը փախչի իրմէ: Իսկ խոնարհը ո՛րչափ որ պատիւ չի փնտռեր, ա'նքան աւելի պատիւ կը գտնէ:

146. Հ Ր Ս. Հ Ս. Ն Պ.

Հետեւեալ խօսքերը անբողջացուցե՛ք շեղագիր քա-ռերը յեղաշրջելով.

1. Ազահը չէ որ կը տիրէ իր ոսկիին, այլ...: —
2. Պարտինք ուտել ապրելու համար, և ոչ թէ...: —
3. Աստուած կը բարձրացնէ այն որ կը խոնարհի և...: —
4. Մարդ կրնայ մտիկ ընել առանց շեղու ինչպէս որ կրնայ...: —
5. Եթէ դուն խանութի աղէկ պահես...: —

89. ԱԻԵԼՈՐԴԱՊԱՇՏ

Կան մարդիկ, որ ոչինչ բաներու կը հաւատան, թէպէտ այդ բաները սուտ են: Այսպիսի բայց այս կարծիքը բոլորովին անհիմն է: Ասուտ բաներու հաւատացողին Աւերորդապաշտ կ'ընեն: Սովորաբար՝ տգէտ մարդիկ աւելի կը հաւատան այսպիսի անհիմն բաներու:

Աւերորդապաշտը, երբ յանկարծ արիւնը աւերորդապաշտ կ'ընեն, կ'ըսէ, «Ականջս կը խօսի, զիս կը յիշեն»: Երբոր բանի մը վրայ քիչ մը առնեն նայի, «Այն կը պաղի, հիւր պիտի գայ» կ'ըսէ: Երբոր կերակուր կերած առնեն հաւատն պատառը գետին իյնայ, «Անորի մարդ կայ» կ'ըսէ: Երբոր ձեռքին ափը քերուի, կը կարծէ թէ ստակ պիտի առնէ:

Այսպէս՝ զիւրահաւան է աւերորդապաշտը երբոր սեղանի վրայ դինի կամ սուրճ թափի՝ աղէկ նշան կը սեպէ, եթէ իւր թափի՝ «Դէշ է» կ'ըսէ: Տասերեք թիւը չարագուշակ թիւ կը համարի, և երբոր տասերեք մարդ միեւնոյն սեղանը նստած տեսնէ, կը կարծէ թէ նոյն տարին անոնցմէ մէկը անպատճառ պիտի մեռնի: Նոյնպէս կ'ըսէ թէ «Աղէկ օրեր և գէշ օրեր կան»:

147. ՀՐԱ ՀԱՆՊ

Կեանքուն տեղ խօսիին յարմար նախադասութիւն մը աւելցուցե՛ք.

1. Երկինք և երկիր պիտի անցնին, բայց... —
2. Երիտասարդութեանդ ժամանակ աշխատէ, որպէս զի... — 3. Հայրդ ու մայրդ պատուէ՛, որպէս զի... — 4. Յակոր չատ բան չի սորվիր, թէպէտ... — 5. Եղէքը կը ծօր, բայց... — 6. Երջանիկ ըլլալու համար մարդիկ հարստութիւն կը փնտռեն, սակայն և այնպէս...

Այս տեսակ մարդիկ այնպէս կը կարծեն որ, ագուան ու չղիկը չարագուշակ թուումներ են, և անհիմն են: Այնպէս չարագուշակ թուումները չափաւոր են. երբոր գիշերը մուսկէն՝ սենեակ մը երթան, կը դողան՝ մտածելով որ անոնք մը կընայ աչքերուն երևիլ: Երբոր պարզամիտ ըլլալու է մարդ որ ասանկ բաներ հաւատայ:

Ատենօք մարդիկ կային որ կը կարծէին թէ բաները կընան գուշակել: Ինչպէս կինը որ քուղի կը խաւաւնէ կորսուած բան մը գտնելու համար, ասոր անոր փափաքն իմանալու համար: Զեռնահմայներ կային, ինչպէս որ հիմակ կը գտնուին, որ ձեռքի գիծերը գիտելով՝ կ'ուշակէին գուշակել թէ մարդ մը բաղդաւոր է թէ անբաղդ. փնտրողներ կամ մեղադրողներ կային որոնք մեղքները կը կանչէին, անոնց բան մը արցնելու համար. կային նաև կախարդներ՝ ունէր այլևայլ հմայք կ'ընէին:

Այսօր շատ մարդիկ այս տեսակ բաներու հաւատար. և, եթէ պատահին այնպիսի անօրինակ որ ելլեն ըսեն թէ ապագան կընան գուշակել, խելացի և կրթեալ մարդիկ գիտեն որ

148. ՀՐԱ ՀԱՆՊ

Ոչ քաներու վրայ կը խօսին հետեւեալ զիտութիւնները.

Քերականութիւն, մարդակազմութիւն, կենդանականութիւն, բուսականութիւն, տարրաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, տիեզերագրութիւն, թուաբանութիւն, քիմիականութիւն, աստուածաբանութիւն, քաղաքականութիւն, արտաստութիւն, առտնին տնտեսութիւն, պատմութիւն, բազմաբանութիւն, հնախօսութիւն, ակադեմիականութիւն:

անոնք խաբերաներ են. և ստակ առնելու համար
երկդիմի և անորոշ խօսքեր կ'ըսեն ու միամիտնե
րը կը խաբեն :

90. ՃԱՆՃԱՇԱԽ

Ահաւասիկ կենդանի էակներուն ամէնէն վաղ
յերլաձեւը և ամէնէն աւելի վառ գոյն ունեցողն
Արուեստով յղկուած քարեր ու մետաղներ՝ բնութս
թեան այդ գոհարին հետ չեն բաղդատուիր : Թրոնու համար ալ քաղցր զբաղում մըն է ասեղը.
չունենալուն մէջ մեծութեան վերին աստիճան միայն դատարկակեցութեան ձանձրոյթէն կ'ա-
վրայ զայն դրած է բնութիւնը : Իր գլուխ գոյնէ զանոնք, այլ և առիթ կ'ընծայէ անոնց՝ ի-
ծոյն է այդ փոքրիկ ճանճահաւը. թռչուններու
որ ւած ձիւրքերու ամբողջութեամբը լեցուցած
զայն, թեթեւութիւն, արագութիւն, փութկոտութիւն,
չնորհ և ճոխ զարդարանք, ամէն ինչ
վերաբերի այդ փոքրիկ սիրեցեալին : Զմրութեան
կարկէհան, տպագիրն կը լողան անոր զգեստներու
վրայ : Երբեք չ'աղտեղեր զանոնք երկրի փոշիով,
իր օդային կեանքին մէջ հազիւ երբեմն կը տե-
նուի դալարիքի դպիլը . միշտ օդի մէջ է
ծաղիկէ ծաղիկ թռչելով. անոնց թարմութիւն
ունի, ինչպէս ունի անոնց փայլը. կ'ապրի անո-
նեկտարով և միայն այն կլիմաներուն մէջ, ու
ծաղիկներ անդադար իրարու կը յաջորդեն :

149. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Ի՞նչ ըսել է.
Բութ, ստորակէտ, միջակէտ, վերջակէտ, կա-
ման կէտ, փակագիծ, չակերտ, անջատման գիծ :
Ըսե՛ք համառօտիւ անոնց գործածութեան եղանակներ
(Տե՛ս Տարրական Բերականոնքիւն, էջ 48)

91. ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ասեղը մեծ դեր կը կատարէ կնոջ կեանքին
, գրէթէ անոր սեփական տարնն է : Ասեղին
ըհիւ՛ աղքատ աղջիկ մը, գործաւորուհի մը կըր-
պատուաւոր ապրուստ հայթայթել, և տան-
ին մը կարեւոր խնայողութիւններ ընել : Հա-
թեան այդ գոհարին հետ չեն բաղդատուիր : Թրոնու համար ալ քաղցր զբաղում մըն է ասեղը.
չունենալուն մէջ մեծութեան վերին աստիճան միայն դատարկակեցութեան ձանձրոյթէն կ'ա-
վրայ զայն դրած է բնութիւնը : Իր գլուխ գոյնէ զանոնք, այլ և առիթ կ'ընծայէ անոնց՝ ի-
ծոյն է այդ փոքրիկ ճանճահաւը. թռչուններու
որ ւած ձիւրքերու ամբողջութեամբը լեցուցած
զայն, թեթեւութիւն, արագութիւն, փութկոտութիւն,
չնորհ և ճոխ զարդարանք, ամէն ինչ
վերաբերի այդ փոքրիկ սիրեցեալին : Զմրութեան
կարկէհան, տպագիրն կը լողան անոր զգեստներու
վրայ : Երբեք չ'աղտեղեր զանոնք երկրի փոշիով,
իր օդային կեանքին մէջ հազիւ երբեմն կը տե-
նուի դալարիքի դպիլը . միշտ օդի մէջ է
ծաղիկէ ծաղիկ թռչելով. անոնց թարմութիւն
ունի, ինչպէս ունի անոնց փայլը. կ'ապրի անո-
նեկտարով և միայն այն կլիմաներուն մէջ, ու
ծաղիկներ անդադար իրարու կը յաջորդեն :

150. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

1. Պատմեցէ՛ք թէ ինչպէս չերամբն հունար մե-
քս կ'ըլլայ : — 2. Ի՞նչ կ'ըսեն չերամ պահելուն և
ցնելուն : — 3. Մեր երկրին մէջ ընդհանրապէս ո՞ր
աւքներու բնակիչները կը զրաղին այս դործով : —
Ի՞նչ կ'ընեն մեր երկրին մէջ արտադրուած մետաքսը :

կը կարկտէր, և ո՛րչափ կ'օրհնէր ինքզինքը, որ աղջիկնութեան ժամանակ չէր արհամարհած սեղնագործական աշխատութիւնները:

92. ՏԻԵՁԵՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տիեզերագրութիւնը կը խօսի տիեզերքի մէջ գտնուող մեծագոյն մարմիններուն վրայ, որոնք են Արեւը, Լուսինը, Աստղերն ու Երկիրը որ տիեզերք կեդրոնը բռնած է մեզի համար:

Երկիրը, որուն վրայ կ'ապրինք, դնտաձեւ է երկրին պէս դնտաձեւ են նաև արեւը, լուսինը երկիրքի միւս մարմինները:

Երկիրքի բոլոր այս մեծ գունտերը ազդեցութեամբ թիւններ ունին երկրի վրայ: Արեւը կը լուսաւորէ մեր ցորեկները և երկիրը տաքցնելով՝ կը ձեւատարեն ցընէ կլիմաները. լուսինը կը լուսաւորէ մեր գիշերները. ամէնքն ալ մէկ մէկ կերպով կը չափնաշարադաշտին մէջ իրարմարանը կը շարադաշտին մէջ Կայսերական Դիտարանը կը տնուի Բերա մասնաւոր չէնքի մէջ:

Տիեզերագրութեան մէջ կը խօսուի թէ Երկնային մարմինները Երկրի վրայ ի՞նչ ազդեցութիւն կ'ընեն:

151. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Պատասխանեցի՜ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչ է անուն կամ գոյական ըստածը: — Անունը քանի՞ տեսակ է: — 3. Ածականը ի՞նչ է. քանի՞ տեսակ ածական կայ: — 4. Հոլովը ի՞նչ է և քանի՞: — 5. Յօդը ի՞նչ պաշտօն ունի: — 6. Քանի՞ տեսակ ըստ կայ: — 7. Ենթակայ որո՞ւ կ'ըսուի:

Երկնային մարմիններուն ընդարձակ գիտութիւնը Աստղագիտութիւնը կը կոչուի, ու այդ գիտութեամբ զբաղող գիտունները կը կոչուին աստղագետք: Տիեզերագրութիւնը աստեղագիտութեան համառօտ մէկ մասն է:

Տիեզերագրութեան դասին մէջ ալ կը գործածուին աստեղագիտական շատ մը գործիքները. ասոնց ամէնէն գլխաւորներն են աստեղագիտական գիտակն ու հեռագէտները: Այս երկուքը կը գործածուին հեռաւոր գունտերը մեծ ու աւելի մօտ գունտերու և անոնց բնութիւնը ուսանելու համար:

Դիտարան կը կոչուին այն հաստատութիւններ, ուր աստեղագէտներ զանազան գործիքներով Երկնային և դեռ ուրիշ տեսակ զննութիւններ կը անեն: Գիշեր ցորեկ անընդհատ: Ամէն երկրի մէջ մեծ ու փոքր գիտարաններ կան: Թուրքիոյ Երզրաքաղաքին մէջ Կայսերական Դիտարանը կը տնուի Բերա մասնաւոր չէնքի մէջ:

152. ՀՐԱ ՀԱՆԳ

Պատասխանեցի՜ք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Մարդկային կեանքի զանազան հասակները ո՞րնք են: — 2. Որո՞նք են մարդոց անհրաժեշտ պէտքերը: — 3. Անհրաժեշտ չեղող պէտքեր ալ ունին մարդիկ: — 4. Որո՞նք են մարդկային գլխաւոր ցեղերը: — 5. Քանի՞ ժողովուրդ գիտէք. անոնց իւրաքանչիւրը ի՞նչ լեզու կը խօսի: — 6. Քանի՞ տեսակ կրօնք գիտէք: — 7. Մարդոց հեազհետէ ազնուանալուն և զարգանալուն ի՞նչ կ'ըսուի:

93. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՈՐՁԱՆՔ

Մարմինն մկանները գործածուելով կ'աճին ու կը զօրանան, ուրեմն զանոնք առողջ վիճակի մէջ պահելու համար կըթուլան և մարզանք պէտք են: Մարմնային մարզանքը արիւնին շրջանը կը դիւրացնէ և արդէն թոքերուն ու մորթին ալ օգտակար են. ջիւղերը կը զօրացնեն, ախորժակ կը բանան և մարսողութեան կ'օգնեն:

Ամէն մարդ կարող է իրեն յարմար մարմնական կըթուլան մը գտնել: Փալել, վազել, լողալ, այլեայլ խաղեր խաղալ, ձիավարել, և այլն՝ շատ օգտակար խաղեր են: Բայց աւելի օգտակար է կանոնաւոր մարմնամարզը:

Մարմինը՝ ինչպէս մարզանքի՝ նոյնպէս հանգիստի կարօտ է, թէև սիրտն ու թոքերը միշտ շարժման մէջ են: Բուն հանգիստը քունն է. որչափ որ արթուն եղած ատեննիս ալ մեր մկանները կրնան հանգչիլ, բայց որովհետև ուղեղն ու ջիւղերը՝ երբոր արթուն ենք՝ կը գործեն, պարտաւոր ենք քնանալ որպէս զի անոնք ալ հանգչին:

153. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Պատասխանեցիք հետեւեալ հարցումներուն.

1. Ի՞նչ է նախադասութիւնը: — 2. Ի՞նչ բնուէ յատկացուցիչ ու յատկացեալ: — 3. Մակրայ որո՞ւ կ'ըսուի և քանի՞ տեսակ է: — 4. Շաղկապը ի՞նչ է: — 5. Ի՞նչ է յետադրութիւնը: — 6. Ի՞նչ է ձայնարկութիւնը:

Մարդ սովորաբար պէտք ունի քսանընթաց ժամուան մէջ ութը ժամ քնանալու: Անոնք՝ որ քիչ աշխատանք ու քիչ հոգ ունին, կրնան աւելի քիչ քնանալ. բայց առհասարակ աւելի քնասէր են: Ընդհակառակը անոնք՝ որ ցորեկը միտքով աւելի կ'աշխատին և դիշերը աւելի շատ քնանալու պէտք ունին, ստէպ աւելի քիչ կը քնանան. այս կարգի մարդիկ երկայնակեաց չեն ըլլար: Հասուն մարդէն աւելի՝ պատանի մը պէտք ունի քնանալու. իսկ մանուկ մը պէտք է օրուան կէսը քունով անցընէ, վասն զի քունը կը սնուցանէ տղաքը:

Շատ քունը մեզ ծոյլ կ'ընէ, որովհետև անմարդութենէ դանդաղութիւն կ'ունենանք և մեր մկանները իւր կը կապեն. բայց աւելի փնասալ կար է քիչ քունը: Պէտք է միշտ չափ մը պահել թէ՛ կըթուլեան և թէ՛ հանգստի ժամերու մէջ:

94. Է Շ Ը

Էշը բնութեամբ այնքան խոնարհ, համբերող և հանդարտ է, որքան ձին կրակոտ և բուռն է: Ան յամառութեամբ և թերեւս ալ քաջութեամբ կը համբերէ իրեն տրուած հարուածներուն և չարչարանքին, անիկա շատ ժուժկալ է իրեն տրուած սնունդին թէ՛ որակին և թէ՛ քանակին նկատմամբ. կրնայ գոհանալ ամէնէն կարծր և

154. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Գրեցիք քանի մը ժողովրդական առածներ:

Գ. Մայր. Լեւոն. Դանիէլ:

անախորժ խոտերով զորս ձին և ուրիշ կենդանիներ արհամարհելով իրեն կը թողուն, բայց ջուրին մասին շատ փափկաճաշակ է. պէտք է որ խմած ջուրը խիստ յստակ ըլլայ, և միմիայն իր գիտցած առուներէն կը խմէ: Խմելու մասին ալ ժուռկալ է ան. երբ ջուր խմէ, ցուկը ամբողջութեամբ ջուրին մէջ չի խոթեր, որովհետեւ, կ'ըսեն թէ՝ հոն իր ականջներուն շուքը տեսնելով կ'երկնչի:

Որովհետեւ էջը, ձիուն պէս, քերելու ձանձրոյթը չեն առներ, յաճախ կը գլտորի խոտերուն մէջ, առանց հոգ ընելու վրան գտնուած բոսին համար: Ամէն անգամ որ կարենայ, կը պառկի գետնին վրայ գլտորելու համար, և այսպէսով կարծես իր տիրոջ հասկցնել կ'ուզէ թէ պէտք եղածին չափ խնամք չի տանիր իրեն:

Ձիուն պէս ցեխի և ջուրի մէջ չի տապալակիր, նոյն իսկ կը վախնայ իր ոտքերը թրջելու. ցեխոտ տեղերէ չ'ուզեր երբեք անցնիլ: Այս պատճառաւ անոր սրունքները ձիուն սրունքներէն աւելի չոր և մաքուր են: Էջը կը թուրթեան ընդունակ է. քանիներ տեսարաններու վրայ հետաքրքրութեամբ դիտուած են ամէնէն:

155. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Պ.

(Շարադրութիւն)

Գրեցէ՛ք շարադրութեան ձեւով թէ ինչո՛ւ համար պէտք է որ ամէն մարդ աշխատի, թէ ի՞նչ օգուտներ ունեն կը ծագի աշխատութենէն, և թէ ի՞նչ կ'ըլլայ անգործութեան հետեւանքը:

9. Մ Ա Ք Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Առողջութեան գլխաւոր մէկ պայմանն ալ մաքրութիւնն է, այսինքն մարմինն մորթը միշտ մաքուր և թարմ պահելն է. ինչպէս մեր ներքին գործարանները, նոյնպէս ալ մորթը իր յատուկ գործն ունի, և այդ գործը չի կրնար կատարել իր թէ՛ աղտոտ մնայ:

Մորթին միջոցաւ դուրս կ'ելլեն արիւնին աղտոտ մասերը: Այս է պատճառը որ մեր մարմինն լրայ երկու երեք միլիոն մանր խողովակներ կան, որ ծակտիք կ'ըսուին, և որոնցմէ քրտինքով դուրս կը թափէ արիւնը իր աւելորդ նիւթերը: Այս ծակտիքը մարմինն բարեխառնութիւնը կը կանուաւորեն: Երբոր մարմինը տաքնայ՝ յոգնելէն կամ ցրակէն, այն ատեն կը քրտնի և քրտինքը ծակտիքներէն դուրս ելլելով կը զովանայ:

Ասկէ զատ մորթը փափուկ և կակուղ կը ճաւ. իւզային նիւթով մը, որ մանր խղիկներու պէս մորթին երեսը կը սրսկի:

156. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն. Պ.

(Շարադրութիւն)

Նկարագրեցէ՛ք ձեր բնական քաղաքը կամ գիւղը, թէ ի՞նչ նշանաւոր տեղեր և չէնքեր կան հոն, և անոր բնական և արուեստական արտադրութիւնները. որո՞նք են բնակիչները և ինչո՞վ կը զբաղին նշանաւորապէս:

Արդ՝ թէ որ ծակտիքն ու իւզոտ խղիկները աղտոտութեամբ գոցուին, իրենց պաշտօնը չեն կրնար կատարել: Այն ատեն կա՛մ մորթը պիտի հիւանդանայ կա՛մ արիւնը պիտի խանգարի իր աղտոտ մասերը դուրս հանել չկրնալով, և կա՛մ կարելի է որ ուրիշ գործարան մը (զորօրինակ երկկամուռքը) մորթին պաշտօնն ալ կը կատարէ իր պաշտօնէն զատ և այն ատեն կրնայ ծանր հիւանդութիւն պատահիլ:

Ուրեմն մորթը լուալը առողջութեան համար անհրաժեշտ է: Պէտք է ամէն օր ջուրով լուալ սարմիրը կամ գէթ թաց սպունգով շիւղ զայն Դէմքն ու ձեռքերը, որ միշտ բաց են, օրը երեւոյ չորս անգամ լուալ պէտք է:

Ծովու բաղնիքը ամէնէն առողջարար լուացումն է, քանի որ ուրիշ օգուտներու հետ թարօք ծծելու և կրթութիւն ընելու գրգիռ կ'ըլլայ: Ճաշէն դո՛նէ երկու ժամ ետքը բաղնիք մտնել պէտք է: Պաշ օգին պէտք չէ ծովու բաղնիք մտնել կամ երկար ատեն մնալ ջուրին մէջ:

157. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Պ.

Ող եւ ամ վերջաւորեալ դերքայներով կազմուած խօսքեր վարի օրինակին պէս յարաբերականով մը ջանկերով նախադասութիւն ըրե՛ք:

Այս դիրքը քեզի տուող տղան իմ ընկերս է: — Կրտսէրս քեզի հետ է: — Մտնողներն ու ելողները տեսնելի: — Բնագէ խնդրողին տուր: — Ձեք գրած նամակը ստացայ: — Աշխատող և խնայող մարդը հարուստ կ'ըլլայ: — Ինծի ընծայած հազուադէպ այսօր հազայ: — Կորսուած տղան զանաւեցաւ:

ՕՐԻՆԱԿ. — Այն տղան որ քայս գիրքը քեզի տուաւ իմ ընկերս է:

96. Ե Զ Ը

Եզը մարդու համար ձիւն և էշէն աւելի գտակար է: Մեզի կը ծառայէ և միանգամայն մեղմանէ: Ասոր վրայ կը դառնան դաշտին ոլորտ աշխատութիւնները: Ագարակին ամէնէն խառնի գործաւորն է, դիւղական տան նեցուկը, կրկադործութեան բովանդակ ոյժն է ան: Ատենով մարդոց բոլոր հարստութիւնն էր, և այսօր սկ երկրագործներու ճոխութեան հիմն է:

Եզը էշուն և ձիուն չափ յարմար չէ բեռ կրելու, կռնակին և մէջքին ձեւէն յայտնի է: Այց պարանոցին հաստութիւնը և ուսերուն լայնքը յո բաւականի կը ցուցնեն թէ ան յարմար է լծ կրելու և քաշելու: Կարծես այս գործին համար յատկապէս ստեղծուած է իր մարմինին զանաւորածը. շարժումի դանդաղութիւնը, սրունքներն քիչ բարձրութիւնը, ամէն ինչ, մինչև իսկ հանդարտութիւնն ու տոկունութիւնը, կարծես, նպաստեն արտերու մշակութեան յարմար և մէնէն աւելի կարող ընելու զայն:

158. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն. Պ.

Հետեւեալ խօսքերը այնպէս մը շարադրեցե՛ք որ յսանակ երկու անկախ նախադասութեանց, ունենանք իր զրիստոր եւ մէկ usորադաս նախադասութիւն.

1. Ծոյլ տղան պիտի պատժուի. այնպէս կը հրապարակուի: — 2. Վազը պիտի մեկնիմ. այնպէս կը հայրս: — 3. Պիտի հարստանաս. ջերմապէս կը խոստանամ: — 4. Տղա՛ք, ձեր ծնողքին պիտի հազանդիք. հաւանութիւնը, օրէնքը այնպէս կը պատուիրեն:

ՕՐԻՆԱԿ. — Տեսուչը կը հրահայե՛ք որ ծոյլ տղան պատժուի:

97. ԿԵԱՆՔԻ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ամէն օր երկու ժամ քալէ՛, ամէն գիշեր եօթը ժամ քնայի՛ր, քնանալ ուզելուդ պէս պառկէ՛, արթննալուդ պէս ելի՛ր, ելլելուդ պէս աշխատէ՛, անօթենաս՝ կե՛ր, ծարաւնաս՝ խմէ՛ և միշտ յամբօրէն։

Պէտք եղած ժամանակ խօսէ՛. գրէ՛ այն զոր կրնաս ընդունիլ. ինչ որ կրնաս ըսել, ըսէ՛։ Պէտք եղածէն աւելի մի՛ յարգեր արծաթը, բարի ծառայ մը և չար տէր մըն է ան։ Նախ բոլոր մարդոց ներէ՛, աւելի անկասկած ըլլալու համար. մի՛ աւարդեր մարդիկը, մի՛ ատեր զանոնք աւելի, և մի՛ ծիծաղիր տարապայման կերպով, ցաւակի՛ց եղիր անոնց։ Ամէն առտու լոյսը տեսնելուդ պէս մահուան վրայ մտածէ ինչպէս և ամէն իրիկուն՝ երբ մութը տիրէ։

Զանա պարզ ըլլալ, օգտակար ըլլալ։

98. ՍԻՐԱՄԱՐԳԸ ԵՒ ՍՈՒՍԿԸ

Սիրամարգը պոչին վրայ կը պարծէր
Եւ Սոխակն ալ ձայնին գովեստ կը կարգար։
Տըխմար բան է անձը գովել անդադար
Բայց որ մարդիկ, ըլլայ տղայ, կին թէ ծեր,
Այս սխալը կեանքերնուն մէջ չեն գործեր։

159. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Կ

Ըսե՛ք թե ի՞նչ բանն առաջ կու գայ.

1. Գետերուն յորդիլը։ — 2. Զերմաչափին մէջ մտիկին բարձրանալը։ — 3. Անձրեւը։ — 4. Լուսնին խաւարումը։ — 5. Ծովուն ալեկոծումը։ — 6. Արեւուն խաւարումը։ — 7. Կայծակը։ — 8. Որոտումը։ — 9. Երկրաշարժը։ — 10. Կարկուտը։

Թաւաշափետուր թռչունն անմիտ ու հպարտ
«Գեղն է, կըսէր, միայն պատուի արժանի»
Տաղանդ, ձիւրքեր թռչուններու խելանի
Կարհամարհէր և պչրանքով մը հանդարտ
Կը ցուցադրէր իր պերճ ագին փետրազարդ։

Իսկ Սոխակն ալ իր ապրանքը կը քըշէր,
Սուր ծիծաղ մը թըռցընելով կոկորդէն
Ուրկէ գիւթիչ մեղեդիներ կը յորդեն։
Երբ վերջապէս վրայ հասաւ մութ գիշեր,
Սև քօղի մէջ փաթթելով վարդն ու փուշեր։

Փայլուն լոյսերն ըստուերին մէջ մարեցան,
Սիրամարգը անհետացաւ մութին տակ.
Մինչ Սոխակին գեղգեղն անուշ և յստակ
Եթերին մէջ ծաւալելով ցիր ու ցան,
Դիւթեց երկինքն իր վանկերով քաղցրաձայն։
Գեղեցկութեան կը յաղթէ խելքն ու տաղանդ,
Աչքին լոյսը տարիքին հետ կը մարի,
Միտքին լոյսը՝ քանի՛ կեանքը երկարի,
Կը բողբոջէ և կ'ուռճանայ մանաւանդ,
Ինչպէս տունկ մը հողի վրայ արգաւանդ։

160. Հ Ր Ա Հ Ա Ն Կ

(Շարադրութիւն)

Նամակ մը գրեցէ՛ք ձեր դպրոցական մէկ ընկերին
հրաւիրեցէ՛ք զայն որ զայ արձակուրդի օրերը ձեզի
ետ անցընէ։ Այս առթիւ համառօտ մը յիշեցէ՛ք ձեր
ամակին մէջ թէ ի՞նչ տեսակ զբօսանք և զուարճու
թիւն վերապահած էք իրեն։

99. Ա Յ Ծ Ը

Այժը բնութեամբ աւելի զգայուն է և հնա-
րագէտ՝ քան ոչխարը։ Ան կամաւ կը մօտենայ
մարդուն և կ'ընտելանայ անոր։ Ոչխարէն ա-
ւելի զօրաւոր, աւելի թեթեւ, աւելի դիւրաշարժ
և նուազ երկչոտ է. անիկա վառվռուն է և թա-
փառական։ Խիստ դժուար է զանի հօտին մէջ պա-
հել և խուսիլով առաջնորդել. շատ կը սիրէ մա-
գըցիլ, բարձր տեղերէ վեր կենալ, նոյն իսկ քը-
նանալ ժայռերու ցոլած ծայրերուն վրայ և խոր
անդունդներուն եզերքը։ Խիստ սակաւապէտ է
ան, և հետեւաբար շատ դիւրին է զայն սնուցա-
նելը. գրէթէ ամէն տեսակ խոտ անոր համար ա-
ղէկ է։ Ոչխարի պէս, շատ տաքէն չի վախնար, ա-
րեւուն կիզիչ ճառագայթներուն տակ կը քնա-
նայ, անոր սաստիկ տաքութիւնը զինքը բնաւ ան-
հանգիստ չ'ըներ. չի սոսկար մրրիկէն, չի ձանձրա-
նար անձրեւէն. բայց, կարծես, սաստիկ ցուրտէն
կը մնի։ Իր բնաւորութեան փոփոխամտութիւնը իր
գործերուն անկանոնութեամբը կը յայտնուի. կը
քալէ, կը կենայ, կը վազէ, կ'ոտոտտէ, կը ցատէ,
կ'երթայ, կու գայ, կը պահուրտի, երեւան կ'ելլէ
իր հաճոյքին համեմատ։

161. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ

(Շարադրութիւն)

Նկարագրեցէ՛ք համառօտիւ մը գարնան եղանակը.
բո՛ւք թէ ի՞նչ տեսակ աշխատութիւններ տեղի կ'ունե-
նան այդ եղանակին՝ դաշտերու մէջ։

100. Զ Գ Ե Ս Տ

Բաւական չէ՛ միայն մարմինը մաքուր պահել,
պէտք է նաև ցուրտէն ու տաքէն զայն պահպանել
լիքեստով։ Զգեստը տաք կը պահէ մարմինը, մեր
շնական տաքութիւնը պահելով՝ քան թէ մեզի
տաքութիւն տալով։ Երբ մարմինը թեթեւ հագ-
ուած է, իր այրելին՝ այսինքն սնունդը աւելի
յուտով կը սպառուի և հետեւապէս աւելի ուտելիք
կը պահանջէ։ Ուրեմն, հարկ է մարմինին բնական
լիքմութիւնը պահել. վասն զի երբ լիքմութիւնը
քիչնայ՝ արիւնը ներս կը քաշուի, ներքին գործա-
յանները կը ճնշուին և առողջութիւնը կը վնաս-
ուի։ Այս է պատճառը՝ որ շատ ծեր մարդիկ և
մանուկներ կը մեռնին, երբ ձմեռը գայ։

Ամէնէն տաք լաթերը ամէնէն քիչ տաքու-
թիւն դուրս կը թողուն, ուստի փետուրը աւելի
տաք է քան բուրդը, բամպակը աւելի տաք՝ քան
կտաւը, բարակ լաթը աւելի տաք՝ քան հաստը։

Ամառ առնեն և տաք կլիմայի տակ դարձեալ
զգեստի պէտք ունինք, որպէս զի մեր մորթը ա-
րեւին տաքութենէն պաշտպանուի։ Ամառուան
համար այն լաթերը լաւ են որոնք ամէնէն աւելի
տաքութիւն դուրս կը հանեն։ Այսպէս, ճերմակ

162. Հ Բ Ա. Հ Ա. Ն Գ

Էակի անունները փոխեցէ՛ք առարկայի անուններու.

Հեռաւոր աղգական. կեղծաւոր մարդ. պարկեշտ
աղջիկ. անկեղծ բարեկամ. կրակոտ ձի. աշխոյժ նա-
ւաստի. սպիտակ արջ, զուարթ ընկեր. սուտ վկայ.
առաքինի մարդ. հաւատարիմ ծառայ։

ՕՐԻՆԱԿ. — Հեռաւոր երկիր։

կամ բաց գոյն հագուստներ շատ աւելի կը գործածուին ամառը, վասն զի շատ ջերմութիւն չեն պահեր: Գիշերները մեր հագած արտաքին լաթերը պէտք է հանենք և գիշերանոց հագնինք և շաբաթը մէկ երկու անգամ ճերմակեղէն փոխել:

Այնպէս հագուիլ պէտք է որ մէկ կողմէն լաթերը չսեղմեն մարմինն ո՛ր և է գործարանը և անոր գործողութիւնը չարգիլեն, և միւս կողմէն ալ ցուրտ և խոնաւութիւն չընդունին:

Մէջքը շատ սեղմելը գոտիով կամ ուրիշ բանով շնչառութիւնը կ'արգիլէ, լեարդը կը ճնշէ և արիւնը մարմինն ծայրերը կը քշէ՝ անոր անշնորհ ձև մը տալով: Նոյնպէս փսասակար են նեղ վրդնոցներն ու փողկապները, անոնք կ'արգիլեն արիւնին դէպի գլուխ գալը և կրնան կաթուած բերել:

Պէտք է որ գլխանոցները թեթեւ ըլլան և գլխուն երակները չճնշեն՝ արիւնին շրջանը արգիլելով: Տղոց սրունքները սովորաբար բաց մնալով կը պաղին և ասկէ առաջ կուգան զանազան հիւանդութիւններ: Նոյնպէս, երբ մարդիկ իրենց կուրծքն ու կռնակը ցուրտին բաց պահեն, իրենց առողջութեան կը վնասեն:

163. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ.

Հաստատական, ժխտական, հարցական, հրամայական, արգելական եւ զարմացական ձեւերով երեքական նախադասութիւն գրեցէ՛ք: Օրինակ.

1. Աստուած ստեղծեց արեգները (հաստատական):
2. Ոչինչէն բան մը չի կրնար գոյանալ (ժխտական):
3. Ո՞վ գտաւ Ամերիկան (հարցական):
4. Օգնէ՛ հորդ և ներէ՛ թշնամիիդ (հրամայական):
5. Մի՛ սուտ վկայեր (արգելական):
6. Քանի՞օն սքանչելի է բնութիւնը (զարմացական):

101. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարդիկ ընկերական են, այսինքն թէ իրարու հետ անընդհատ յարաբերութեան մէջ գրտնուելով՝ կը կազմեն ամբողջութիւն մը զոր պէտք է կոչել մարդկային ընկերութիւն: Մարդկային ընկերութեան մէջ դասակարգեր կան. զբաղումի նայելով՝ կ'ըսենք. գործաւոր, վաճառական, արուեստագէտ, դիտուն, պաշտօնեայ, կալուածատէր, սպասաւոր. ընկերական կարգերու նայելով՝ կ'ըսենք. քաղաքացի, կղեր, դիմուոր, պաշտօնական, ևայլն. կենցաղավարութեան նայելով՝ կ'ըսենք՝ հարուստ, աղքատ, աղնուական, միջնակարգ:

Մարդիկ ընտանիքներ կազմած, մօտ առ մօտ կառուցուած բնակարաններու մէջ կը բնակին և կը դրաւեն առաւել կամ նուազ ընդարձակ տարածութիւններ՝ որոնք կը կոչուին փաղափ, առան կամ գիւղ: Քաղաքը յոյժ ընդարձակ է, կը պարունակէ հազարաւոր, երբեմն իսկ միլիոնաւոր բնակիչներ. կը բաժնուի թաղերու և թաղերը՝ փողոցներու և հրապարակներու: Աւանը փոքր քաղաք մըն է, իսկ գիւղն աւելի փոքր ըլլալով, քանի մը

164. Հ Ր Ա. Հ Ա. Ն Գ.

(Շարադրութիւն)

Նկարագրեցէ՛ք ձեր դպրոցը. ըսէ՛ք թէ հոն ինչե՛ր կը սովորէ. որո՞նք են ձեր դասատուները, ձեր ընկերները. ի՞նչ պարտքեր ունիք անոնց նկատմամբ:

հարիւր կամ քանի մը տասնեակ բնակարաններով կազմուած է։ Գիւղերու մէջ մարդիկ առ հասարակ երկրագործ և հովիւ կ'ըլլան, քաղաքներու և աւաններու մէջ՝ արհեստաւոր, վաճառական, և ըն։ Քանի մը քաղաքներ և աւաններ իրենց արուարձաններով և մերձակայ գիւղերով միասին կը կազմեն գաւառ մը. և միւսին իշխանութեան վերաբերեալ գաւառներու ամբողջութիւնը կ'ըսուի երկիր, որ իրեն յատուկ վեհապետը կ'ունենայ։

Քաղաքի մը մէջ շատ տեսակ շէնքեր կը գրտնուին, ինչպէս՝ տուն, ապարանք, պալատ, պանդոկ, վաճառանոց, մթերանոց, արուեստանոց, գործարան, զօրանոց, հիւանդանոց, եկեղեցի, վարժարան, թատրոն, սրճարան, դրօսարան, հասարակաց պարտէզ, բաղնիք, դրամատուն, նամակատուն, հեռագրատուն, դատարան, և այլ կառավարական պաշտօնատուներ, և այլն։ Քաղաքի մը նշանաւոր ճամբաները կ'ըսուին ծառուղի, խճուղի, ճեմաղայր, փարայի, եւ այլն։

165. Հ Ր Ա Հ Ս Ն Գ

(Շարադրութիւն)

Նամակ մը գրեցէ՛ք ձեր նոսրաւոր մէկ աղջականին, որով պիտի իմացնէք իրեն՝ թէ ամբողջ տարին ի՞նչպէս անցուցած էք դպրոցին մէջ, ի՞նչ է եղած ձեր ամփոփելի քննութեանց արդիւնքը, և ի՞նչ վարձատրութիւն ստացած էք ձեր ուսուցիչներէն և ծնողքէն։

102. Գ Ե Ղ Ա Ր Ո Ւ Ե Ս Տ Ն Ե Ր

Գեղարուեստ կը կոչուին տեսակ մը արուեստներ՝ որոնց արտադրութիւնները յոյժ զարգացեալ մտքի ծնունդ ըլլալով՝ կը հիացնեն զմեզ և կը վերացնեն։ Գեղարուեստի գլխաւոր ճիւղերն են նկարչութիւն, քանդակագործութիւն, ճարտարապետութիւն եւ երաժշտութիւն։ Գեղարուեստի հետեւող մը արուեստագէտ կը կոչուի։

Նկարչութիւնը իրերու եւ էակներու պատկերն ու դոյները ներկայացնելու արուեստն է։ Այս արուեստը նմանողութիւն մըն է բնութեան, եւ նրկարիչը, ո՛րքան մօտենայ իրականին, ա՛յնքան աւելի մեծ արուեստագէտ մըն է։

Նկարները երեքի կը բաժնուին, կրօնական, պատմական եւ դաշտանկար։

Քանդակագործութիւնը՝ կամ բուն բառով՝ բարձր քանդակագործութիւնը, իրերու եւ էակներու պատկերը ուռուցեալ ներկայացնելու արուեստն է։ Քանդակագործութեան ուրիշ մէկ ճիւղն է փորագրութիւնը՝ որ իրերու եւ էակներու պատկերը փոսացեալ կը ցուցնէ։ Քանդակագործութեան ամէնէն կարեւոր ճիւղն է մարդկային պատկերները բարէ կամ այլ եւ այլ նիւթէ շինելու արուեստը՝ որ կը կոչուի արձանագործութիւն։ Նկարիչին պէս

166. Հ Ր Ա Հ Ս Ն Գ

Գրեցիք ժողովրդական առածներ՝ 6 հաս։

արձանագործն ալ չբաւականալով միայն իրականին նմանողութեամբը՝ իր միտքն ու զգացումները արտայայտող ա՛յնպիսի նշաններ կը դնէ իր ձեռակերտին վրայ՝ որ կարծես հոգի եւ կեանք կուտայ անոր:

Ճարտարապետութիւնը չէնքեր կառուցանելու արուեստն է: Շէնքերը բնակութեանց կամ այլ նպատակներու յատկացուած ըլլալով՝ ապաստանարան մը ըլլալէ զատ, ճարտարապետին դիտաւորութեանը համեմատ ցոյց կուտան մեծութիւն, ճոխութիւն, վաւելչութիւն եւ գեղ: Շէնքերը կըլլան պարզ կամ քանդակներով ու արձաններով զարդարեալ:

Երաժշտութիւնը ձայներու միջոցաւ ականջ ու միտք հրապուրելու արուեստն է: Բանաստեղծութեանց վրայ եղանակ յարմարցնելով՝ կ'ըլլայ երգ: Երեք տեսակ երաժշտութիւն կայ, սրբազան, գուսաներգական ու թեթեւ: Երաժշտութիւնը կ'ըլլայ ձայնական եւ գործիական:

167. Հ Բ Ա Հ Ա Ն Դ

(Շարադրութիւն)

Համադրոտ կերպիւ տեսութիւն մը ըրէ՛ք սոյն դասագրքին պարունակութեանը վրայ. ըսէ՛ք թէ ի՞նչ բաներ սորվեցաք անոր մէջ:

Վ Ե Բ Ձ

ԵՐՐՈՐԴ ՄՍՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

ԴԱՒԹԵԱՆ ՀՐԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

	իր.	
1. Ա. Վարժուքին Մանկանց	10րդ Տիպ	4
2. Բ. " " "	9րդ " "	5
3. Գ. " " "	6րդ " "	5
4. Տարբան Բերանուքին	5րդ " "	2
5. Լեզուցի Դասընթաց	3րդ " "	3
6. Փուկ, նոխար. Հաւաճող	5րդ " "	2
7. Փուկ, պատկերազարդ	5րդ " "	1, 25
8. Երկուրդ Փուկ (նոր տիպ)	3րդ " "	6
9. Գործն. Հիմնական Զարգացում	3րդ " "	5
10. Բանալի Զարգացում	3րդ " "	7
11. Հիմնական Հայ լեզուի	6րդ " "	2
12. Սկզբնական Համառոտագիր. Եւ Զարգացում	2րդ " "	3
13. Nouvelle Méthode, I. Տիպի Սարքի	2րդ " "	2
14. Տարբ. Հիմնական Գործն. Աւանդական	3րդ " "	2
15. Պատկերազարդ Այբբենարան (նոր տիպ)	10րդ " "	20
16. Յայտագիր Դասարան Գործնական	6րդ " "	2
17. Մանկական Հաւաճող, միջին տիպ	2րդ " "	1
18. Գործնական Գործն. գործ E. E. White	3րդ " "	5
19. Համառոտ Գործնական	3րդ " "	3
20. Նախ Հայ մանկական, (պատկերազարդ)	2րդ " "	1, 50
21. Դասարանական Աղբյուր		3
22. Հայի, գիտական և մյուս դասեր		3
23. Դասարանական Պատկերներ		3
24. Բիբլիան, լրացր ազգագրական	10րդ	
25. Առաջնական Գործնական Գործնական		2
26. Տղայ Գործնական		1
27. Զարգացում մեղմական գործնական		5
28. Առաջնական Աղբյ. լեզուի		5
29. Իվանով, Լեզուի		5
30. Օսմ. Տարգմանական		5
31. Նոր Գործն. 10 պատկեր (մասնական Գործնական)		30
32. Մանկական Գործն. Զարգացում		1
33. Համառոտագիր Զարգացում, II. Դասարան		6
34. Ուղեցույց Գ. Գործնական, Գործնական Գործնական		6
35. Զարգացում Գործնական (մասնական Գործնական)		3
36. Nouvelle Méthode, II. par Mme. Satinik		1
37. Մանկական Գործն. Ա. Տարբ.		2, 50
38. Գեղարվեստ Զարգացում, Օր. Մերի Աղապար		5
39. Մանկական Աղբյ. Նախնական		5
40. Բ. Մայր. Լեզու Դասարան		5
41. Հայերի Նոր Դասարանական		7
42. Առաջնական Լուսանկարական, Տիպի 2. Թերթնական		3
43. Բանական Մանկական, Տիպի. Զարգացում Նախնական		7
44. Նոր Ուղեցույց Զարգացում		3
45. Հին Ուղեցույց Զարգացում		3
46. Մանկական Լեզուի Զարգացում		5
47. Երկուրդ Մանկական Լեզու		5